Mohandas K. Gandhi
& H. David Thoreau

Vadi *toplum*, 24

3. BASKI

SİVİL İTAATSİZLİK
ve PASİF DİRENİŞ

Vadi

HENRY DAVID THOREAU, Amerikalı düşünür ve şair. 1817'de Massachusetts iline bağlı Concord kasabasında doğdu, birkaç küçük gezi ve Harvard'daki öğrencilik dönemi dışında yaşamının tümünü geçirdiği bu kasabada 1862'de öldü. Thoreau büyük ölçüde Ralph Waldo Emerson'ın etkisinde kalarak, Emerson'ın bir anlamda önderi olduğu transcendentalist (aşkıncı) grubun içinde yer aldı. Burada Branson Alcott, Margaret Fuller gibi kişilerle tanışan Thoreau'nun şiirleri ve yazıları da ilk kez bu grubun yayın organı olan The Dial dergisinde yayımlandı. Concord yakınlarındaki Waiden gölcüğü kıyısında yalnız başına, kendi elleriyle yaptığı bir kulübede geçirdiği iki yılın izlenimlerini ve bu deneyim yoluyla ulaştığı düşüncelerini anlattığı A Week on the Concord and the Merrimack Rivers (Concord ve Merrimack Irmakları Üzerinde Bir Hafta) ve başyapıtı sayılan Waiden, Thoreau'nun sağlığında yayımlayabildiği kitaplarıdır. Öteki yapıtları ve 14 ciltte toplanan günlükleri ölümünden sonra yayımlanmıştır.

MOHANDAS K. GANDHİ, Satyagraha'nın hem teorik hem de ampirik temellerini yazmıştır. 1893'te, Genç bir avukat olarak, ırk ayrımı olan ve ayırımcı kanunların yaygın bulunduğu Güney Afrika'ya Hint toplumunu temsil etmek üzere gitti. Mahkemelerde amacına ulaşamayınca Tolstoy Farm'ı (Tolstoy Çiftliği), boykotları, grevleri ve diğer bireysel eylemleri yapan Natal Indian Congress'i (Hindistan Doğuş Grubu) kurdu. Saldırıya uğraması ve tutuklanması esnasında Ahimsa teorisini ve eylemsel politikalarını açıklamak için Satraygraha'yı geliştirdi.

SİVİL İTAATSİZLİK VE PASİF DİRENİŞ

Henry D. Thoreau
Mohandas K. Gandhi

İngilizceden Çevirenler
C. Hakan Arslan
Fatma Ünsal

İstanbul, 2015

SİVİL İTAATSİZLİK VE PASİF DİRENİŞ
Henry D. Thoreau - Mohandas K. Gandhi

Vadi Yayınları: 120
Toplum Dizisi: 24
ISBN: 978-975-7726-52-4
Sertifika No: 31122

İngilizceden Çevirenler
C. Hakan Arslan - Fatma Ünsal

Yayına Hazırlayan
Ercan Hamzaoğlu

Redaksiyon-Tashih
Sibel Cantemir

Sayfa Düzeni
DBY Ajans

Kapak Tasarımı
Ömer Faruk Yıldız

© 1997-2014. Bu kitabın tüm yayın hakları Vadi Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ankara 1997
3. Basım: İstanbul 2015

Baskı/Cilt
Ravza Yayıncılık ve Matbaacılık
Sertifika No: 16480
Davutpaşa Cad. Kale İş Merkezi No: 51-52
Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Tel: +90 212 481 94 11

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Henry D. Thoreau, Mohandas K. Gandhi,
Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş, İngilizceden
Çevirenler: C. Hakan Arslan - Fatma Ünsal
ISBN: 978-975-7726-52-4, Ebat: 12,0 x 19,5 cm
172 s. 1- Toplum Bilim 2- Sosyoloji 3-Sivil İtaatsizlik

Vadi Yayınları
Muhittin Üstündağ Cad.
No: 11 Kadıköy /İstanbul
Tel: +90 216 428 11 02
bilgi@vadiyayinlari.com
www.vadiyayinlari.com

Kitap Satış Adresi
Alemdar Mah. Prof. Dr.
Kâzım İsmail Gürkan Cad.
Çatalçeşme Sok. Üretmen
Han No: 29/D Kat: 1
D: 108 Cağaloğlu
Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 511 25 26

İçindekiler

I. BÖLÜM
Henry D. Thoreau ve Sivil İtaatsizlik

» Henry D. Thoreau'nun Sivil İtaatsizlik Görüşü ve Otoriteye Karşı Çıkış Biçimi 9
Prof. Dr. Şahin UÇAR

» Çevirmenin Önsözü 21

» İkinci Baskıya Önsöz 25

» Sivil İtaatsizlik'e Giriş 27
Walter HARDING

» Sivil İtaatsizlik 49

II. BÖLÜM
Gandhi ve Sivil İtaatsizlik

» Satyagraha Nedir? 87
Sivil İtaatsizlik, Pasif Direniş, Katılmama (Non-Cooperation) 87
Nefse Yönelik (Domestik) Satyagraha 88
Satyagraha 90
Amaçlar ve Araçlar 94

Satyagraha veya Pasif Direniş 100
The Hunter Committee Önünde İspat 105
Satyagraha Teorisi ve Uygulaması 120
Türkçe Olmayan Sözcüklerin Anlamları 122

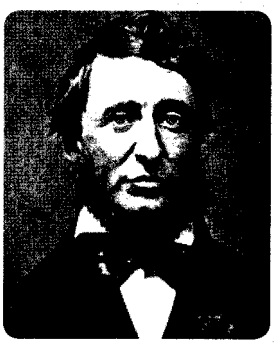
III. BÖLÜM
Sivil İtaatsizlik Üzerine Görüşler

» Sivil İtaatsizlik Üzerine Görüşler 127
» Harrop A. FREEMAN 129
Şiddet-Dışı Eylemler Yelpazesinde Sivil İtaatsizlik 131
» Bayard RUSTIN 151
» Richard LICHTMAN 159

Sivil İtaatsizlikle İlgili Bazı Materyaller 171

I. BÖLÜM

Henry D. Thoreau ve Sivil İtaatsizlik

(Bu bölümün çevirisi C. Hakan Arslan'a aittir.)

Henry D. Thoreau'nun Sivil İtaatsizlik Görüşü ve Otoriteye Karşı Çıkış Biçimi[*]

Prof. Dr. Şahin UÇAR

Henry David Thoreau 1857'de, Massachusetts, Concord'da doğdu. 16 yaşında Harvard'a gitti. Grekçe, Latince ve İngilizce klasiklerine meraklı bir talebe idi. Mezun olduktan sonra bir müddet öğretmenlik yaptı; fakat kısa bir süre sonra vazgeçip yazarlığa başladı. 1841 Nisan'ından 1843 Mayıs'ına kadar Ralph Waldo Emerson'un evinde yaşadı orada Emerson'a her türlü işte yardımcı olan bir hizmetkar olarak bulundu, ancak münasebetleri aynı zamanda bir usta çırak ilişkisi idi. Eserlerinden anlaşıldığına göre Thoreau, hocası Emerson'a göre şark klasiklerini daha iyi tanımaktadır. 1845'te, bir insan ne kadar az çalışırsa, kendisi ve içinde yaşadığı cemiyet için o kadar hayırlı olacağına inandığından, meşhur "temel hayat" tecrübesine başladı: Yani, kendi inşa ettiği bir kulübede,

[*] Bu metin Prof. Dr. Şahin Uçar'ın yine Vadi Yayınları arasından çıkan Tarih Felsefesi Yazıları isimli kitabından alınmıştır.)

Waiden gölünün kıyısında, iki yıl boyunca yalnız yaşadı. 1854'te basılan Waiden isimli eseri için okuyup yazarak hayvanlarla, kuşlarla, balıklarla arkadaşlık ederek, tabiatın yenilenişi ve mevsimlerin geçişi hakkında yazılar yazarak ormandaki büyüleyici hayatı tasvir etti ve burada notlar tuttu. İnzivaya çekildiği ilk yıl, erişkinlere mahsus bir vergi olan Kilise ve Seçim vergisini (poll tax) ödemeyi reddettiği için hapsedildi. Her ne kadar Emerson ve diğer arkadaşları tarafından vergisi ödenerek hapisten ertesi gün çıkarıldı ise de bu tecrübe onun, "Sivil İtaatsizlik Görevine Dair" (On the Duty of Civil Disobedience) isimli eserini yazmasına sebep oldu. 1847'de Waiden Gölü'nden ayrıldı. 1849'dan 1852'ye kadar çeşitli keşif gezileri yaptı ki bunlar daha sonra neşredilen Excursions, Maine Woods, A Yankee in Canada gibi kitaplarının materyali olmuştur. Bu arada Concord'da günlüklerini yazdı. 1862'de 45 yaşında öldü.[1]

Bir defasında kendisini, "bir aystic, bir transcentalist ve bir tabiat filozofu (natural philosopher)" olarak tarif etmişti. Her ne kadar bu tarif bir dereceye kadar onun eklektik düşüncesini aksettiriyor ise de onu, yaşadığı zamanda ve günümüzde önemli yapan bir özelliğini de perdeliyor. Zira Thoreau bir anarşist ve devrimci idi, yüksek seviyeli bir isyan (revolt) edebiyatı ortaya koymuştu. Harvard'dan 1837'de mezun olduğunda, Dr. G. Ripley, Ralph W. Emerson ve Üniversite rektörü tarafından imzalanan şehâdetnamesinde bu hocaların her üçü de, onun entellektüel dürüstlük ve yüksek ahlakî vasıflarına şehadet etmişlerdi.[2]

---

1 Henry D. Thorcau, Walden and Civil Disobedience New York, 1960, s. 1

2 "Thoreau" maddesi, The Encyclopedia of Philosophyed by: P. Edwards, New York 1978, c. 8, s. 121.

H. David Thoreau yaşadığı sırada sadece iki eserini bastırdı. A Week on the Concord and Merrimack Rivers (1849). Bu eserin baskı masrafını kendi sınırlı kazancı ile bizzat ödemişti. 1853'te, 1000 adetlik baskıdan 700'ü hâlâ satılmamış olarak kitapçı raflarında duruyordu. Kitabevi, rafları bu yükten kurtarmak isteyince, Thoreau kitaplarını evine taşımış ve günlüğüne şu ironik notu düşmüştü: "Şu anda kütüphanemde 900 kadar kitap var ve 700 tanesini ben yazdım". 1854'te yayıncılar istemeye istemeye de olsa Walden'dan ikibin adet bastılar. Bu kitap da bir yankı uyandırmadı ve bir kazanç getirmedi. 1840-44 yılları arasında, çoğunluğu, Emerson'un editörlüğünü yaptığı The Dial dergisinde olmak üzere, şiirlerinden bir kısmını yayınlayabilmiştir. Kamuoyu, onu edebiyattaki asıl büyük tabiat yazarlarına nisbetle önemsiz ve ikinci sınıf bir tabiat yazarı saymıştı, fikirlerinin ise, bir kısmının R. Waldo Emerson'dan aktarma ve biraz da beceriksizce ifade edilmiş olduğu kanaati hakimdi.

Ancak, Thoreau'nun eseri olan Walden'ın modern bir neşrine bir sonsöz (afterwords) yazan Perr Miller'a göre; 1854'ün pastoral Amerika'sında pek fazla etkili olmayan bu eser, günümüzün insan hayatını ve çevresini gittikçe daha fazla zehirleyen 20. yüzyıl yaşantısını daha iyi anlatmaktadır. Öyle ki, makinaların gürültüsü, lüks eşyalar, aletler, mass media çılgınlığı ortamında, bir fare yarışı (rat race) gibi koşturup durduğumuz bugünkü medeniyete, çok daha keskin bir kontrast teşkil ettiği için, günümüz okuyucularına daha cazip gelmektedir... Belki bugün, memnun ettiği okuyucu sayısı kadar bir okuyucu kısmını da kızdırmaktadır. Ancak, mesele şu ki, eski ilgisizliğin aksine, bugün her iki kısım okuyucu da onun sesini dinlemek zorunda. Emerson bir keresinde, "Kim ki gerçek bir insandır, bir nonconformist olmalıdır" demiştir.[3]

[3] Ibid., s. 252

Thoreau'nun hiç uzlaşma kabul etmeyen sert "nonconformism"i, bugünkü medeniyetin dar kalıplarında, şehirlerin boğucu atmosferlerinde, bir türlü açılmayan trafik sıkışıklığı içinde, bir kaplumbağa gibi kendisini arabasına sıkışıp kalmış hisseden insanlara, bir cennet düşü gibi cazip geliyor. Thoreau aslında 19. yüzyılın oldukça sevimli ve pastroral Amerika'sında, Concord isimli küçük bir kasabada yaşadığı halde, ikiyüzlülük ve materyalizmden ibaret olan "Amerikan Başarı Rüyası"na karşı çıkmıştı. Daha mesut bir çağda yaşadığı halde, medeniyetin şimdiki kadar zorlayıcı ve isyan ettirici olmadan o çağda çok net bir biçimde görünmeyen zincirlere karşı nasıl mücadele ettiğini ve hürriyetini nasıl kazandığını anlattı Walden'da, "Sadelik, sadelik ve sadelik! (Simplicty, simplicity and simplicity!)" diyordu. Bugünkü endüstriyel cemiyetin, insanı huzursuz ve stres eden şartları içinde yaşayan insanlara, Walden gölünün kenarındaki kulübesinde oturan ve sadelik çağrısı yapan Thoreau'nun ortaya koyduğu imaj; binlerce insan için, "Denizde bir yeşil ada veya bir kayıp cennet" ve stresten kurtuluş sembolü olmuştur. Ve uykusuz geceler geçiren bir çok insan bugün kendi kendilerine sessizce itiraf ediyorlar ki, "çaresiz, sessiz ve ümitsiz bir hayatı yaşamaktan başka bir şey yapmıyorlar".[4]

Sivil İtaatsizlik olarak bilinen eseri, Walden'in sonuna ekleyerek basmak artık adet olmuştur. Gerçekten de, Thoreau'nun iki yıl boyunca, sadece basit ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayarak ve okuyup yazarak, tabiat olayları karşısında derin düşüncelere dalarak, ormanda Waiden gölünün kıyısındaki tek gözlü kulübesinde nasıl yaşadığını anlattığı Waiden isimli eserin sonuna Sivil İtaatsizlik eklenmeyince bir şeyler eksik kalmış gibi görünmektedir. Hatırlamak gerekir ki, Sivil İtaatsizlik,

[4] Ibid., s. 252

cemiyetten uzakta, Waiden gölünde, tek başına yaşadığı bir zamanda, Thoreau'yu vergi ödemediği için tevkif etmeleri sebebi ile yazılmıştı (1846'da). Bunun içindir ki, bu eserdeki organize cemiyete karşı duyduğu öfke, Thoreau'nun Waiden gölünde inzivaya çekilmesinin sebeplerini ve bu eseriyle vermek istediği mesajı aydınlatmaktadır. Thoreau, Walden'ı tekrar tekrar yazarken öfkesini gizleyip, yumuşatmış, sadece böyle bir hayat tecrübesinin neye benzer bir şey olduğunu anlatmıştır. Bugün pek çok Thoreau hayranı bile hâlâ, Waiden isimli eserini bir sosyal tenkid olmaktan çok, bir tabiat şiiri (idyl) olarak okumaktadır. Bu yüzden Walden'den sonra Sivil İtaatsizlik'i okumak, bize Thoreau'nun gerçek motiflerini ve samimi fikirlerini daha iyi göstermektedir.

Thoreau, Sivil İtaatsizlik'in ilk müsveddelerini 26 Ocak 1848'de Concord Lisesi'nde, bir manifesto olarak okudu. O zamanki adı, "Sivil Yönetime Karşı Koyma" (Resistance to Civil Government) idi. Yani eser, bir makale değil, aslında bir nutuk idi. Thoreau'nun bu eseri, siyasi tarih bakımından önemli bir rol oynamıştır.

Meşhur Rus yazarı ve reformcusu Leo Tolstoy'un bu eseri, başucu kitabı saydığı ve okunmasını hararetle tavsiye ettiği rivayet edilir. Her ne kadar Tolstoy öldüğü zaman terekesinde kitapları arasında Walden'a rastlanmamış ise de, pasif direniş fikrini popularize eden Tolstoy'un fikirleri ile Thoreau'nun bu eserindeki fikirleri ve prensipleri birbirine çok benzemektedir. Aynı fikir ve prensipleri, Güney Afrika'da avukatlık yaptığı yıllarda (ki o sıralarda Tolstoy ile de mektuplaşıyordu) Gandhi'nin çok başarılı bir biçimde uyguladığı bilinmektedir.[5] Mahatma Gandhi, Güney Afrika'da avukatlık yaptığı gençlik

[5] K. Roland Tolstoy, Varlık Yy. 1969., s. 161

yıllarında, bugün de olduğu gibi o zaman da, Hintli göçmen işçiler ve zencilere hayatı zindan eden Güney Afrika hükümetine karşı, enteresan bir pasif direniş hareketini uygulamaya koymuştu. Güney Afrika hükümeti, Asyalı göçmenlerin sınırlarından izinsiz girmelerini yasaklayan ve bunu hapisle cezalandıran bir kanunu uygulamaya koymuştu. (Sınırlardan izinsiz girenlerin tevkifi bugün bize hükümetlerin tabii bir hakkı gibi görünür. Halbuki Birinci Dünya Harbi'nin sonuna kadar pasaport denilen şey mevcut değildi. Pasaport kullanma adeti, Cemiyet-i Akvam kararı ile 1. Dünya Harbi'nden sonra ortaya çıkmıştır.)

Gandhi, binlerce taraftarını sınırı kasten ve büyük kitleler halinde geçmek için teşvik etti. Taraftarları kasten Güney Afrika topraklarını terkediyor ve sonra tabii izin almadan içeri giriyorlar ve bu yüzden hapse atılıyorlardı. Hapse atılan bu insanların çoluk çocuğunun perişan olmaması için, "Tolstoy Çiftliği" adı verilen, yardımlaşma kamp ve barınakları kurulmuştu. Sayısız insanın bu suretle yaptığı sınır ihlâli yüzünden, öyle bir an geldi ki, Güney Afrika hükümeti mahkumları üstüste doldurmasına rağmen, insanları hapsedecek hapishane bulamaz hale geldi. Çaresiz kalan hükümet sonunda pes ederek, sınır ihlalini hapisle cezalandırma kanununu iptal etmek zorunda kaldı.

Birinci Dünya Harbi'nden sonra bütün ülkeler pasaport kullanma ve sınırları ancak izinli geçme uygulamasını tatbik etmektedirler.

Tolstoy'la mektuplaştığı bu yıllarda Gandhi, Pasif Direnişleri Örgütleme pratiği yapmaktaydı. Hindistan Opinion dergisinde okuduğu bir yazı üzerine, Tolstoy bir mektubunda şöyle yazıyordu: "Doğu Hint Şirketi marifetiyle İngilizlerin,

Hindistan'ı köleleştirmesinden şikayet eden Hintlilere şaşıyoruz. Nasıl olur da birkaç bin İngiliz, 300 milyonluk bir kıtayı köle haline getirebilir? Eğer Hintliler köleliğe gönüllü olarak boyun eğmemiş olsalardı, böyle birşey asla mümkün olamazdı".[6]

Sadece Hintliler için değil; bütün insanlık için geçerli bir eleştiri... Tolstoy'un, "hiç bir şekilde şiddete başvurmamak ve sadece vergi ödememe ve askere gitmeyi reddetme şeklindeki Thoreau'dan alınmış prensipler ile bir pasif direnişin organize edilebileceği ve bu halde sivil yönetimin çökeceği" şeklindeki fikirleri, Gandhi tarafından başarıyla uygulanmıştır (askerlik mecburiyeti dahi Fransız ihtilalinden sonra demokrasiler sayesinde ortaya çıkmış ve bir vatan hizmeti olarak telakki edilmiştir. Daha eski devirlerde böyle bir mecburiyet yoktu).

Memleketi olan Hindistan'a döndükten sonra Gandhi'nin uyguladığı şiddet kullanmama (Non-violence isimli bir eseri de vardır) ve Ahimsa (bütün canlılara karşı şefkat ve incitmeme) doktrini ve hatta taraftarlarının da bunu sadakatle uygulaması, elbette karşı tarafın dahi şiddete başvurmaması anlamına gelmez. Nitekim, 1919'daki meşhur Amritsar Katliamı'nda İngilizler, bir pasif direniş gösterisi sırasında "dağılın" ikazı dahi yapmaksızın, kalabalığın üzerine ateş açarak 319 kişiyi katletmiş ve sayısız insanın da yaralanmasına sebep olmuşlardı. Yine de, netice olarak, Hindistan'ın bağımsızlığa kavuşmasında Gandhi büyük bir rol oynamıştır ve bu pasif direniş usullerinin pek de tesirsiz olmadığının bir isbatı sayılır. Thoreau, Tolstoy ve Gandhi gibi isimlerin, politik mücadelede başarılı olduğu gözlenen bu "Pasif Direniş" usulleri, bugün dünyanın birçok bölgesinde etkili bir biçimde kullanılan bir politik mücadele biçimi olmuştur.

---

[6] Ibid., s. 160 14

Kendileri bizzat şiddete başvurmasalar bile, şiddete maruz kalma riskini göze alabilen toplulukların, sonuçta politik mücadeleyi kazanma şansları olduğu anlaşılmaktadır. Bir misal daha zikredecek olursak, Çarlık Rusya'sında Tolstoy'un ve Thoreau'nun fikirlerini uygulayarak askere gitmeyi ve vergi ödemeyi reddeden Dukhoborlar (bir Kafkas kavmi), Çarlık rejiminin şiddetli cezaları ve Sibirya sürgünlerine tahammül etmek zorunda kalmışlardı.[7] Sonunda bu kavmin haline acıyan Tolstoy, Anna Karenina isimli eserinin geliriyle, kiraladığı gemilerle 10.000 Dukhobor'un Kanada'ya göçmesini sağlamıştı (hatırlatalım ki o tarihte henüz pasaport olmadığı için, böyle birşey mümkün idi). Bilindiği gibi, Zenci hakları uğrunda sonunda canını veren Martin Luther King dahi, bu düşünürlerin fikirlerini uyguluyordu. Zencilerin kanun önünde beyazlarla eşit haklar elde etmeleri bu sayede mümkün olmuştur. Bugün bile, kalabalık caddelerde oturma eylemleri yapmak gibi, pasif usuller, yaygın bir politik mücadele yöntemi olarak dünyanın her yerinde sivil yönetimi protesto gösterilerinde kullanılmaktadır.

Thoreau Sivil İtaatsizlik manifestosuna meşhur bir deyişle başlıyor: "I heartly accepthe motto- that government is best which governs least' and I should like to see it acted up more rapidly and systematically. Carried aut, it finally amounts to this, which olso I believe, 'that government is best which governs not at all, and when men prepared for it, that will be the kind öf government which they will have": Yani, "En az yöneten bir yönetim biçiminin, en iyi yönetim biçimi olduğu deyişini canı gönülden kabul etmekle beraber; bunun daha hızlı ve daha sistematik biçimde gerçekleştiğini görmek isterdim, 'yönetimin en iyi biçimi hiç yönetmeyen bir yönetimdir'

[7] H. Troyar, Tolstoy, Penguin Books, 1980, s. 741

ve insanlar bunun için hazır oldukları zaman, sahip olacakları yönetim biçimi de bu olacaktır".[8]

Devamlı bir ordu bulundurmaya karşı ortaya koyulabilecek pek çok güçlü argümanın, devamlı bir yönetim biçimine karşı da konulabileceğini çünkü ordunun yönetimin bir aleti olduğunu da ilave ediyor.

Görüldüğü gibi Thoreau, daha ilk cümlelerinden itibaren anarşist (yönetim yokluğu taraftarı) fikirler ortaya koyarak başlıyor sözlerine. Burada Thoreau, devlete karşı aktif bir isyan taraftarıdır. Her ne kadar görüşleri şiddet kullanmayı ihtiva etmiyor ise de, vergi ödememek ve Fransız ihtilalinden sonra gelen askerlik görevini reddetmek suretiyle ortaya konacak bir prensip aksiyonunun, devleti çökertmeye yeteceğini savunuyor. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu hususunda sezgici bir idrake dayanan bu prensip aksiyonunun, insanın kendi vicdanının dikte ettiği emirlere göre davranmasından ibaret olduğu söylenebilir.

David Riesmann, The Lonely Crowd isimli eserinde, Amerikan sosyal karakterini tahlil ederken, başlıca sosyal karakter tipleri olarak, Tradition-directed, Inner-directed ve Other-directed (gelenek tarafından yönlendirilen, kendi vicdanı tarafından yönlendirilen ve başkaları tarafından yönlendirilen) şeklinde bir sosyal karakter tiplemesi yapar. Riesman'a göre, sanayi toplumu ortaya çıkıncaya kadar, yani modern dünya tarihinden önce, geleneksel cemiyetlerde, sosyal karakteri biçimlendiren ve yönlendiren şey "gelenekler" idi. Ancak, modern devirlerde Batıda, çoğunluk, Thoreau'nun bu prensibinden de anlaşıldığı gibi, kendi iç aleminin, kendi vicdanının sesi tarafından yönlendirilen "inner-directed" yahut başka bir tabirle autonom (bağımsız) sosyal karakter tiplerinden oluşmaktadır.

---

[8] H. Thoreau, "Civil Disobedience", s. 222

Bugünkü Amerikan tipi ise, büyük çoğunluk itibariyle mass-media ortamında yaşanan hayat tarzı sebebiyle, başkaları tarafından yönlendirilen davranış kalıplarına sahiptir. Ziraat toplumlarının geleneğe bağlı şartlarında, Thoreau, bir egzantrik olarak görünebilir. Ancak David Riesmann'ın bu tasnifine göre, modern çağların düşünce iklimine tercüman olmaktadır. Diğer taraftan, ikide bir fikirlerini değiştiren, sabit veya yerleşmiş, yahut kuvvetli inançları olmayan, (bugünkü şartlarda) başkalarının yönlendirdiği davranış kalıpları ile modern Amerikalı'nın sosyal şahsiyetine, bir başka bakımdan, "şahsiyetsizlik" demek de mümkündür. Riesman'ın uzun uzadıya külfetli ve yetersiz tariflerden kaçınmak için, modern Amerikan sosyal karakteri olarak gösterdiği "other-directed" tipinin en iyi numunesi olarak, Tolstoy'un Anna Karenina eserinin giriş kısmında yer alan, Stefan (Anna Karenina, ağabeyi Stefan'ın ihanet ettiği karısı ile arasını bulmak için yanlarına gider) tipini veriyor.[9] Hakikaten, modern Amerikalının, gazetelerde popüler olan görüşlere göre, çevrede yaygın olan fikirleri hemencecik benimseyen "konformizm", hayatının; yaşama, iyi yiyip içme ve seks düşkünlüğü gibi özellikleri, bu tipin şahsında, üç beş sayfalık çarpıcı bir tasvirde, gayet güzel anlatılmıştır. Bu hesapça, Amerika'nın sanayileşmeye geçiş (süreci) içinde, gelenekçi ziraî cemiyet ile modern Amerikan cemiyeti arasındaki bir zamanda, 19. asır Trancendalist felsefe ekolüne mensup olan Thoreau'nun bağımsız yankee karakteri, yahut autonom (inner, directed) karakter özelliği, bu prensipte en mükemmel ifadesini bulmuştur, denilebilir.

Böylece, sadece kendi vicdanından emir alarak motive edilen bir aksiyon, "nesneleri ve münasebetleri değiştirir" ve şu halde, "esasen devrimcidir". Radikal sosyal reformlar,

[9] D. Reismann, The Lonely Crowd, Passim, s. 15-40

mesela köleliğin kaldırılması, (ki Thoreau hayatı boyunca bu mesele üzerinde durmuş ve bunu teşvik etmişti), seçilmiş yönetim temsilcilerinin istekleriyle yahut diğer dolaylı demokratik usullerle varılabilecek bir sonuç değildir ve ancak, her dürüst insanın kendi doğrudan doğruya (direct) aksiyonu ile mümkündür. Bu, ferdin haklarını böylesine kötüye kullanan bir yönetimin şahsen ve madden, taraftarı olmaktan sarf-ı nazar etmekle mümkündür. Thoreau'nun vergileri ödemeyi reddetmek suretiyle pratiğe döktüğü, "Barışçı Devrim", böyle bir şeydir. Felsefe Ansiklopedisi'ndeki Thoreau maddesinin yazarına göre, Kierkegaard'ın, The Presen Age (1846) kitabı ve Communist Manifesto gibi eserler ile yerleşmiş düzene karşı (established order) daha geniş muhtevalı bir protesto ortaya koyan Avrupa idealizmini ele almıştır. Her ne kadar mahalli bir New England context'i içinde yazılmış ve teorik olarak fazla sofistike değil ise de, Thoreau'nun eseri ile bunlar arasında tarihi bir bağ görülebilir.

Çevirmenin Önsözü

Thoreau'nun yazısı "Yönetime Boyun Eğmezlik" ya da "Kişinin Boyun Eğmezliği" adıyla da çevrilebilirdi. Ama herkesce bilinen (Umalım öyle olsun!) adını yeğledim: "Sivil İtaatsizlik" yeryüzünde nice girişimin ilk dayanaklarından biri olmuştur. Ufaraklığına bakmayın! Gelgelelim, Thoreau'nun yazısından olağanüstü savlar, karmaşık bir kuram örgüsü umanları büyük bir düş kırıklığı bekliyor. Varsın öyle olsun: Gösterişsizliğine bakmayın!

"Sivil" sözcüğü, Thoreau'yla enikonu uğraşanlardan birine bakılacak olursa, "yönetime" boyun eğmezliği imlediği ölçüde, "incelikli" bir boyun eğmezliği de imliyor. Bu incelikli yordamın daha önemli bir sonucu var: Törel bir direniştir bu, kendini törel olmaya yazgılı kılmış bir direniş. Bunu kavramak için, okuyacağınız küçümen yazıdan çok, Thoreau'nun sürmeyi yeğlediği yaşama biçimine bakınanız gerekiyor.

Waiden adlı yapıtında betimlenen yaşama biçimi öyle kolay kolay üstesinden gelinecek soydan değildir. Thoreau'nun yaşamı nasıl kavradığına ilişkin nice ipucunu barındırır içinde.

Tek başına, zorlu, kendine yeterliği gözeten bir yaşamdır bu. Yalınlık üzerine kurulu bir yaşam. Başka varlıklara haksızlık yapmamayı gözeten bir yaşam: Yeryüzünü kuşatan, insanlığı kurtaracak, tüm varlıklar için (yalnız insan topluluklarını düşünmek kozmosa bakmanın yollarından biridir; yabanlar böyle düşünmez) barındırdığını varsaydığı tek doğruyu dayatan bir kavrayış biçimi yer edemez elbet böylesinde! Thoreau öncelikle kendi haklılığını kurabileceği, yaşayabileceği alanı arar. Thoreau'nun eyleme geçtiği yer de burasıdır: Bu alanı kuşatmaya, ele geçirmeye kalkışan her soydan girişime karşı! Waiden gölcüğünde, doğru bildiği yolda yaşamaya uğraşan Thoreau'yla yönetim arasındaki ilişki, yaban bir oymakla insanbilimci arasındakine benzetilebilir. Thoreau'nun köleliğin kaldırılması için uğraş vermesine şaşmamak gerek; insanbilimci de köle tecimeni de aynı ulaşım, iletişim olanaklarını kullanırlar. Diyeceğim, bunca karmaşık bir yapı varolmaksızın bu tür öğeler kendi başına varlık bulamaz. Bu yüzden, kölelik Thoreau'nun alanına girer, direnmek gerekir. Bunun için de dünyayı değiştirecek karmaşık bir kuram değil, içinde yaşamayı yeğlediği kozmosun yalın ilkeleridir Thoreau'nun dayanağı.

Thoreau'nun önemi burada işte: İster yaşayışlarıyla olsun, ister düşünüşleriyle, kökleşik düşünme odaklarının dışında yer alan kişilerden biridir. Waiden bunun kanıtı. Yaşamını dayandırdığı yalın ilkelerden yola çıkarak yazmıştır "Sivil İtaatsizlik"i, yoksa haksızlığa karşı duyduğu derin öfkeden değil! Dünyayı kuşatan düşünüş biçimlerinin, son yıllarda ivmesi azalmakla birlikte, enikonu egemen olduğu ülkemizde kökleşik olanın dışında yer almayı, kültür kategorilerinin dayatmalarından sakınmayı esinleyebilir Thoreau. Gandhi'ye esinlediği böyle bir direniş biçimiydi.

Thoreau, örnekse, 'yoksulluk' üstüne düşünürken 'varsıllık'la karşılaştırır elbet bunu; ama bu iki durumu birbiriyle çatışan, başka bir seçeneğe doğru evrilen bir savaşım kipi olarak görmez: Gelir dağılımına değil, kozmosu sarıp sarmaladığına inandığı ilkelere bakar. Şöyle diyor Thoreau Walden'da: "Yeni nesneler edinmek için sıkıntıya sokmayın kendinizi; ister giysi olsun bunlar, ister dost! Eskilere çevirin yüzünüzü, geri dönün onlara. Nesneler değişmez; biz değişiriz alt tarafı. Giysilerinizi elden çıkarın, düşüncelerinize bir güzel sarılın." Pek sıkıcı, pek yalın değil mi?

Sözü uzatmayıp sizi Harding'le Thoreau'nun ellerine bırakayım. Harding'in giriş yazısı kasaba yaşamına ilişkin pek eğlenceli öğeler içeriyor; yalın, tanıtıcı bir yazı. Thoreau'nun yazısı daha da yalın, ne yapalım! Yalınlık da haksızlık da kişilerin yüreğindedir. Yüreğiyle düşünen kişiler olmak da bir yol!

Kasım, 1991

İkinci Baskıya Önsöz

"Sivil İtaatsizlik"in benim çevirim olan ilk basımından bu yana beş yılı aşkın bir süre geçmiş. Ülkemizde herhangi bir kitabın ikinci baskıya ulaşması sevindirici olarak değerlendirilebilir. Ancak Thoreau'nun bunca yıl beklemiş olmasını, kendi payıma, pek anlaşılır bulmadığımı belirtmeliyim; özellikle de bu küçümen metnin dünya üzerindeki yaygınlığını göz önüne alırsak!

Yine de bu serzenişin tam bir haklılık taşımadığı öne sürülebilir: Kitlesel olanın şöyle ya da böyle, her zaman ilk planda yer aldığı bir ülkede Thoreau'nun sesini duyuramaması olağan sayılsa gerek. Ülkemizde kitlesel olanın önceliğinden hiç bir kesimin arınık kalmadığının altını çizmek durumundayız; kimse kendi konumuna ilişkin bir haklılık payı çıkarmamalıdır.

Thoreau'nun kitlesel nitelik kazanan direniş hareketlerinin esin kaynağı olduğu, dolayısıyla aynı önceliği barındırdığı yönündeki itirazı duyar gibiyim. Oysa kendi ilkelerini hiç mi hiç yararcı bir bakışla kullanmamıştır Thoreau; bildiğince,

bilebildiğince yaşamıştır. Hakikatin 'patent bürosu' olmak yerine, bütün yoksulluğuyla hakikatin ardına düşmeyi ve durmaksızın aramayı seçmiştir. Bu arayışın temelini de kozmosu kuşattığına inandığı ilkeler belirlemiştir: Thoreau'nun özeni başka türlü açıklanamaz.

Tam da bu nedenle ülkemizdeki serüveni eksik kalıyor Thoreau'nun; gün gelir de Walden adlı eseri dilimize kazandırılırsa bu yüce gönüllü adamın kaygıları daha iyi anlaşılacaktır. Kendi çabasıyla kurduğu çevrede kendi ilkelerine göre yaşamıştır Thoreau -olabildiğince az haksızlığa yol açayım diye. "Sivil İtaatsizlik"in, bir yandan, Amerika kıtasında kaleme alınmış ilk liberal, dolayısıyla 'bireyci' metinlerden biri sayılması da bu yüzdendir.

Modernliği aynasından baktıldığında "kitlesel" olana da "bireysel" olana da eş ölçüde açıktır Thoreau. Gelgelelim onun tuttuğu ayna daha öncede, daha ötede durur: Kişioğlu kendine bakar ve dehşetle geriye çekilir; kişioğlu kendine bakar ve sevinçle Waiden gölcüğünün kıyısına yerleşir. Yeniliğin peşine düşenler hep dehşetin tarihini okuyacaklardır dönüp arkaya baktıklarında; Thoreau'nun bıraktığı bakış yüreğimize esenlik vermektedir oysa!

Bunca sözün yükü arasında gözlerden uzak kalmaması gereken bir ad var: "Sivil İtaatsizlik"i göze batmaz bir kitapçık olmaktan çıkarıp özenli uğraşı ve katkılarıyla hacimli bir kitaba çeviren Fatma Ünsal asıl onur payını hak ediyor. Bu nedenle elinizdeki kitabı mümkün kılan çabanın asıl sahibinin Fatma Ünsal olduğunu sevinerek belirtiyor ve Thoreau'ya gösterdiği özel ilgi için de Vadi Yayınları'na teşekkür ediyorum.

C. Hakan ARSLAN
Ocak 1997

Sivil İtaatsizlik'e Giriş

Walter HARDING

Thoreau 1846 Temmuz'unun sonlarında, muhtemelen ayın 23'ü ya da 24'ü akşamı, tamirciye bıraktığı ayakkabısını almak üzere Waiden gölcüğünden yola çıkıp Concord kasabasının yolunu tuttu. Sokakta Sam Staples karşısına dikiliverdi; yerel polis, kodesin gardiyanı, vergi toplamakla yükümlü Sam. Thoreau'dan son birkaç yıldır birikmiş olan kelle vergisini ödemesini istedi. "Henry, paraya sıkışıksan ben öderim vergini!" dedi Staples. Üstelik Thoreau vergiyi çok yüksek buluyorsa, indirtmek için belediye meclisi üyelerini kandırmaya uğraşacağını da belirtti. Oysa Thoreau bir ilke sorunu olduğu için vergi ödemediğini, o anda ödemeye de hiç mi hiç niyeti olmadığını söyledi. Staples "Bu konuda ne yapabilirim ki?" gibisinden sızlanırken, olup bitenden hoşlanmıyorsa görevinden istifa etmesi önerisiyle karşılaştı. Staples bu öneriyi pek incelikli bulmadığından olsa gerek, "Henry, vergini ödemezsen seni pek yakında içeri tıkmak zorunda kalacağım" dedi. "Sen ne zaman arzu edersen Sam!" diye yanıtladı Thoreau.

Staples da "Eh, gel bakalım öyleyse!" deyip Henry'i kodese tıkıverdi.

Thoreau, Concord'da kelle vergisini ödememekten tutuklanan ilk kişi değildi. Yaklaşık üç buçuk yıl kadar önce, 17 Ocak 1843'te Staples, Thoreau'nun arkadaşı Bronson Alcott'ı aynı suçlamayla tutuklamıştı. Massachusetts eyaleti kelle vergisi (bu oy kullanabilmek için ödenen vergi değil, yaşı yirmiyle yetmiş arasındaki her erkeğin ödemeye zorunlu olduğu bir vergiydi) nicedir gözden düşmüştü; kölelik karşıtlarının gözünde, kelle vergisini ödemeye karşı durmak, köleliği destekleyen bir yönetime duydukları tiksintiyi göstermenin çarpıcı bir yoluydu. Alcott tutuklanmasına karşın hapishaneye konmadı, çünkü kentin önde gelenlerinden biri olan Squire Hoar bunun kentin onuruna sürülmüş bir kara leke olmasını engellemek uğruna Alcott'ın vergi borcunu ödemişti. Sonraki yıllarda Alcott'ın "vergi ödememe ayrıcalığı" için uğraşına karşın, vergileri eşinin ailesince ödenip durdu, canım, yakınlarından birini kodeste barındırmanın utancına katlanmayı kimin gözü keserdi ki! Concord'da 1843 Aralık'ında, Alcott'ın İngiliz arkadaşı Charles Lane de kelle vergisini ödemeyi reddedip tutuklandı. Tabii vergiyi yine Squire Hoar ödedi, Lane çabucak salıverildi.

Alcott ile Lane'nin durumu Thoreau'yu bu konuda düşünmeye itti. Son yıllarda köleliğe karşı girişilen eylemler az sayıda kişinin çabalarından bir kitle hareketinin başlangıç aşamasına doğru gelişmişti. William Lloyd Garrison bildik bir ad olmaya başlıyordu. Eski Başkan John Quincy Adams'ın Ulusal Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmalar, verdiği dilekçeler yoluyla başlattığı dur durak bilmez yaylım ateşi, günden güne daha çok insanın ülkede yüksek sesle dile getirilen demokratik ilkelerle Güney'de yasal olarak sürüp giden kölelik arasındaki

derin ayrılığın farkına varmasını sağlıyordu. Yine de kölelik karşıtı hareket bir türlü saygınlık kazanamıyordu (faaliyetlerine gerek kalmadığı İç Savaş sonrasına kadar da saygınlık kazanamayacaktı, tam bir ince alay konusu!), Garrison'ın Boston sokaklarında boynunda bir ilmekle sürüklenmesi olasılığı hâlâ vardı. Ama en azından Amerikan vicdanında beklenmedik sancılar boy göstermeye başlamıştı bu yolla!

Thoreau'nun da bu sorunlarla özel bir biçimde içli dışlı olduğunu söylemek gerek. Çevresindeki gelişmeler tam bunu sağlayacak gibiydi. Kölelik karşıtı dergileri düzenli olarak izleyen ev halkı, yani annesiyle kızkardeşleri, bu konuda faaliyetlerde bulunuyordu. Concord'a gelen kölelik karşıtı eylemciler geceleyin hep annesinin pansiyonunda ağırlanıyordu. New England yöresinin önde gelen kölelik karşıtlarından hiçbiri annesinin kurduğu sofrada bulunmazlık etmemiştir, Thoreau'nun tüm bu insanlarla tanış olduğunu söylemek abartı sayılmasa gerek.

Kölelik karşıtları son yıllarda, en azından felsefi açıdan, iki öbeğe ayrılmıştı. Birincisi William Lloyd Garrison'in önderliğini yaptığı öbek eylemcilerdi. Kölelik sorununda statükonun en istekli savunucuları olarak gördükleri kilise, devlet, basın gibi kurumları ateşli bir biçimde, açıktan açığa suçluyorlardı. Bu kurumlara karşı tek silahlarının kitle eylemi olduğunu düşündüklerinden, daha büyük, daha saldırgan kölelik karşıtı toplulukların oluşturulması gerekliliği üzerinde duruyorlardı. Nathaniel P. Rogers'ın ölene dek önderliğini sürdürdüğü diğer öbek ise tek mümkün çözümün insanlığın düzeltilmesi olduğuna inanıyordu. Garrison'ın tasarılarının kölelik karşıtı toplulukların da kurumlaşmasına yol açmasından korkuyorlar, ütopik bir toplumun ancak bir toplumdaki bireylerin her birinin kendini yeniden biçimlendirmesiyle ortaya

çıkabileceğini savlıyorlardı. Bu düşüncelere sahip bir felsefenin, Thoreau gibi bir Aşkıncı'ya çekici gelmesi kaçınılmazdı. Zaten Thoreau, The Dial'a yazdığı bir yazıda, Rogers'ın ilkelerini onaylar bir tutum takınmıştı. Artık kendini eyleme geçmek zorunda gördüğünde, kuşkusuz örgütçü yaklaşım yerine bireyci olanı seçmiş, Lane ile Alcott'ın düşünceleriyle eylemlerini benimseyerek kelle vergisini ödemeyi reddetmişti.

Thoreau'nun ilkelerini açığa vurmasını engelleyen uğursuzluk, Staples'ın bu vergi ödememe direnişini yıllarca görmezden gelişidir. "Daha çok işbitiriciliğe yönelik" kasaba halkının çoğu gibi, Staples da "Aşkıncı öbek" konusunda çokça kuşkucu olmasına karşın (Emerson için "Bay Emerson'ın bir türlü anlayamadığım pek çok önemli konuda nice şey bildiğine kuşkum yok, ama ben de nice şeyin ne lanet yönlerini biliyorum, onun bunlardan haberi bile yoktur," deyip dururmuş), Thoreau'yu epeyce önemserdi. Madem Thoreau vergilerini ödememeyi seçmişti, Staples da bu durumu görmezden gelmeyi seçecekti.

Staples'ın 1846 yazında ne demeye aniden bir şeyler yapmaya karar verdiği pek belli değildir. Vergi toplama görevini bırakmak üzereydi, dolayısıyla hesaplarını tutturmak için Thoreau'nun vergilerini kendisinin ödemesi ihtimaliyle yüzyüze kalmış olabilir. Ya da o sıralar Meksika'ya savaş ilan edilmesiyle canlanan yurtseverlik duygusu tüm vergilerin toplanması isteğini kamçılamıştır belki. Neden ne olursa olsun, Thoreau'yu tutuklamazdan önce pek çok kez uyardı; Thoreau'nun kaçmasından kaygı duymadığını, canı ne zaman isterse onu yakalayabileceğini Thoreau'nun kendisinin de bildiğini belirtmekten geri kalmadı.

Concord hapishanesi küçük kasabalarda rastlanan türden değildi, öylesi çok önceden yıktırılmıştı. Concord, Middlesex

ilinin merkeziydi, Thoreau'nun gireceği de il hapishanesi işlevi görüyordu. Hapishane dükkanların arkasına, yörenin Katolik papazevinin yakınlarındaki Mill Dam'in ilerisine kurulmuştu. Granitten yapılmış, üç katlı, boyu yirmi metre, eni on metre olan bir yapıydı. Üzerine demir kazıklar oturtulmuş üç metre yüksekliğinde tuğladan bir duvarla çevriliydi. İçinde her biri yedi buçuk metre boyunda, iki buçuk metre yüksekliğinde on sekiz hücre vardı. Hücrelerin pencereleri çifte kafesliydi. Berbat bir hapishane anlayacağınız!

Thoreau'yla Staples içeri girdiklerinde akşam havalandırmasına çıkmış tutuklular avluda gevezelik ediyordu. Staples hücrelere dönme vaktinin geldiğini bildirip Thoreau'yu hücre arkadaşıyla tanıştırdı. Hücre kapısı kilitlenince, adam Thoreau'ya şapkasını asacağı yeri gösterip işlerin nasıl yürüdüğü konusunda bilgiler vermeye başladı. Thoreau'nun tutuklanma nedenini öğrendikten sonra, kendisinin bir ahır yakmakla suçlandığını; gerçi sunulan bedava yiyecek ile o da, gündüz dışarı çıkıp tarlada çalışabilme izni dolayısıyla kendisine iyi davranıldığını düşünmesine, durumundan hoşnut olduğunu söylemesine karşın, burada üç aydır yargılanma gününü beklediğini anlattı.

Thoreau az rastlanır bir fırsat olarak kabul ettiği şeyi yaptı ve hapishanenin geçmişi, içinde bulunanlar, ortada dönüp duran dedikodular gibi öğrenmeye değer bulduğu konularda hücre arkadaşının ağzını yoklamaya başladı. İşittiklerinin çoğundan dışarda hiç mi hiç söz edilmediğinin farkına varmakta da gecikmedi. Gelgelelim hücre arkadaşı, beklenece ği üzere, bilgi vermekten yorgun düşüp lambayı söndürme görevini Thoreau'ya bırakarak yatağın yolunu tuttu. Thoreau ise uyuyamayacak kadar heyecanlıydı, bir süre parmaklıkların ardından dışarıyı seyredip hemen yandaki otelde olup

bitenlere kulak vererek oyalandı. Gecenin ilerleyen saatlerinde yan hücredeki tutuklulardan biri acı veren bir tekdüzelik içinde, bağış çağrış kendi kendine konuşmaya başladı: "Nedir hayat? İşte budur hayat!" Enson bu lafı yinelemekten usanıp susunca, Thoreau başını parmaklıklara yaslayıp avazı çıktığı kadar bağırdı: "Eh, ne ola hayat öyleyse?" Aldığı tek cevap sessizlik, ödülü de dingin bir uyku oldu.

Bu arada Thoreau'nun tutuklandığı haberi kasabada hızla yayılmıştı. Olanları duyan annesi söylentinin doğruluğunu öğrenmek için çabucak hapishaneye gitti, sonra da durumu ailenin diğer üyelerine anlatmak için eve döndü. O akşam Sam Staples kısa bir süre evden ayrılmıştı. Döndüğünde kızı Ellen, Sam dışardayken birisinin kapıyı çaldığını, içeri bir paket uzatıp "İçindeki para Bay Thoreau'nun vergi borcunu karşılar!" diyerek tez elden savuştuğunu anlattı. Kızı bunları anlatıp dururken Staples da çizmelerini çıkarmış, ateşin başına kuruluvermişti. Çizmelerini yeniden giyme sıkıntısına katlanamayacağını belirtti. Thoreau geceyi hapishanede geçirebilirdi pekala, sabaha da salıverilirdi.

Staples'ın kapısını çalıp paketi içeri uzatan kişinin kim olduğu tam olarak belirlenememiştir. Kimileri bu kişinin Emerson olduğunu iddia etmiştir, kimilerine göreyse halası Jane Thoreau'dur, başkaları Elizabeth Hoar, Rockwood Hoar ya da Samuel Hoar diye tutturmuştur. Staples da sonraki yıllarda bu konuda pek çok öykü anlatmıştır -yok bir erkekmiş, genç bir kadınmış, hayır, yaşlı bir kadınmış, aslında iki kadın varmış, birlikte gelmişler falan filan- sonuçta söyledikleri, konuyu soruşturanlardan birine gönülden itiraf ettiği gibi, pek güvenilesi değildir. İşin aslı, ne Staples ne de kızı kim olduğunu tam bilemezlerdi, gelen kişi dönemin geleneğine göre giyinmiş olduğundan pek bir yeri görünmüyordu. Ama eldeki

verilere göre halası Maria Thoreau olması ihtimali ağır basıyor. Thoreau ailesinin eski bir dostu olan Eben J. Loomis iyice kocadığı sıralar bile Maria Hala'nın parayı verenin kendisi olduğunu itiraf ettiğinden pek emindi.

Muhtemelen Thoreau'nun annesi tutuklanma haberiyle eve dönünce Maria Hala yeğeninin hapishanede olduğunu öğrenmekten dolayı anlaşılır nedenlerle alt üst olmuştu. Thoreau, tasarladığı şeylere engel olmaması için annesine söz verdirmiş olmalı. Gelgelelim bu söz Maria Hala'yı bağlamıyordu, o da işe karışıp vergiyi ödeyiverdi. Sonraki yıllarda, muhtemelen Thoreau'nun ölümüne dek, Maria Hala'yla ailenin diğer üyeleri böylesi bir olayın tekrarlanmaması uğruna Thoreau'nun vergisini ödemeyi sürdürdüler.

Sabah olunca tutuklular ekmekle birazcık eritilmiş çikolatadan oluşan kahvaltılarını yaptılar. Thoreau'nun hücre arkadaşı tarlada günlük görevi için dışarı çıkarken Henry'i esenleyip bir daha görüşebileceklerini sanmadığını söyledi (Thoreau sonraları hücre arkadaşının yargılanmaya çıkarıldığını, suçsuz bulunup salıverildiğini öğrenecektir. Ahırda tütün içerken uyuyakalmış, yangını kasıtlı çıkarmadığına karar verilmiş).

Staples, Thoreau'yu bırakmaya geldiğinde, onun hapishaneden çıkmak konusunda pek isteksiz olduğunu görmenin şaşkınlığını yaşadı. Staples'ın ömrü boyunca gördüğü, olabildiğince çabuk savuşup gitmek istemeyen tek tutukluydu bu. "Aslında," demişti Staples, "Thoreau, salındığı için 'iblis kadar kızgın' görünüyordu." Vergi ödemeyi reddetmesinin tek amacı tutuklanmak, böylelikle de çarpıcı bir biçimde yurttaşlarının dikkatini kendisinin de benimsediği kölelik karşıtı hareketin hedeflemiş olduğu sonuçlara çekmekti. Maria Hala vergiyi ödeyerek Thoreau'nun mücadelesinin gözettiği

hedefi tümüyle yok etmişti. İncelikle söylemek gerekirse, bundan dolayı sevindiğini iddia etmek biraz güçtür! Vergi borcunu kendisi ödemediği için hapishanede kalma hakkı olduğunu düşünüyordu, bunu belirtmekten geri durmadı. Ama Staples'ın yanıtı şöyle oldu: "Bak Henry, buradan kendi isteğinle çıkmazsan, seni ben dışarı atarım! Artık burada kalamazsın, o kadar!" Thoreau direnmeyi bırakıp hapishaneden ayrıldı, tamirciden ayakkabısını aldı, bir buçuk saat kadar sonra kasabadan iki mil uzaklıktaki bir tepede yaban mersini topluyordu, kendi deyişiyle "Devlet'in hiçbir yerden görülemeyeceği" tepede!

Tutuklanıp salıverilişinin öyküsü kuşkusuz kasabaya çabucak yayılıvermişti. Pek çok insan, Thoreau'nun gözlemlerine göre sanki çok uzun bir yolculuktan dönmüşcesine izliyordu onu. Küçük Georgie Bartlett heyecandan karşısında Sibirya'dan gelen bir sürgün ya da John Bunyan'ın ta kendisini gördüğünü sandığını söylemiştir. Buna karşın kasabadakilerin çoğu Thoreau'nun eylemini onaylamıyor, bunu doğru bulmuyordu. Thoreau'nun "iyi bir insan, borcunu son kuruşuna kadar ödeyecek birisi olduğunu" belirten James Garty, "kimsenin onun gibi olmadığından, onun düşünüş biçimini benimsemeyeceğinden" yakınıyordu. Emerson da Bronson Alcott'a yana yakıla Thoreau'nun eylemini "değersiz, aldatıcı, uygunsuz" bulduğunu söylüyordu; oysa Alcott, cevap olarak, bu eylemin "yönetim güçlerinin buyruklarına soylu bir biçimde karşı çıkmakta" iyi bir örnek oluşturduğunu savundu. Emerson sonradan günlüğüne şu anlaşılmaz lafları karalamıştır: "Devlet en iyiyi dileyen acınası, iyi bir hayvandır: Ne kurarsa dostça kurar. Size iyiliği dokunan zavallı bir inek, -samanını çok görmeyin bari.... Madem devlet size karşı iyi niyetini koruyor, siz de liranızı esirgemeyin. Enikonu yalpalayan bir

gerekçeniz var: Liranızın doksan kuruşu sizin de iyi saydığınız şeylere harcanacak: On kuruşu zararlı işlere.... Elinizin altında nice başka yöntem varken, özelde devlet vergisini ödemeyi reddetmenin kötülüğe ulaşmayacağını düşünmekte yarar var.... Hapishane intihara doğru atılmış bir adımdır." İlk karşılaşmalarında Emerson Thoreau'ya ne demeye hapishaneye girdiğini sordu, Thoreau da kendi düşündükleri doğrultusunda yanıtladı bunu: "Sen ne demeye girmedin?" Emerson bu konuda düşünmeyi sürdürmüş, enson günlüğünde, bir yandan savaşı lanetlerken bir yandan da vergilerini uslu uslu ödemekten geri kalmayan Kölelik Karşıtları'na oranla Thoreau'nun konumunu daha güçlü bulduğunu belirtmiştir.

Sam Staples'a gelince, Thoreau'yla ilişkileri eskiden olduğu gibi pek hoş sürüp gitti. Alcott'ın, vergi ödeme konusunda Staples'ın kendini sıkıştırması üzerine, bir keresinde kendi bahçesine dadanan bütün patates böceklerini toplayıp misilleme olarak Staples'ın bahçesine boca ettiği yolunda bir öykü vardır. Thoreau kimseye böyle diş bilememiştir. Sonraki yıllarda yörede yaptığı araştırma gezilerinde kendine yardımcı olarak çoğu kez Staples'ı aldı. Staples da sık sık en iyi tutuklusunun Thoreau olduğunu belirterek kurumlanıp durdu.

Hemşehrilerinin büyük bir bölüğü Thoreau'nun eylemleri konusunda duydukları merakı dile getirip hapishaneye girme uğraşına yol açan düşüncelerini öğrenmek istemişlerdir. Thoreau da nihayet bu konuda bir açıklama yazıp 26 Ocak 1848'de Concord Toplantı Salonu'nda "Bireyin Devletle İlişkisi" başlığı altında okudu. Salonda enikonu özenli bir dinleyici topluluğuyla karşılaştı; en azından Bronson Alcott bu konuşmadan "büyük bir zevk almıştı". Gelen istekler üzerine, diğer hemşehrilerinin de dinleyebilmesi için konuşmayı üç hafta sonra yineledi.

1849 ilkyazında Elizabeth Peabody'den konuşmasının yayınlanması için izin isteyen beklenmedik bir mektup aldı Thoreau. Peabody, adını "Aesthetic Papers" koyacağı, The Dial'ın bıraktığı yerden Aşkıncı mesajı sürdürecek bir dergi kurma hazırlığındaydı, Thoreau'nun konuşmasını da ilk (daha sonraları tek kalacak) sayıya almak istiyordu. Thoreau o sıralar yayına hazırlanan ilk kitabının provalarını düzeltmekle uğraşıyordu, Peabody'ye eski bir konuşmayı temize çekecek kadar bile zamanı olmadığı cevabını gönderdi. Bununla birlikte konuşmanın el yazmasını bir hafta içinde göndereceğine söz verdi, konuşmayı yalnızca ilk sayıda kullanılması için gönderdiği konusunda Peabody'yi uyarmayı da eksik etmedi. O güne dek yayıncılarla derlemecilerin erteleme konusunda gösterdikleri üstün çabadan ağzı iyice yanmıştı.

Oysa Bayan Peabody sözünü tuttu. Altı hafta sonra, 14 Mayıs 1849'da ilk sayıyı yayınladı, dergide Thoreau'nun yazısı dışında Emerson ile Hawthorne'nun yazıları vardı. Thoreau'nun denemesi "Ülke Yönetimine Direniş" başlığıyla basılmıştı (yazının herkesçe bilinen başlığı "Sivil İtaatsizlik", ölümünden dört yıl sonra, 1866'da "Kanada'da Bir Yanki, Kölelik Karşıtı ve Reform Yazılarıyla Birlikte" adıyla derlenen kitabında kullanılmıştır.)

Gelgelelim Thoreau'nun yazısı yayınlandığı sıra da hemen hemen hiç tepki almadı. Gerçi Aesthetic Papers'ın adından pek çok yerde söz ediliyordu, ama eleştirmenler genellikle Thoreau'nun yazısını görmezden gelmekteydi. Asıl ilgiyi daha iyi tanınan Emerson ile Hawthorne'nun yazıları uyandırmıştı. Buna uymayan tek örnek Sophia Dobson Collet'in Londra'da yayınlanan People's Review'da yazdığı eleştiridir. Collet en özlü paragrafların bir çoğunu alıntılayıp başına da şunları yazmıştı: "İngiltere'de muhtemelen pek bilinmediğini

sandığımızdan size kimi seçmeler sunuyoruz, eserin değerinin tam olarak anlaşılması için baştan sona okunması gerektiğini belirtmekten de geri durmuyoruz." Bayan Collet'in yorumunu saymazsak, yazıyı kimse umarsamadı.

Thoreau'nun denemesinin içerdiği temel düşünceler şunlardır:

(1) Bir kimsenin ülkesinin yasasından "daha yüce bir yasa" vardır. Bu, vicdanın yasasıdır, "içten gelen ses"in, "kozmosu kuşatan, birleştirici ruh"un yasası... artık ne demeyi yeğlerseniz!

(2) Kimileyin bu "yüce yasa"yla ülkenin yasası birbiriyle çatışır duruma geldiğinde kişinin ödevi "yüce yasa"ya uymak, ülkenin yasasına bile bile karşı gelmektir.

(3) Kişi ülkenin yasasına bile bile karşı geliyorsa, bu eylemin bütün sonuçlarını göze almayı istiyor olmalıdır, hapishaneye kapatılmayı bile!

(4) Oysa hapishaneye girmek sanıldığı kadar olumsuz bir durum değildir; bu durum iyi niyetli kişilerin dikkatini kötü yasaya çekmeye yarayacak, yasanın kaldırılması sonucuna katkıda bulunacaktır. Ya da yeterince kişi hapishaneye kapatılırsa, edimleri devlet mekanizmasını işlemez kılmayı, dolayısıyla kötü yasayı uygulanamaz duruma getirmeyi sağlayacaktır.

Bu kuramsal düşünceler Thoreau'nun buluşu değildir kuşkusuz, Sokrates'in baldıran dolu kabı kafasına dikerken, Antigone'nin Polyneikes'in cesedine toprak serperken gerçekleştirdikleri birer sivil iaatsizlik edimidir. Yüzyıllar önce bu felsefeyi Boethius Batı Kültürü'nde, Meng-tzu (Mencius) ise Doğu Kültürü'nde dile getirmişlerdi. Önemli olan Thoreau'nun

bu düşünceyi herkesin benimseyeceği bir biçime sokmasıdır, gerçi birilerinin bu yazıyla ciddi olarak ilgilenmesi basımından yarım yüzyıl sonra gerçekleşmiştir ya, neyse!

1900'lerin başında Rus romancı, düşünür Kont Lev Tolstoy bir yerlerde, artık nasıl olduysa, bu denemeye rastlayıverir. Kendisinin, Çar egemenliği altında ezilen Rus toprak kölelerinin hayat şartlarını iyileştirmek uğruna yaptığı girişimlere ilişkin düşünceleri de içeren bu yazıyı okuyunca adamakıllı çarpılır. Ama şimdiye kadar benim bulabildiğim kadarıyla, Thoreau'nun düşüncelerinden esinlenerek giriştiği tek doğrudan eylem Amerikan halkına parası bol, sanayici milyonerlerle onların zafere gömülü generalleri, amiralleri yerine ne diye Thoreau'nun sesine kulak vermediğini soran bir mektubu North American Review'a göndermek olmuştur.

Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik" yazısının yeniden gün ışığına çıkışında asıl onur payı 1900'lerde İngiltere'de, Oxford Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi görmekte olan genç bir Hindu öğrenciye verilmelidir, Mohandas K. Gandhi'ye! Gandhi dini nedeniyle bir etyemezdi. Üniversite kampüsünde kendi beslenme alışkanlıklarına uygun yiyecek bulmakta güçlük çektiğinden, doğal olarak kimi İngiliz etyemezleriyle ilişkiye geçti, özellikle de Henry Stephens Salt'la. Salt, kısmet işte, Thoreau üzerine çok başarılı bir hayat öyküsü yazmış, Thoreau'un eserlerinden birkaç derleme hazırlamıştı. Salt'un bu konudaki coşkusu Gandhi'ye de bulaştı, eline Thoreau'nun yazdığı ne geçerse okumaya başladı. Gandhi Oxford'u bitirdikten sonra, bekleneceği üzere kendini, ırk ayrımcılığı dolu, kendi ırkından kimseler için uygulanan yasalara karşı gelenleri savunmaya adayarak Güney Afrika'da avukatlık yapmaya başladı. Güney Afrika'da Hintlileri bir araya getirmek amacıyla Indian Opinion (Hintli'nin Görüşü) adlı bir gazete çıkarmaya girişti.

Gazetesinin 26 Ekim 1907 tarihli sayısında Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik" yazısını yayınladı, daha geniş dağıtım olanakları sağlamak için yazıyı sonradan kitapçık biçiminde de bastırdı. Yazının başına yakışıksız, kötü yasalara karşı koymakta sivil itaatsizliğin kullanılmasını savunan bir yorum yazmayı da unutmadı. Gazetede en etkili pasif direniş yöntemleri üzerine öğrenciler tarafından yazılacak denemelere verilecek ödüller koydu. Yasalara karşı doğrudan eyleme geçti, kitle tutuklamalarına yol açması amacını güderek yasaları bile bile çiğnedi. Hareket başlangıçta pek yavaşsa da günden güne ivme kazandı, sonuçta yönetim ya yasaları gözden geçirmek ya da hapishanelerini yasaları çiğneyen yüzlerce, hatta binlerce kişiyle tıka basa doldurmak seçeneğiyle yüz yüze kaldı. Yasalar birer birer kaldırıldı ya da artık uygulanamaz duruma geldiler. Kazanan sivil itaatsizlik olmuştu.

Gandhi'nin Thoreaucu yöntemlerinin etkililiği konusundaki söylentiler kısa sürede kendi ülkesinin dört yanına yayıldı. O sıralar Hindistan'da ülkeyi İngiliz egemenliğinden kurtarmak için başlayan hareket gitgide etkinliğini artırıyordu. Gandhi, yurttaşlarından gelen karşı konulmaz istek doğrultusunda, hareketi yönlendirmek üzere Hindistan'a döndü. Otuz yıl boyunca ülkenin dört yanında sivil itaatsizlik mücadelesini sürdürdü. Kazançlı bir tekel oluşturmak isteyen İngiliz yönetimi tuz yapımını yasaklayınca, Gandhi ardındakileri deniz kıyısına götürdü, burada bir tas dolusu deniz suyunu buharlaştırma yoluyla tuz üreterek yasayı simgesel olarak çiğnedi. Tam da umduğu gibi apar topar tutuklanıp içeri tıkıldı. Ama yönetim bu tutumunun sorunu çözmediğini görmekte gecikmedi. Yurttaşlarının gözünde Gandhi onlar uğruna çarpışmaktan asla yılmayan biriydi; yüzlerce, binlerce kişi harekete katılmak, Gandhi'nin yaptığı gibi yasayı çiğnemek

amacıyla gelip duruyordu. Gandhi yasadışı gördüğü tutuklanmasına karşı çıkmak için hapishanede açlık grevine başladı. Gandhi yavaş yavaş eriyip giderken kendisine duyulan gönüldeşlik yalnız Hindistan'da değil, bütün dünyada çoğalıp duruyordu. Kendi ellerinde ölmesi riskini gözü kesmeyen yönetim Gandhi'yi salıverdi. Gandhi de fiziksel olarak kendini toparlar toparlamaz yasayı yeniden çiğnedi, bir kez daha hapishaneye kapatıldı. İş kedi-fare oyununa dönmüştü, ama sonuç olarak kamuoyu yasayı kaldırması yönünde yönetimi zorluyordu. Bunun ardından Gandhi bakışlarını haksızlık dolu diğer yasalara çevirdi. Eylem ile bu eyleme gösterilen tepki ardı ardına yinelenip duruyordu. Uzunca bir öyküyü kısaltmak için uğraş veren Hindistan, Gandhi'nin önderliği altında .Thoreau'nun sivil itaatsizlik yordamlarını kullanarak 1945'te tam özgürlüğünü kazandı.

Gandhi, kullandığı teknikleri yalnızca yönetimin haksızlık dolu yasalarına değil, eşit ölçüde haksızlık dolu kimi din buyruklarına da yöneltmişti. Hinduluk'taki toplum yapısı kast sistemi üzerine kuruluydu. En aşağı, aynı zamanda en kalabalık öbek Paryalar ya da diğer deyişle Dokunulmazlar'dı. Din buyruklarının kimbilir kaç kez kendi zararlarına işlediğine tanık olmuşlardı. Dilerseniz çarpıcı bir örnek verelim: Çoğu Hint köyü için tek su kaynağı köyün ortasında bulunan kuyudur. Kuyuyu yüksek kasttan Hindular kullandığı için aşağı kasttan olan Paryalar'ın kuyuya yaklaşması yasaktır. Su ihtiyaçlarını kullanılması yasak olmayan çaylardan, su birikintilerinden karşılamaya zorlanırlar. Hindistan'ın aşırı nüfus artışı nedeniyle bu su kaynaklarının tümü iyice kirlenmiş durumdaydı. Bu kasttakiler, tam da deyime uyar biçimde, "sinek gibi ölüyordu". Gandhi din buyruklarının insanlık dışı oluşu konusundaki karşı çıkmalarına kimsenin aldırış etmediğini görünce, bu

kasttakileri kuyuların başına götürüp onlarla birlikte testilerine su doldurdu. Polise din yasalarının uygulanması buyurulmuştu, başlangıçta direnişçilere acımasızca saldırdılar. Pasif direnişçilere karşı uygulanan şiddetten tiksinmeye başlamış olan yöre polisi yasaları uygulamayı reddedince, Himalaya Dağları sınırındaki, kan dökücülüğüyle ünlü bir oymaktan devşirilmiş olan özel askeri polis göreve çağrıldı. Ama sonuçta onlar da aşağı kasttakilerin bu yiğitçe, umutsuz çabasına duygudaşlık beslemeye başladıklarından şiddet eylemlerini sürdürmeye karşı çıktılar. Yasalar işlemez duruma geldi, Dokunulmazlar köy kuyularını kullanma hakkını kazandılar. Kazanan bir kez daha Gandhi'nin Thoreaucu sivil itaatsizliğiydi.

Amerikan Kişi Özgürlükleri Birliği'nin yöneticisi olan Roger Baldwin bir zamanlar Gandhi'yle birlikte çıktığı uzun bir tren yolculuğunu anlatmıştı bana. Gandhi, Bay Baldwin'in Thoreau'nun kasabasının bulunduğu Massachusetts eyaletinde doğup büyüdüğünü öğrenince kendisini Thoreau'nun hayatı hakkında tam bir soru yağmuruna tutmuş, ardından da hep çantasında taşıdığı "Sivil İtaatsizlik"i çıkarıp göstermiş. Bu kitapçık olmaksızın hiçbir yere, hatta hapishaneye bile gitmediğini, çünkü bu yazının kendi hayatını kuran öğelerin özünü oluşturduğunu söylemiş.

Öte yandan kendimizi Hindistan'la sınırlamamız gerekmiyor. "Sivil İtaatsizlik"in dünyayı kuşatan bir etkisi olmuştur. Başka bir örnek için Danimarka'ya göz atalım. Henry David Thoreau bugün gerçek bir halk kahramanıdır Danimarka'da. Ne diye mi? "Sivil İtaatsizlik" İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi istilasına karşı oluşturulan direniş hareketince bir cephane gibi kullanılmıştır da ondan! Bu kitapçık Danimarkalıları daha ileri direniş eylemlerine yüreklendirme aracı olarak savaş yılları boyunca gizlice elden ele dolaşmıştır. Sonuç

neydi peki? Alın size birkaç örnek. Naziler daha sonraki uygulamalar için Yahudileri kolayca ayırt edebilmek amacıyla, tüm Yahudilerden giysilerinin sırtında büyücek altı uçlu sarı bir yıldız bulundurmalarını isteyen bir yasa çıkarttıklarından Danimarka'da kim var kim yoksa, Yahudi olsun olmasın, hatta aralarında Kral Christian da olmak üzere sırtlarında sarı yıldızlarla sokaklarda boy gösterdiler. Yasanın uygulanması imkansızlaştı.

Kral buna benzer sayısız eyleme katılınca, Naziler kendilerini misilleme yapmak zorunda gördüler. Ama Kral'ı ortadan kaldırmak yoluna gitmediler, hatta onu tutuklamadılar bile. En kolayı olarak gördükleri, Kral'ı sarayda tutup çok hasta olduğunu bildirme yolunu seçtiler. Gelgelelim Danimarka halkı bunu yutmadı, ülkenin dört yanındaki yurttaşlar bunu "çiçeklerle dile getirmeye" karar verdiler. Yörelerindeki çiçekçilere gidip Kral'a gönderilmek üzere buketler ısmarladılar -bundan daha zararsız ne olabilirdi ki? Peki sonuç ne oldu dersiniz? Başkent Kopenhag'a giden bütün yollar, kentteki bütün sokaklar kısa sürede Kral'a çiçek taşıyıp duran çiçekçilerle kaplandı. Trafik işlemez, günlük işler yapılamaz duruma geldi. Kentin tümü paydos etti nerdeyse. Yine de insanların çiçek taşıdıkları için cezalandırılmayacakları açıktı. Naziler Kral'ın ansızın, mucizevi bir biçimde iyileştiğini duyurmak, geriye kalan işgal yıllarında da Kral'a kendi ülkesinde tam bir özgürlük vermek zorunda kaldılar. Bunlar Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik"inin Danimarka'daki etkisini gösteren sayısız örnekten yalnızca ikisi, ama savaş boyunca Nazilerin tüm uyrukları arasında ne diye Danimarkalıları en boyun eğmezi olarak gördükleri konusunda yeterince ipucu veriyor olsa gerek.

İsterseniz Amerika'ya geri dönelim artık. "Sivil İtaatsizlik" burada etkili olmuş mudur? İlkin bu demokratik ülkede

Thoreau'nun denemesine duyulan resmi tepkinin derecesi karşısında biraz şaşalayabilirsiniz. Romancı Upton Sinclair, Sosyalist Parti'nin daimi adayı Norman Thomas, Mother Earth (Dünya Ana)'ün anarşist yayıncısı Emma Goldman, Thoreau'nun yazısını kamuya açık yerlerde okumaktan dolayı tutuklanmıştır. Sinclair 1930'ların başında Kaliforniya'da bir grev sırasında, Thomas 1930'ların sonunda Jersey City'li Frank ("Ben yasanın ta kendisiyim") Hauge'un politik yönetim biçimine karşı düzenlenen bir gösteri sırasında, Emma Goldman 1917'deki zorunlu askerlik çağrısına karşı düzenlediği toplantılar sırasında "Sivil İtaatsizlik"i okumaktan dolayı tutuklandılar! Ya da başka bir örnek, 1930'larda New York'ta İtalyanca yayınlanan Heresia gazetesinin bir sayısı "Sivil İtaatsizlik"in İtalyanca çevirisini içermesi nedeniyle New York Polisi'nce el konup yok edilmiştir. Aynı günlerde New York'ta herhangi bir kitapçıya girip "Sivil İtaatsizlik"in İngilizce baskısını en ufak bir güçlükle karşılaşmadan satın alabilirdiniz tabii! Resmi tepkiye ilişkin başka bir örnek verelim. 1950'lerin ortasında Birleşik Devletler Enformasyon Dairesi, içinde Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik" yazısının da bulunduğu, Amerikan Edebiyatı konusunda ders kitabı olarak okutulması tasarlanan bir kitap derleyip dünyanın çeşitli yerlerindeki kitaplıklarına gönderince eski Wisconsin Senatörü Joseph McCarthy bu kitabı tek tek bütün kitaplıkların raflarından indirtmek için didinmeye başladı, başardı da! Bunca uğraşmasının nedeni Thoreau'nun yazısıydı.

Arada bir boy gösteren bu resmi tepkiye karşın -doğruyu söylemek gerekirse bu tepkinin pek ama pek seyrek (!) oluştuğunu vurgulamam gerek- "Sivil İtaatsizlik"in bu ülkede kalıcı bir etkisi vardır. Thoreau'nun denemesiyle ekonomik bunalım yıllarında Sanayi Örgütleri Kongresi"nce düzenlenen

ünlü oturma eylemli grevler arasında doğrudan bir bağlantı bulabilmiş değilim, ancak Thoreau'nun savunduğu düşüncelerin bundan daha belirgin uygulamalarını bulmak da pek kolay değildir.

Pasifist hareket bu ülkede (dahası İngiltere'de, Fransa'da, Güney Amerika'da da) oldukça sınırlı, enikonu etkisiz olmasına karşın, Thoreau'nun denemesinin basılıp dağıtılması konusunda epeyce etkin bir konumda olmuştur. Dosyalarımda çok sayıda yayınlanmış sayısız "Sivil İtaatsizlik" baskısı var. İkinci Dünya Savaşı sırasında askerlik yapmayı reddettikleri için içeri tıkılan nice kişi, eylemlerini savunurken Thoreau'nun denemesinden alıntılar kullanmıştı. Ne de olsa hapishaneye bile "Sivil İtaatsizlik"le birlikte giren en az bir kişi biliyoruz!

Askeri bütçeye katkıda bulunmayı reddettikleri için, şimdilerde bile her yıl gelir vergisi beyannameleri yerine bir "Sivil İtaatsizlik" cildi veren küçük bir pasifist öbek olduğundan haberim var. Böylesi durumlarda Federal Gelir Vergisi Bürosu'nun, tıpkı Thoreau'nun Maria Halası gibi araya girip vergi borçlarını ödediğini de biliyorum, tabii küçük bir farkla: Gelir Vergisi Bürosu vergilerini ödediği kişilerin banka hesaplarının ya da aylıklarının bir kısmına sonradan el koyuyor! Ama direnişçiler en azından karşı çıkma eylemini gerçekleştirdiklerini düşünüyorlar. Birkaç yıl önce bir öbek pasifist nükleer denizaltıların New London, Connecticut'ta yapılmasına karşı gösteri düzenledikleri sıra, eylemleri için "Henry D. Thoreau" adlı bir sandal kullanmıştı.

Gelgeldim Thoreau'nun Amerika'daki etkisi üzerine en çarpıcı örnek Güney'deki ırk ayrımı karşıtı harekettir. Montgomery, Alabama'da zencilerin kendilerine ayrılmış otobüslere binmeyi reddetmesi; Albany, Georgia'daki zencilerin ırk

ayrımına göre düzenlenmiş dükkanlardan alışveriş yapmamaları; Nashville, Tennessee'de Zencilerin beyazların kiliselerinde topluca dua etme eylemleri; Alabama ile Missisippi'deki "Özgürlük" sürücüleri -bunların her biri Thoreau'nun etkisinin özgül örnekleridir. İzin verirseniz, bunun delili olarak hareketin başta gelen önderlerinden ikisinin sözlerini aktarmak istiyorum. İlki Rahip James Robinson, Harlem'deki Hazreti İsa Kilisesi'nin eski papazı, sonraları ABD'nin Afrika'daki "Yol Birleşimi Çalışmaları" (Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampları) kuruluşunun yöneticisi, ülkedeki en etkili Zencilerden biri. Yirmi yıl önce, daha sonraları CORE'u (Irk Eşitliği Komitesi) kuracak olan öbeğe seslendiği bir yazısında "Sivil İtaatsizlik" için şunları söylüyor:

> Thoreau'nun Sivil İtaatsizlik'i Kölelik Karşıtları için yazılmış olmasına karşın, bu öbek tarafından pek de kullanılmamıştır. Muhtemelen Gandhi'den önce tek bir kişi bile bu yazının grup disiplini ile kişisel vicdana dayalı yeni bir toplum hareketi açısından taşıdığı önemi kavrayamamıştı. Bu yazıyı okuyacak olursanız, günümüz şartlarında nerdeyse her cümlesinin bizim için çokça anlam yüklü olduğunun farkına varmamanız imkansızdır... Thoreau'nun Zenci köleliğini lanetlediği yerlere günümüz Amerikan Zencilerinin uğradığı ekonomik, politik, toplumsal haksızlıkları koyun; şu anda içinde bulunduğumuz bunalımda eylemlerimiz açısından uygulanması imkânsız olan en fazla beş altı cümle bulursunuz bütün yazıda.

CORE'un kuruluşunda bu yazının belli bir etkisi olduğundan kuşkum yok. Sırada Rahip Martin Luther King var. Bütün dünyada Güney'deki. insan hakları mücadelesinin tartışmasız önderi olarak görülen King, özyaşamöyküsü "Özgürlüğe Adım Adım"da bize şunları anlatıyor:

1944'te tazecik bir üniversite öğrencisi olarak Atlanta'nın Morehouse Koleji'ne gittiğimde ırk eşitliğiyle, ekonomik hak dağılımıyla iyiden iyiye ilgiliydim. Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik Üzerine Deneme"sini ilk kez Morehouse'daki öğrencilik günlerimde okudum. Kötü bir sistemle işbirliğini reddetme düşüncesiyle büyülenmiş bir durumda, bu yazıyı defalarca okumaktan kendimi alamadım. Şiddetsizlik eylemi yoluyla direniş kuramına ilk rastladığım yer oldu bu yazı.

Ardından Montgomery, Alabama'da ırk ayrımına göre düzenlenmiş otobüslere binmeme amacıyla düzenlediği eylemlerden söz ederken şöyle diyor:

O aşamada Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik Üzerine Deneme"si konusunda düşünmeye başladım. Bu yazıyı üniversite öğrencisiyken ilk kez okuduğumda nasıl kendimden geçtiğimi anımsadım. Montgomery'de yapmaya hazırlandıklarımızın Thoreau'nun anlattıklarıyla ilintili olduğu kanısına vardım. Beyazların oluşturduğu topluluğa tam da şöyle diyorduk: "Artık kötü bir sistemle işbirliğini sürdürmeyeceğiz!" "Kötülüğü pasifçe kabullenen kişi, onun kalıcılaşması için uğraşan kişi denli gömülmüştür kötülüğün içine. Kötülüğe karşı durmayı denemeksizin onu kabullenen kişi gerçekte kötülükle işbirliği içindedir." Kulağımda hep bu sözleri duyuyordum. Ezilen insanlar ezilişlerini bile isteye kabullendikleri, yalnızca ezen kişiye edimlerini uygun bir biçimde haklılaştırma imkanını sağlamış olurlar. Ezilenler bu durumu kabullendiği sürece, ezenler çoğun ezme edimlerinin barındığı kötülüğün farkında olmadan sürdürüp dururlar yaptıklarını. Dolayısıyla kendi vicdanına sadık, içtenlik dolu kalmak için, dahası Tanrı'ya sadık, içtenlik dolu kalmak için, doğru kişinin kötü bir sistemle işbirliğini reddetmekten başka seçeneği yoktur. Yüreğimde duyumsadığım bu durum eylemimizin doğasını açıklar. O günden sonra hareketimizi işbirliğine tam bir karşı koyuş edimi olarak tasarladım.

Görüldüğü gibi, Thoreau'nun nerdeyse bir buçuk yüzyıllık denemesinin Zenci hakları mücadelesinde çok güçlü bir etkisi olmuştur, bu etki bugün de sürüp gidiyor... yıllar önce Güney Afrika'da, Hindistan'da ya da Danimarka'da olduğunca derin bir etki. Dünyanın dört yanını dolaşmış, nihayet kendi yurduna da uğramazlık edememiştir.

Thoreau'nun savunduğu sivil itaatsizliğin artık Amerikalılara da özgü bir değer olduğu konusunda Vietnam Savaşı'na karşı gösterilen direnişten daha güçlü bir kanıt olamaz. Göstericilerin üniversite kampüslerinden New York Borsası'na kadar hemen her yerde, kentlerin ana caddelerinde, önemli sanayi merkezlerinde, askeri bölgelerde, Beyaz Saray'da, Pentagon'da boy göstermesi, tıpkı gençlerin askerliğe çağrı belgelerini herkesin gözü önünde yakması da tek bir şeyi kanıtlıyor: Aradan nice yıl geçmiş de olsa, insanlar Thoreau'nun değerinin tamamen farkındalar.

Sivil İtaatsizlik

Şu kılavuz söze bütün yüreğimle katılıyorum: "En iyi yönetim en az yönetendir";[1] bunun daha çabuk, daha sistemli işlediğini görmek de en büyük dileğim. Bu başarıldıkta, benim de inandığım yere varır nihayet: "En iyi yönetim hiç yönetmeyendir"; insanlar buna hazır olduğunda, yönetimleri bu soydan olacaktır elbet. Sonuçta yönetim dediğimiz şey doğru yolu aramak yerine en yakındakini, kesinlik taşıyan yerine geçici olanı yeğleyen bir günoğlu, bir kolaycıdır; bundan sonra yönetimin bu özelliğini "kestirmecilik" olarak adlandıracağım. Gelgelelim, çoğu kez yönetimlerin büyük bir kısmı, kimileyin de tümü bu konuda bile pek uygunsuz niteliktedir.

---

1 Buna çok benzer bir söz ilk olarak The United States Magazine and Democratic Review adlı Thoreau'nun da ara sıra yazdığı bir dergide yer almıştır. Sonradan "Politika" adlı denemesinde Emerson da bu sözü kullanmıştır.
(Bütün dipnotların hazırlanmasında kullandığımız temel kaynak Walter Harding'in metine koyduğu dipnotlardır; bunun yanısıra, Michael Meyer ile Oscar Cargill'in derlemelerindeki dipnotlardan da yararlanılmıştır. C. Hakan Arslan)

Sürekli silah altındaki bir orduya gösterilen direniş (ağır basması kaçınılmaz, çok önemli karşı çıkmalar içeriyor ne de olsa!), sürekli yönetme takıntısı taşıyan bir yönetime de gösterilebilir kolaylıkla. Sürekli silah altında tutulan ordu, sürekli yönetme takıntısı olan yönetimin buyruğundaki bir güçtür alt tarafı. İnsanların, iradelerini yürürlüğe koyma uğruna seçtikleri bir kip olmaktan öteye işlev taşımayan yönetim, daha insanlar onun aracılığıyla kendi taleplerine işlerlik kazandırmaya başlamazdan önce bile kötüye kullanılmaya, saptırılmaya yatkındır. Sürüp giden Meksika Savaşı'na[2] bakın: Topu topu üç beş kişinin işi bu, yönetimi kendi çıkarlarına göre kullanan üç beş kişinin! Neden mi? Halk daha işin başında bu girişimi onaylamayacaktı ki!

Bu Amerikan yönetimine ne demeli? Pek yeni bir şey de olsa, kendini gelecek kuşaklara zarar görmemiş olarak aktarmaya uğraşan, oysa her an doğruluğunun bir bölümünü daha yitiren bir gelenekten başka ne ki? Tek bir insanın dirliğiyle gücü bile yok onda, kişi tek başına kendi iradesinin buyruğuna sokabilir bu yönetimi. İnsanların gözünde tahtadan bir silahtır o.[3] "Öyleyse pek gerekli değil!" denemez tabii; çünkü kişilerin, barındırdıkları yönetim fikrinden hoşnut kalmak için,

---

[2] Amerika'nın Meksika'ya karşı giriştiği savaş 1846'da başlayıp 1848'de bitmiş. Kuzeydin bu savaştan pek hoşnutluk duyduğu söylenemez. Sonuçta savaşın temel nedeni de Güney'in kölelik uygulanan alanları genişletme isteği. Savaş Meksika'nın Kaliforniya ile New Mexico'yu, Teksas'ın Rio Grande'nin kuzeyinde kalan bölümünü ABD'ye bırakmasıyla sonuçlanmış. Bu arada Thoreau'nun kelle vergisi ödememeye savaş nedeniyle değil, ta 1843'te başladığını belirtelim.

[3] Yazının Aesthetic Papers versiyonunda bu cümlenin ardından şu sözler geliyor: "İnsanlar bunu birbirlerine karşı ciddi olarak kullanmaya kalkışacak olurlarsa, kuşku yok, ortasından kırılıverecektir."

öyle ya da böyle çapraşık makinaları olması, bunların gürültü patırtısını duyması gerekir. Yönetimler böylelikle insanların kendi çıkarları uğruna olduğu sanısı içinde nasıl aldatılabileceklerini, hatta kendilerini nasıl aldatabileceklerini gösterir. İtiraf etmemiz gerek: pek yetkin bir düzenek! Yine de bu yönetim kendinden kaynaklanan tek bir girişimde bulunmaz, tabii tutması gereken yoldan sıyrılmak konusundaki derin istekliliği dışında! O ülkenin özgür kalmasını sağlayamıyor. O bayındır kılınıyor Batı yörelerini. O eğitimle uğraşmıyor. Üstesinden gelinmiş ne varsa tümünü ortaya çıkarmıştır, Amerikan halkının mayasındaki özyapı daha fazlasını da başarırdı, yönetim araya girmese! Çünkü yönetim, insanların birbirlerine aldırmamaya pek hevesli olacakları kestirmeci bir araçtır; hem, söylendiği gibi, en kestirmeci olduğu durumlarda en az umursadığı öbek yönetilenlerdir. Alım-satım ile ticarette lastik gibi esneklik göstermeseler, yasa koyucuların durmadan önlerine çıkardıkları engellerin üstesinden gelemezler. Bu insanlar, niyetleri gözetilmek yerine, bütünüyle eylemlerinin sonuçlarına göre yargılanacak olsa, demiryollarının üstüne engeller kuran işe yaramaz kişilerle bir tutulup cezalandırılmak yakışır onlara anca!

Gelgelelim yarar sağlayacak bir düzlemde konuşmak, bir yurttaş olarak söz almak gerekirse, kendilerine 'yönetimin tümüyle ortadan kalkması için uğraşanlar' diyenlerden[4] farklı olarak, yönetimin bir an önce ortadan kalkmasının değil, bir an önce daha iyi bir yönetimin ortaya çıkmasını istiyorum. Bırakalım her insan kendi benimsediği doğrultuda ne soy bir

[4] Amerika'da 1840'lar, yani 'Sivil itaatsizlik'in yazıldığı günler, toplumda reformlara gidilmesi isteklerinin yoğun olarak ortaya çıktığı bir dönem. Yenilikçiler arasında ki bir öbeği de tüm yönetim biçimlerinin ortadan kalkmasını savunan anarşistler oluşturuyor.

yönetimin uğraş vereceğini dile getirsin, istenen yönetime ulaşmak yolunda bir adım olacaktır bu.

Bununla birlikte, iktidar bir kez halkın eline geçti mi, çoğunluğun yönetmesine izin verilmesini, hem bunu uzunca bir dönem sürdürmesini mümkün kılan neden, çoğunluğun haklılığı en muhtemel öbek olması ya da bunun azınlık açısından en doğrusu gibi görünmesi değil, fiziksel olarak en güçlü konumunda olmasıdır. Oysa çoğunluğun egemen olduğu bir yönetim hiçbir durumda doğruluk üstüne kurulamaz, insanların adaleti kavrayıp kaçınılmaz bulduğu durumda bile! İyi ile kötünün ne olduğuna çoğunluğun değil de vicdanın karar verdiği bir yönetim olamaz mı? Çoğunlukların yalnızca kestirmecilik kuralının uygulanabilir olduğu sorunlar konusunda karara vardıkları bir yönetim olamaz mı? Bir yurttaş vicdanını bir an için olsun ya da bir parçacık bile olsun yasa koyucunun ellerine bırakmalı mıdır? Doğruysa bu, her insanın bir vicdanı olmasına ne gerek var? Bana kalırsa, önce insan olmalıyız; kul olmak, uyruk olmak sonra gelir. Yasaya, doğruya beslediğimiz ölçüde saygı beslemek hiç mi hiç istenir bir şey değil. İstenir sayma hakkını gördüğüm tek zorunluluk ne olursa olsun doğru bildiğimi yapmaktır. Şimdiye dek yeterince söylendiği gibi, bir tüzelkişiliğin vicdanı yoktur;[5] ama vicdanlı insanlardan oluşan bir tüzelkişilik vicdanı olan bir tüzelkişiliktir. Yasa bir parçacık daha doğru, birazcık daha adalete düşkün kılmaz kişiyi; üstelik yasaya besledikleri saygı aracılığıyla, en iyi niyetliler bile tanrının günü hukuksuzluğun, haksızlığın araçlarına dönüşüp dururlar. Yasaya duyulan aşırı saygının bildik, olağan sonuçlarından biri işte: Sıra sıra askerin, albay, yüzbaşı, onbaşı, er, barut taşıyıcı, artık her neyse, göz

[5] Thoreau, Sir Edward Coke'un Case of Sutton's Hospital adlı kitabında kullandığı "Tüzelkişiliklerin... ruhu olmaz!" sözünden esinlenmiş.

alıcı bir düzen içinde uygun adım, hep birlikte dere tepe aşıp savaşlara gittiğini görebilirsiniz. Peki neye karşı? Kendi iradelerine karşı, elbet öyle, kendi sağduyularına, vicdanlarına karşı! Onlara kulak verecek olsalar çok çetin bir yürüyüş olur bu, yüreklerindeki çarpıntının önüne geçemezler! Ne denli lanetlenesi bir işin içinde olduklarının farkındalar elbet; hepsi barışa eğilimlidir aslında. İyi de, nedir bu kişiler öyleyse? İnsan mı bunlar? Yoksa iktidarı elinde tutan kimi ahlâksız kişilerin buyruğu altındaki birer küçümen yürür burç, birer barutluk mu? Bir Savaş Gemisi Tersanesi'ne uğrayıp oradaki deniz erlerinden birini gözleyiverin şöyle bir: Bir Amerikan yönetiminin yaratabileceği, bu yönetimin kara büyü yöntemleriyle peydahlayabileceği soydan biridir görüp göreceğiniz; insanlıktan artakalan belirsiz, değersiz bir gölge, diri diri gömülmeye hazırlanan, ne desek, zaten cenaze eşlikçileriyle birlikte silahların altına gömülmüş biri. Gerçi,

> "Biz surlara taşırken ölüsünü tez elden
> Ne bir davul duyuldu, ne bir borazan sesi
> Gömme törenine eşlik eden, Tek bir asker bile
> Anısına boşaltmadı tüfeğini
> Gömdüğümüz yerde yiğidimizi".[6]

Bir yığın kişi devlete kulluk ediyor böyle, insan olarak değil tabii, makine olarak, gövdeleriyle! Sürekli silah altında tutulan ordu bu insanlardan oluşuyor işte! Yalnız ordu mu? Milis güçleri, gardiyanlar, jandarmalar, ayaklanma bastırma komiteleri, daha bir yığın şey. Çoğu durumda herhangi bir yargının, herhangi bir ahlaki kaygının özgürce işlediğine tanık olmuyoruz; bu insanlar kendilerini taş toprak yerine

[6] Charles Wolfe (1791-1823), "Burial of Sir John Moore at Corunna" (Sir John Moore'un La Coruna'da Gömülüşü)

koyuyorlar, odun yerine! Aynı amaca uygun tahtadan adamlar üretilebilir belki bir güzel, neden olmasın? Böylesi kullar saman dolu kuklalar ya da bir pislik yığını kadar saygıya değer ancak. Bunlar atların, köpeklerin işlevleri nedeniyle taşıdıkları kadar değer taşır alt tarafı. Yine de bunlar gibiler çoğu kez iyi yurttaş sayılıyor. Diğerleri, daha çok yasa koyucular, politikacılar, hukukçular, papazlar, memurlar gibileri, öncelikle kafalarıyla kulluk ederler devlete; bunların da ahlâki tercihlerde bulundukları pek görülmediğinden, Tanrı'ya olduğunca, farkında olmaksızın İblis'e hizmet etmeleri ihtimali epeyce yüksektir. Pek az kişi, örnekse tam anlamıyla kahramanlar, yurtseverler, amaçları uğruna nice acıya katlananlar, reformcular, gerçek insanlar devlete vicdanlarıyla da hizmet ederler, işte bu yüzden de çoğunlukla ona karşı gelirler; devlet, düşmanmış gibi davranır böylelerine. Bilge kişi ancak bir insan olarak yararlı olabilir; "toprak" olup "yel geçmesin diye bir deliği tıkamaya"[7] gönül bağlamaz, bu görevi toza toprağa bırakır olsa olsa:

> "Ne kul olurum kimseye,
> Ne onun bunun yardımcısı;
> Dünyadaki hiçbir krallığa
> Uşak oyuncak olmayacak kadar
> Soylu doğmuşum ben."[8]

Kişi kendisiyle aynı uğraşı verenlere adadı mı varlığını, bu insanların gözünde yararsızın, bencilin teki olup çıkar. Ama varlığının ancak bir yanıyla girişti mi bu işe, herkesin gözünde bir iyilikseverdir artık, tam bir insansever!

---

[7] Shakespeare, Hamlet, V.i. 236-37: "Yüce İmparator Sezar ölüp toprak olunca, bir deliği tıkayabilir yele karşı anca."

[8] Shakespeare, Kral John, V.ii. 79-82.

Kişiye günümüzün Amerikan yönetimine karşı nasıl davranması yaraşır dersiniz? Benim cevabımı soracak olursanız, tam bir yüz karasını göze almadan ittifak kuramazsınız onunla derim. Ben, aynı zamanda kölenin de yönetimi olan bu politik örgütü bir an için olsun kendi yönetimim olarak tanıyamam.

İnsanların tümü başkaldırma hakkını tanıyıp onar: Yönetimin zorbalığı ile yetersizliği günden güne daha da çekilmez duruma geldiğinde, ona bağlı kalmayı reddetmek, ona karşı direnmek hakkıdır bu. Ama çoğu kişiye bakılacak olursa, bugünkü durum hiç de böyle değil. Onlara kalırsa, durum 75 Devrimi'nde[9] böyleymiş. Birisi bana "Limanlarına getirilen bazı yabancı mallara gümrük vergisi koyduğundan bu yönetim kötü bir yönetimdir" diyecek olsa, herhalde ortalığı birbirine katmam bunun için. Neden mi? Onlarsız yapabilirim de ondan! Bütün makinelerde bir sürtünme, kendine özgü bir uyuşmama durumu vardır, muhtemelen epeyce iyidir bu: aksaklığı dengelemek için! Bu durumda ortalığı şamataya boğmak tam bir kötülük olsa gerek. Ama sürtünme makineye hakim olmaya yüz tutar da ortaya ezicilikle soygunculuk çıkmaya başlarsa, "artık bu makineyi başımızdan atalım!" derim. Diğer deyişle, özgürlüğün barınağı olmayı üstlenmiş bir ulusun altıda biri köleyse, bütün bir ülke yabancı bir ordu tarafından saldırıya uğrayıp ele geçirilmiş, sonra da askeri hukukça yöneltilir duruma gelmişse, dürüst insanlar ayaklanıp herşeyi değiştirmekte fazla gecikmeyecektir sanırım. Bu ödevi kaçınılmaz kılan nedir? Ele geçirilen ülke bizim ülkemiz değil, ama o ülkeyi ele geçiren bizim ordumuz.

---

[9] Amerikan Devrimi Lexington ile Concord Savaşı'nın 19 Nisan 1775'de yapılmasıyla başlamış.

Ahlakî sorunlar konusunda bir çok kişinin bildik bir otorite saydığı Paley,[10] kitabının "Ülke Yönetimine Boyun Eğme Ödevi" adlı bölümünde tüm yurttaşlık yükümlülüklerini kestirmecilik yoluyla açıklıyor, daha da ileri gidip şöyle söylüyor: "Bütün toplumun çıkarı bunu gerektirdiği sürece, diyeceğim, kamuya rahatsızlık vermeksizin kurulu yönetime karşı direnilemez, bu yönetim değiştirilemez olduğu sürece kurulu yönetime boyun eğmek Tanrı'nın iradesidir, artık... bu ilkeye uyulamaz olduğunda, her bir özel direnme durumunun taşıdığı doğruluk, bir yandan bunun yol açtığı tehlike ile sızlanmaların çokluğunun, diğer yandan da bir şeyleri düzeltmesi imkanı ile bunun bedelinin saptanmasıyla anlaşılır." Paley'e göre, her kişi bu yolla kendi konumuna göre bir yargıya varacaktır. İyi güzel de, Paley kestirmecilik kuralının uygulanamayacağı durumlar üzerinde pek düşünmüşe benzemiyor. Bir bireyin olduğunca, bir halkın da, bedeli ne olursa olsun, doğruluğu sağlamak zorunda olduğu durumları! Boğulmakta olan birinin tutunduğu kalası elinden zorla çekip almışsam, kendim boğulacak olsam bile bu kalası ona geri vermem gerekir.[11] Paley'e kalsa, pek uygunsuz bir şeydir bu. Oysa böyle bir durumda kendi yaşamını kurtaran onu elbet yitirecektir.[12] Bu halk köleler kullanmaya, Meksika'yla savaşmaya son vermelidir, sonuçta bir halk olarak varlığını yitirecek olsa bile!

---

[10] William Paley (1743-1805), Yararcı Okul'dan bir İngiliz felsefeci. Alıntı The Principles of Moral and Politicai Philosophy (Ahlak ile Siyaset Felsefelerinin İlkeleri)'den.

[11] "Budalanın biri batan gemiden arta kalan tek kalasa sıkı sıkı tutunmuşsa, boğulmakta olan bilge kişi söküp almalı mı kalası elinden, yapabilecekse bunu eğer?" Cicero, De officiis, III. xxiii.

[12] "Canını kurtaran onu yitirecektir." Matta, Bap 10:39

Yapıp ettiklerine bakılacak olursa, uluslar Paley'in görüşlerine katılıyorlar: Ama günümüzdeki bunalımda Massachusetts'in tam da doğru olanı yaptığını sanan tek bir kişi var mı?

> "Ruhu sürüklene dursun çamurun içinde
> Kaldırıp taşısınlar diye eteğini
> Sırmalara bürünmüş şu sürtük, şu gösterişli orospu!"[13]

Açık konuşmak gerekirse, Massachusetts'de bir reform yapılmasına karşı gelenler Güney'deki yüz bin politikacı değil, buradaki yüz bin tüccarla çiftçidir.[14] İnsanlıktan çok ticaretle, tarımla ilgili bunlar; bedeli ne olursa olsun, ne kölelerin hakkını gözetmek derdindeler, ne de Meksika'nın! Ben uzaktaki düşmanlarla değil, onlarla işbirliğine giden, oturup pazarlık yapan düşmanlarla, evimizin yanıbaşındaki düşmanlarla uğraşıyorum. Bunlar olmasa bir halt karıştıramaz uzaktakiler. "İnsanların çoğu pek donanımsızdır, zaten pek bir şeyi de dert etmezler" demeye alışmışızdır, ederler etmesine de, bu duruma yavaş yavaş ulaşılır; yoksa azınlıktan olanlar temelde çoğunluktan daha bilge ya da daha iyi değildir! Hem çoğunluğun sizin kadar iyi olması o kadar da önemli değildir, sanki bir yerlerde mutlak iyilik olabilirmiş gibi! Öyle olsa bütün hamur çoktan mayalanmış olurdu![15] Köleliğe, savaşa karşı durulması kanısında olan binlerce kişi var, ama bunları sona erdirmek için bir şeyler yapmaya yeltenmiyorlar;

---

[13] Cyril Tourneur (1575?-1626), The Revenger's Tragedy (Öç Alanın Trajedisi), IV. iv. 71-72.

[14] Kuzeyliler arasında köleliğin kaldırılmasına karşı çıkanların büyük bölümü, ülke ekonomisinin bu durumdan zarar görüp kendi kazançlarının da düşmesine yol açabileceği korkusunu taşıyan tüccarlarla çiftçilerıniş.

[15] "Biraz mayanın bütün hamuru mayalandırdığını bilmez misiniz?" Korintoslulara Birinci Mektup, Bap 5:6.

kendilerini Washington'ın, Franklin'in çocukları saymakta bir sakınca görmeyip elleri ceplerinde oturuyorlar kıçlarının üstünde; ne deseler beğenirsiniz, ne yapmak gerektiğini bilmiyorlarmış, eh, bir şey yaptıkları da yok zaten! Onlar için serbest ticaret sorunu başta gelir, özgürlük sorunu bekleyebilir; akşam yemeğinden sonra Meksika'dan gelen en son haberlerin yanında piyasa fiyatlarını da bir güzel okur, bütün bunların üstüne mışıl mışıl uyur böyleleri! Bugün dürüst bir kişinin, bir yurtseverin piyasa fiyatı ne peki? Bu soru karşısında duraksarlar, üzüntü duyarlar, kimileyin iyi dileklerde bulunurlar, ama içtenlik dolu, etkili olabilecek tek şey yapmazlar. Artık bu konuda üzüntü çekmek zorunda kalmamayı umarak, başkalarının kötülüğün üstesinden gelmesini iyi niyetle bekleyeceklerdir. Haklı olana verecekleri, olup olacağı, ucuz bir oydur, ah, bir de yanlarından geçerken uyduruk bir destekle "Tanrı yardımcın olsun!" dileği, daha ne olsun? Bir tek erdemli kişiye karşı dokuz yüz doksan dokuz erdemli geçinen kişi vardır. Bir nesnenin geçici koruyucusu yerine, gerçek sahibiyle ilişki kurmak daha iyidir.

Oy verme bir tür kumardır, tıpkı dama ya da tavla gibi, pek hafif bir ahlakî renk verilmiş, doğruyla yanlış arasında, ahlakî sorunlarla ilgili bir oyun; doğal olarak bahis eşlik eder bu oyuna. Oy kullananların öz yapısı ortaya sürülmez. Olur ya, doğru saydığıma veririm oyumu; ama doğru saydığımın üstün gelmesiyle deliler gibi ilgilenmem. Bu işi çoğunluğa bırakmaya gönüllüyüm zaten. Dolayısıyla onun yükümlülüğü kestirmecilikten ileriye gitmez asla. Haklı olana oy vermek bile onun için bir şey yapmak demeye gelmez. Bu yalnızca onun üstün gelmesi yolundaki isteğinizi insanlara açıklamanın belirsiz bir yoludur. Bilge kişi ne haklı olanı rastlantının ellerine bırakır, ne de onun çoğunluğun iktidarı yoluyla üstün

gelmesini diler. İnsan yığınlarının eylemlerinde pek az erdem vardır. Çoğunluk sonunda köleliğin kaldırılması için oy verecek olursa, ya köleliği artık pek umarsamadığı için olacaktır bu, ya da oylarıyla varlığını yitirecek pek az kölelik kaldığından! O zaman gerçek köleler yalnızca onlar olacak. Yalnızca kendi oyu yoluyla kendi özgürlüğünü dayatıp pekiştiren kişinin oyu köleliğin kaldırılmasını hızlandırabilir.

Baltimore'da[16] ya da başka bir yerde, Başkanlık için bir aday seçimi yapılması amacıyla, başlıca gazete yayın yönetmenleriyle çekirdekten yetişme politikacıların bir araya geldiği bir toplantı yapılacağını duyuyorum. Ama benim kanımca, onların verebileceği karar herhangi bir bağımsız, yüksek kavrayışlı, saygıdeğer kişi için ne demeye gelir ki? Öte yandan bu kişinin bilgeliğinin, dürüstlüğünün bir yararı dokunmayacak mı bize? Kimi bağımsız oyları göz önünde tutamaz mıyız? Ülkede toplantılara katılmayan bir yığın kişi yok mu? Ama hayır, saygıdeğer kişinin, öyle biliniyor ya, apar topar görevinden çekilip ülkesi için umutsuzluğa kapıldığını görüyorum. Oysa ülkesinin daha çok nedeni var, ondan daha çok umutsuzluğa kapılmak için! Bu kişi adaylar arasından sonuçta en uygunu sayılarak seçilmiş olanı çabucak benimseyiveriyor, böylelikle de sürüavcısının amaçları için kendisinin de pek uygun olduğunu kanıtlıyor. Onun oyu parayla satın alınmış ahlaksız bir yabancının ya da ücretli bir yerlinin oyundan daha değerli değildir. Yazık, insan olan kişi yok ortalarda; komşumun dediğince, kişinin sırtı dimdikse sıvazlanmaya gelmez! Sayımlarımız kusurlu: Nüfusu olduğundan çok gösteriyor. Bu ülkede bin kilometrekareye kaç insan düşüyor ki? Belki bir

[16] Demokrat Parti'nin 1848'deki toplantısı Baltimore'da yapılmış. Kuzey'le Güney'in arası bozulmasın diye kölelik konusunun tartışılmasından özenle kaçınılmış.

tane bulunur. Sakın ola, Amerikan insanları buraya yerleşmeye özendirmekten yoksun mu nedir? Amerikalı, sümsük bir kişiye, bir Bambaşka Herif'e[17]dönüştü: Gitgide büyüyen sürü halinde bulunma bağımlılığından tanıyabileceğiniz biri! Düşünme yetisinden de, içten gelen özgüvenden[18] de yoksun! Dünyaya geleli beri tek derdi var: Düşkünler evinin iyi durumda olup olmadığını görmek! Yasalar önünde erkek kılığına girmek[*] zorunda kalmazdan önce, olası dullarla yetimler uğruna yapıyormuşcasına para toplamak derdinde bu kişi! Yüreklilikle girişeceği tek iş var: Ölümünden sonra kendisini uygun bir biçimde gömeceğine söz veren Sigorta Şirketi'nin yardımıyla yaşamak, poliçesi elinde, şirket kazancının belli bir bölümü cebinde!

Kendini herhangi bir haksızlığın, hatta en dayanılmaz haksızlığın ortadan kaldırılmasına adamak bir insanın ödevi değildir elbet, orası kesin. Uğraşmasını gerektirecek başka ilgileri neden olmasın? Ama bu haksızlıktan elini eteğini çekmek; artık bu işin üzerinde durmuyorsa, en azından bu duruma destek vermemek: Kişinin ödevidir bu! Kendimi başka işlere, başka düşüncelere adıyorsam, anlamam gereken ilk şey, en azından bunu başka birinin sırtına basmadan yapmaktır. Öncelikle onu kendi başına bırakmam gerekir, bırakayım da kendi düşünceleriyle uğraşabilsin adamcağız! Ne denli çirkin tutarsızlıkların ortaya çıkabileceğine dikkat edin. Bizim kasabadan bazılarının şöyle dediğini duymuşumdur: "Köle ayaklanmasının

---

[17] Gizli bir din örgütünün (The Independent Order of the Odd Fellows) üyelerine verilen ad; Thoreau'nun alaycı kullanımı nedeniyle bu biçimde çevirmeyi yeğledim.

[18] Emerson'ın "Özgüven" adlı ünlü denemesine hatırlatma.

[*] Metinde sözü edilen, Romalı erkek çocukların on dört yaşına geldiklerinde erişkinliklerini kanıtlamak için giydikleri giysi; toga virilis (erkek giysisi).

bastırılmasına yardım etmemi ya da Meksika'ya doğru uygun adım yollanmamı buyursunlar da bana bir, gör bakalım gidiyor muyum!" Aynı zamanda hem ülkeye bağlılıkları yoluyla doğrudan, hem de paraları yoluyla dolaylı olarak kendi yerlerine gidenleri donatanlar da bu adamların ta kendisi. Haksız bir savaşta görev almayı reddeden askeri alkışlayanlar da bu savaşa yol açan haksız yönetime destek olmayı boşlamayan kişilerin, edimleriyle otoriteleri bu askerce önemsenmeyen, hiçe sayılan kişilerin ta kendisi. Sanki Devlet günah işlerken bunu kendisine ödetecek birini parayla tutacak ölçüde pişman, ama günah işlemekten yüz çevirmeyecek ölçüde de pişmanlıktan uzak. Böylelikle, Düzen adı altında, Yönetim adı altında kendi alçaklığımıza saygı göstermek, bu alçaklığı desteklemek zorunda bırakılıyoruz. Günahın ilk yüz kızartısının ardından kişiye verdiği umursamazlık duygusu gelir. Ahlâk tanımazlık, baştan beri öyleymişcesine, ahlâkdışılığa dönüşüverir; sürdürmeyi yeğlediğimiz şu yaşam için bütün bütün gereksiz sayılmaz sonra da!

En yaygın, en baskın yanılgı kendine destek olması için önyargıdan, çıkardan en uzaktaki erdeme ihtiyaç duyar. Çoğunlukla yurtseverlik erdemine yöneltilen belli belirsiz yergiye daha çok soylular uğruyor, olsa gerektir. Bir yönetimin özyapısını, tuttuğu yolu onaylamadıkları durumlarda bile, ona bağlılık gösterip omuz vermekte duraksamayanlar, kuşku yok, bu yönetimin en çok uğraş gösteren destekçileri, çoğunlukla da reform karşısındaki en ciddi engellerdir. Kimileri Devlet'e "Birlik dağılsın!", "Başkan'ın buyrukları dinlenmesin!" türünden önerilerde bulunuyor.[19] Pek güzel! Peki bunlar ne demeye

[19] Kimi köktenci Kölelik Karşıtları, Kongre aracılığıyla kölelik sorunun çözülmesini imkânsız bulduklarından, Kuzey eyaletlerinin birlikten bir an önce ayrılması gerektiğini savunuyorlarmış.

kendileriyle devlet arasındaki birliği bozmazlar, ne demeye kendilerine düşen payı devlet hazinesine ödemeyi reddetmezler? Kendilerinin Devlet'le olan ilişkisi, Devlet'in Birlik'le olan ilişkisinden başka mı yani? Devlet'i Birlik'e karşı durmaktan alıkoyan nedenler, kendilerini Devlet'e karşı durmaktan alıkoyan nedenlerle aynı değil mi sanki?

İnsanın yalnızca bir kanısıyla avunması, üstelik bir de bundan keyif duyması ne ölçüde doyurucu olabilir? Kendisinin incitildiği kanısındaysa bundan nasıl keyif duysun? Komşunuz sizden borç alıp, isterse bir kuruş olsun, geri ödememişse, aldatıldığınızı bilmekle ya da aldatıldığınızı anlatmakla, hatta ondan borcunu ödemesini istemekle yetinmezsiniz; öncelikle verdiğiniz paranın tümünü geri almakta en etkili olacak her yolu dener, bir daha aldatılmamaya da özen gösterirsiniz. İlkeli eylem, haklı olanın kavranıp başarılı olması uğraşı nesnelerle bağıntıları değiştirir; bu temelde devrimci bir eylemdir, geçmişte yer eden şeylere bütün bütün uygun değildir. Yalnız devletlerle kiliseleri bölmez, aileleri de böler; elbet öyle, şeytani yanını rahmani yanından ayırmak yoluyla bireyi bile ikiye böler.

Haksız yasalar varlığını koruyor: Bunlara boyun eğmekle mi yetinelim? Onları düzeltmeye uğraşıp başarana kadar da boyun eğmeyi sürdürelim mi? Yoksa bir an önce çiğneyelim mi onları? Bizimki türünden bir yönetim altında, insanlar genellikle çoğunluğu bu yasaları değiştirmeye kandırana kadar beklemek gerektiğini düşünürler. Karşı koymaları gerekirse, peşine düşecekleri çarenin varolan kötülükten daha berbat sonuçlar doğurabileceği kaygısını taşırlar. Oysa çarenin kötülükten daha kötü olmasının suçu yönetimin kendisindedir. Çareyi berbat kılan yönetimin ta kendisidir. Niçin reform için önceden uğraşmak, bunu sağlamayı başarmak eğiliminde değil? Bilge azınlığını niçin bağrına basmıyor? Niçin

daha canı yanmadan salya sümük ağlayıp debelenmeye başlıyor? Niçin yanılgılarını göstermek konusunda uyanık olmak, yapabileceklerinden daha iyisini yapmak konusunda yüreklendirmiyor kendi yurttaşlarını? Niçin durmaksızın çarmıha geriyor İsa'yı? Niçin Kopernik'le Luther'i aforoz ediyor? Niçin Washington'la Franklin'e ayaklanmacı diyor?

Yönetimin üzerinde hiç mi hiç kafa yormadığı tek suçun, otoritesinin önceden tasarlanıp apaçık bir biçimde yadsınması olduğu söylenebilir. Kafa yormuş olsaydı, kesin, suçla orantılı pek uygun bir cezayı çoktan koyardı, değil mi? Mal varlığı olmayan birisi Devlet'e vermesi gereken dokuz şilini yalnızca bir kerecik sağlayamayacak olsa bile, bildiğim hiçbir yasada kayıtlı olmayan, salt kendisini yargılayanların yetkileri doğrultusunda saptadıkları bir süre için hapishaneye tıkılır. Oysa aynı kişi Devlet'ten doksan kere dokuz şilin yürütmeyi becerecek olsa, hapishaneden hemen salıverilecektir.

Haksızlık yönetim makinesindeki zorunlu sürtünmenin bir bölümü ise, haydi bakalım, işlesin dursun: olur a, orayı burayı düzleştirir belki! Kesin olarak bildiğimizse şu: Makine aşınıp gidecektir! Ama haksızlığın salt kendisine yarayacak bir yayı, bir makarası, bir halatı, bir kanırtmacı varsa, belki çarenin varolan kötülükten daha berbat sonuçlar doğurmayabileceğini düşünmeye başlarsınız. Öte yandan, sizin bir başkasına yapılan haksızlığın aracı olmanızı gerektiren bir doğadaysa bu makine, benim önerime kulak verin: Yasayı çiğneyin! Yaşamınız bu makineyi durdurmaya yarayacak bir karşı sürtünme olsun. Yapmam gereken şey, ne olursa olsun, kendimi lanetleyip durduğum haksızlıktan sakınmak, kendimi ona vermemeye dikkat etmektir.

Kötülüğün önüne geçmekte Devlet'in sağladığı yolları yordamları benimsemeye gelince, bunları pek tanımam ben.

Hep çok uzun zaman gerektirirler, insanın ömrü yetmez buna. Uğraşacak başka işlerim var benim. Öncelikle burayı harika bir yer yapmak için değil, burada yaşamak için geldim ben dünyaya: İster iyi olsun, ister kötü! İnsan herşeyi değil,ancak bazı şeyleri yapabilir; herşeyi yapamayacağına göre de haksız bir şey yapması gerekmez. Benden bir şeyler isteyip durmak Vali'nin ya da Yasama Kurulu'nun işi olmadığı gibi, onlardan bir şeyler isteyip durmak da benim işim değil. İsteğimi işitmediler diyelim, ne yapacağım o vakit? Böylesi durumlarda Devlet'in gösterdiği tek bir yol yordam yoktur: Anayasası kötülüğün ta kendisi. Bu söylediğim sert, hırçın, uzlaşmaz gelebilir size; oysa gerçek sevecenlik, gerçek düşüncelilik yalnızca buna değecek kişiye gösterilse gerektir. Diyeceğim, değişme hep daha iyiye doğrudur, tıpkı doğumla ölüm gibi, sarsalayan gövdeyi!

Şunu hiç duraksamadan söylüyorum: Kendilerine Kölelik Karşıtı diyenler bir an önce gerek kişisel olarak, gerek mal varlıklarıyla Massachusetts yönetimine verdikleri desteği etkili bir biçimde geri çekmeli, "haklı olan yaygınlaşsın hele bir insanlar arasında!" demek yerine, çoğunluğun oluşmasını, hatta tek kişilik bir çoğunluğun oluşmasını bile beklemeksizin bir şeyler yapmalıdırlar. Tanrı onlardan yanaysa eğer, yeterlidir bu; başka birini beklemeye gerek yoktur. Üstelik komşularından daha haklı konumdaysa insan, zaten tek kişilik çoğunluğa varmış demektir.[20]

Şu Amerikan yönetimiyle ya da temsilcisi olan Eyalet yönetimiyle yılda bir kez (daha fazlası dokunur bana) doğrudan yüz yüze gelirim, vergi toplayıcısı kılığında çıkar karşıma! Benim

[20] "Tanrı'dan yana olan insan her zaman çoğunluktadır." John Knox (1505-72).

konumumdaki birinin yönetimle zorunlu olarak karşılaştığı biricik durumdur bu. Önüme dikilip basbayağı "Tanı beni! Ona beni!" diye gürler. O vakit, yükseklerde dolaşan bu yönetimle görüşmenin, onu pek az sevdiğinizi, kendisinden pek hoşnut olmadığınızı açığa vurmanın en yalın, en etkili, işlerin günümüzdeki işleyişinde en kaçınılmaz yolu, yadsımaktır onu! Benimle ilişkiye geçen, vergi toplamakla yükümlü komşumun ta kendisidir (sonuçta çekişmekte olduğum kağıt parçaları değil, düpedüz insanlar!), gönüllü olarak yönetimin yetkideşi olmayı seçmiştir bu adam. Bana, saygı duyduğu komşusuna iyi niyetli bir insan, gerçek bir komşu gibi mi davranmak, yoksa beni üşütüğün teki, bir bozguncu mu saymak gerektiğine karar vermek durumunda kalana dek, karşısına dikilen bu engeli yaptığına karşılık gelen daha sert, daha zorlayıcı bir düşünceye, bir söze yüz vermeden, komşuluğa yakışır biçimde aşıp aşamayacağına karar vermek zorunda kalana dek, kendisinin bu konumda kim olduğunun, bir yönetim görevlisi olarak ya da bir insan olarak ne halt ettiğinin farkına nasıl varacak bu adam? Şunu iyi biliyorum, adlarını verebileceğim bin kişi, yüz kişi, on kişi, evet, yalnızca on namuslu kişi, bırakın canım, tek bir NAMUSLU kişi Massachusetts Eyaleti'nde köle kullanmayı bırakarak bu ortaklıktan çekilse, bu nedenle de il hapishanesine kapatılsa, Amerika'da köleliğin kaldırılmasıyla sonuçlanır bu. Çünkü ilk girişimin pek belirsiz olup olmamasının önemi yoktur: Bir kez iyi yapılan bir iş sonsuza dek öyle kalacak demektir. Oysa daha çok "bu sorun üzerine laflamayı" severiz biz: Konuşup durduklarımızı kutsal ödevimiz olarak görürüz. Reform girişimine ön ayak olan bir yığın gazete var, iyi güzel de, ortalarda bu girişime omuz veren tek kişi bile yok. Danışma Kurulu Toplantısı'nda insan hakları sorununun çözümü için kimbilir kaç gün harcayacak olan Eyalet

delegesi saygıdeğer komşum,[21] Carolina hapishanelerine ilişkin karabasanlar görecek yerde, Carolina'yla didişme gerekçesi olarak ençoğu bir konuksevmezlik edimi bulabilecek olmasına karşın, köleliğin suçunu kardeş eyaletine yamamaya pek istekli olan Massachusetts'de tutuklu konumunda bulunuyor olsa, Yasama Kurulu ortadaki sorunu görüşmeyi gelecek kışa biraz zor erteler.

Herhangi birini haksız yere hapishaneye tıkan bir yönetimde doğru kişinin bulunması gereken yer de bir hapishanedir. Yönetim böyle yaparak bu kişileri kendi edimiyle Eyalet'ten dışarıya, kendi varlığından dışarıya itelemiş, söküp atmış olduğu sanısını taşıyor; sanki bu kişiler ilkeleri dolayısıyla burada barınmamayı seçmemişler gibi! Kaçak kölenin, şartlı olarak bırakılan Meksikalı tutsağın, ırkına yapılan haksızlıkları apaçık dile getirmeye gelen Kızılderili'nin[22] bu kişileri aradığında bulabileceği tek yer hapishane olmalıdır: Eyalet'in kendisinden yana olmayıp da kendisine karşı olanları tıktığı şu ayrık ama daha özgür, daha onur verici yer; köleci bir Eyalet'te özgür kişinin onurla oturabileceği biricik yuva! Burada etkinliklerinin yeteceğini, seslerinin artık devletin kulağını rahatsız etmeyeceğini, duvarlar arasında bu yönetimin düşmanı olmaktan çıkacaklarını sananlar, doğruluğun yanılgıdan ne denli güçlü olduğunu, haksızlığı birazcık olsun tatmış

[21] Samuel Hoar (1778-1856). Thoreau'nun komşusu, hukukçu, 1835-37 arası Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi üyesi. Güney Carolina sularında seyreden Massachusetts bandıralı gemilerdeki zenci denizcilerin tutuklanmasına karşı çıkmak, bu kararı geri aldırmak için Massachusetts yönetimince sözü geçen eyalete gönderilmiş. Güney Carolina yönetiminin aldığı karar doğrultusunda eyalet sınırlarının dışına çıkarılmış.

[22] Thoreau o dönemde Kızılderililere yapılanlara karşı çıkan çok az sayıda kişiden biri.

kişinin buna karşı ne denli uzdillilikle, ne denli etkililikle uğraş verebileceğini bilmiyorlar. Oyunuzun tümünü verin: Yalnızca bir kağıt parçasını değil, yapabileceğiniz etkinin tümünü! Bir azınlık, çoğunluğa uyduğu sürece iktidardan yoksundur; buna bir azınlık bile denemez. Oysa olanca ağırlığıyla bir engele dönüştüğünde karşı konulmaz olur. Ya bütün doğru insanları hapishanede tutmak ya da savaşı sona erdirip köleliği kaldırmak seçeneği söz konusu olursa, Devlet hangisini seçeceği konusunda duraksamayacaktır. Bu yıl bin kişi vergisini ödemeyecek olursa, vergileri ödeyip de yıldın savaşını sürdürme, suçsuz kanı dökme imkanını sağlamakta Devlet'e yardımcı olmanın tersine, ne şiddetli ne de kanlı bir girişim olur bu. Gerçekte barışçı bir devrimin -neden mümkün olmasın böylesi- tanımıdır bu. Vergi toplayıcı ya da başka bir resmi görevli bana, geçenlerde birinin yaptığ gibi "Ama ben ne yapabilirim ki?" diye soracak olursa, yanıtım belli: "Gerçekten bir şeyler yapmak istiyorsan görevinden istifa et!" Uyruk bağlılığını reddetmiş, görevli de görevini bırakmışsa devrim başarılmış demektir. Siz kan akıtmak gerektiğini düşünüyor olsanız bile! Vicdan yaralanınca da bir tür kan akmaz mı? Bu yaradan bir kişinin gerçek insanlığı, gerçek ölmezliği akar, bu kişi bitmek bilmez bir ölüm için yitirip durur kanını. Artık bu kanın aktığını görüyorum.

Suçlu sayılan kişinin, mal varlığına el konması yerine, doğrudan içeri atıldığını görmüşümdür hep (oysa her ikisi de aynı amaca yönelik edimler). Neden mi? En katıksız doğruyu savunanlar, dolayısıyla çürük bir Devlet'in gözünde en tehlikeli konumda olanlar mal mülk biriktirmeye zaman harcamazlar çoğunlukla. Devlet böylelerine pek az şey sunar; istenen azıcık bir vergi bile aşırı görünecektir, hele de bunu fazladan el emeğiyle kazanıyorlarsa! Bütünüyle para kullanmaksızın

yaşayan biri varsa,[23] Devlet bile bu kişiden vergi istemekte duraksayacaktır. Varlıklı kişi ise (birilerine dokundurma amacı güdüyor değilim) kendini varlıklı kılan kuruma satılmış olur hep. Tam doğrusunu söylemek gerekirse, para çoğaldıkça erdem azalır; nedeni açık, para insanla amaçladıklarının arasına girer, sonra da bu kişi için onları ele geçirir, eh, bunu elde etmek de pek yüce bir erdem değildir elbet. Para kişinin cevaplamak zorunda kalabileceği nice soruyu bir yana bıraktırır; bu arada zorlu, o ölçüde de gereksiz bir soruyu, yepyeni bir soruyu kişiye dayatır: Nasıl harcamalı? Böylelikle de kişinin üzerinde durduğu ahlakî düzlem kayıp gider. Adına "varlık" denen şey arttıkça, yaşama imkânlarıda azar azar ortadan kalkar. Kişinin varlıklıyken kendi kültürü için yapabileceği en iyi şey, yoksulken düşünü kurup durduğu tasarıları başarmaya çalışmaktır. İsa, bulundukları duruma uygun bir yanıt vermişti Hirodesîlere, "Bana vergi akçasını gösterin!" der, birisi de cebinden bir dinar çıkarıp verir. İsa şöyle demeye getirir: 'Üzerinde Sezar'ın sureti olan parayı kullanıyorsanız, o da bu parayı geçerli kılmışsa, değerli kılmışsa, diyeceğim, siz o Devlet'in adamlarıysanız, Sezar yönetiminin sağladıklarından hoşnutluk içinde yararlanıyorsanız, o halde sizden dinar istediği vakit onun dinarının bir kısmını Sezar'a geri ödeyin.'; "Öyleyse Sezar'ınkini Sezar'a, Tanrı'nın olan şeyleri Tanrı'ya geri verin."[24] diyerek onları neyin neye karşılık geldiği konusunda, şaşkın bir durumda bırakıp gider. Ne demeye mi? Doğruyu bilmek istemiyorlardı da ondan!

---

[23] Thoreau'yla aynı dönemde yaşamış olan Edwaerd Palmer para kullanmayı tümüyle bırakmış. Yaşamak için satın alması gereken şeylere karşılık olarak New York'un Bowery semtinde kendi çabasıyla bastığı Herald of Holiness (Kutsal Haberler) adlı küçük gazetesini vermeye uğraşıyormuş.

[24] Matta, Bap 22:19-21.

Komşularının en özgürüyle söyleştiğimde bile şunu görüyorum: Sorunun büyüklüğü, ciddiliği konusunda ne derlerse desinler, kamunun dirliğine bakış açıları ne olursa olsun, uzun lafın kısası, varolan yönetimin koruması olmaksızın yapamıyorlar, yönetime boyun eğmezlerse mal varlıklarının, ailelerinin başına geleceklerden korkuyorlar.[*] Bana gelince, Devlet'in korumasına güvenecek falan değilim. Gelgelelim, benden vergi istediğinde Devlet'in otoritesini yadsırsam, çok geçmeden mal varlığını elimden alıp bir güzel harcayacak, bana da çocuklarıma da hiç mi hiç rahat vermeyecektir. Zorlu iştir bu. Kişinin dürüstçe, aynı zamanda rahatça yaşamasını imkansız kılar, hem de kendi dışındaki nedenler yüzünden! Artık mal mülk edinmeye değmez, nasıl olsa yitip gidecektir. Bir yer kiralamanız, olmazsa işgal etmeniz, bir şeyler yetiştirip çabucak tüketmeniz gerekir. Kendi imkanlarınız ölçüsünde, herşeyiniz toplanmış, her an yola çıkmaya hazır bir durumda, yalnızca kendinize güvenerek yaşamanız gerekir, kalıcı işiniz falan olması pek zordur. Kişi her açıdan Türk yönetiminin iyi bir uyruğu olmayı başarırsa, Türkiye'de bile zengin biri durumuna gelebilir. Ne demiş Konfüçyus: "Bir devlet aklın ilkeleriyle yönetiliyorsa, yoksullukla sefalet utanç vericidir; yok, bir devlet aklın ilkeleriyle yönetilmiyorsa, varlıkla onur utanç vericidir."[25] Evet efendim: Uzaklardaki, özgürlüğümün tehlikeye düştüğü bir Güney liman kentinde Massachusetts'in koruyuculuğunun bana ulaşması isteğini duyuncaya dek ya da birileri beni aklı başında bir yatırım yapıp yurdumda bir ev kurmaya kandırıncaya dek, Massachusetts Eyaleti'ne bağlı kalmayı reddetmek, mal varlığımla yaşamım üzerindeki haklarını yadsımak

[*] Bu cümlenin sözdizimi Aesthetic Papers versiyonuna göre birazcık değiştirilmiş.

[25] The Analects (Seçme Parçalar), VIII. xiii.

uğraşını sürdürebilirim. Massachusetts'in boyun eğmezliğim yüzünden bana vereceği cezanın bedeli, ona boyun eğmenin bedelinden her anlamda daha az olur. Tersi durumda değeri yitmiş görmem gerekir kendimi.

Birkaç yıl önce Kilise[26] adına karşıma dikiliverdi Devlet. Babamın sürekli dinlediği,benimse dinlemeye hiç gitmediğim bir vaize yardım olarak belli bir para vermemi buyurdu. "Öde çabuk," dedi, "yoksa seni içeri tıkarım!" Ödemeyi reddettim. Ama, bendeki de şans olsa, başka birisi parayı ödeyiverdi. Ne demeye bir öğretmen papaza yardım etmek zorundadır da, papaz öğretmene karşı aynı zorunluluğu duymaz, bir türlü anlayamamışımdır. Çünkü ben Devlet'in öğretmeni değildim, gönüllü bağışlarla geçiniyordum. Ne demeye liseler,[27] tıpkı Kilise'nin yaptığınca, Devlet'e vergi hesabı sunup taleplerini yerine getirmesi için Devlet'i zorlamazlar? Bunu da anlayamamışımdır. Bununla birlikte, belediye meclisi üyelerinin isteği üzerine, şöyle bir şey yazmaya karar verdim: "Şu herkesce biline: Ben, Henry Thoreau, katılmadığım hiçbir derneğin üyesi sayılmak istemiyorum." Bu yazıyı sicil memuruna verdim, şimdi onda olsa gerek. Böylelikle o kilisenin üyesi sayılmak istemediğimi öğrenen Devlet o günden beri benzer bir istekte bulunmadı. Tabii bağlı bulunduğum varsayılan derneklerin beni bağlayacağını da belirtti laf arasında! Bunları saptayabilmiş olsaydım, hiçbir zaman bağlı olmadığım derneklerden

[26] O dönemde kiliseler üyelerini vergilendirebiliyormuş, bu vergiler kentin devlet görevlileri tarafından toplanıyormuş. Concord'daki kiliselerden biri de Thoreau'nun ana-babası kiliseye sürekli geldiğinden kendisinin de üye olmak isteği kararına varmış, 1840'da Thoreau'ya bir vergi belgesi göndermiş.

[27] İlkeleri nedeniyle pek katlanamamasına karşın, Thoreau'nun temel geçim kaynağı liselerde ders vermek. Bir ara Concord Lisesi'nde müdürlük bile yapmış.

çoktan tek tek ayrılmış olurdum. Gelgelelim bunların tam bir listesini nereden bulabileceğimi bilmiyordum.

Altı yıl boyunca kelle vergisi ödemedim. Bu yüzden bir geceliğine hapishaneye kapatıldım.[28] Hapishanenin kesme taştan, yetmiş seksen santim kalınlığındaki duvarlarını, otuz santim kalınlığındaki demirli ahşap kapıyı, içinden ışığın zar zor süzüldüğü pencere kafesini gözden geçirerek otururken, bana sanki kilit altında tutulabilecek bir et, kemik, kan yığınıymışım gibi davranan bu kurumun budalalağına şaşalamaktan alamadım kendimi. Acaba, diye geçirdim,en yararlı şeyin beni buraya kapatmak olduğuna uzun uzadıya düşünüp karar vermiş olmasın; kafasında benden herhangi bir biçimde yararlanmayı da hiç mi hiç kurmamıştır herhalde! Şunu anladım: Benimle kasabalılar arasında bir duvar varsa, onlar benim kadar özgür oluncaya dek aşılması, yarılıp geçilmesi pek güç bir duvardı bu. Kendimi bir an için olsun içeriye tıkılmış hissetmedim, duvarlar tam bir taş ile harç savurganlığı gibi göründü gözüme. Kasabalılar arasında vergisini ödeyen tek kişi benmişim de dışardaymışım gibi geldi. Açıkçası bana nasıl davranacaklarını bilmiyorlardı, terbiyesi kıt herifler gibi hareket etmek dışında tabii! Başlıca isteğimin şu taş duvarın diğer yanında bulunmak olduğunu sandıklarından, ne vakit gözdağı verelim deseler, ne vakit birazcık övmeye kalkışsalar, hep bir gaf yapıyorlardı. Hiçbir engel tanımaksızın peşlerine düşen düşüncelerimin üstüne kapıyı nasıl özene bezene kilitlediklerini izledikçe gülümsemeden başka bir şey yapamıyordum. Asıl tehlikeli olan da neydi? Düşüncelerimin ta kendisi. Bana erişmeyi başaramadıklarından, gövdemi cezalandırmaya karar kılınışlardı, tıpkı küçük çocuklar

[28] Thoreau hapishaneye kapatılışının öyküsünü Walden adlı yapıtının "Köy" başlıklı bölümünde de kısaca anlatır.

gibi: Kinlendikleri birine bir şey yapamazlarsa adamcağızın köpeğine bir halt yaparlar! Nihayet anladım, Devlet pek kıt anlayışlıydı, gümüş kaşıklarını yitirmekten ödü kopan yalnız bir kadına benziyordu, daha dostunu düşmanından ayıramıyordu. Böyle olunca, ona karşı duyduğum birazcık saygıyı da yitirdim; çok acıdım ona, yazıklandım!

Sonuçta Devlet niyet edip de bir insanın düşünsel ya da ahlakî kavrayışına karşı duramaz; karşı durabileceği en çok bu kişinin gövdesi, duyularıdır. Devlet üstün bir kavrayışla, üstün bir dürüstlükle değil, üstün bir fizik güçle donanmıştır. Bir şeylere zorlanmak için doğmadım ben, kendi bildiğimce yaşamak isterim. Görelim en güçlü kimmiş! Çoğunluğun gücü de nedir? Benimkinden daha yüce bir yasaya[29] boyun eğenler zorlayabilir ancak beni. Kendilerine benzeyeyim diye zorlarlar. İnsan yığınlarınca şu ya da bu biçimde yaşamaya zorlanan bir kimse işitmiş değilim. Ne türden bir yaşam sürmek gerekir? Bana "Ya paranı, ya canını!" diyen bir yönetimle yüz yüze gelince, ne diye tez elden paramı ona vermek zorunda olayım ki? Yönetim çok zor bir durumda olabilir, ne yapacağını bilmiyordur: Ben yardım edemem ona. O kendine yardımcı olmalı; siz de benim gibi davranın! O sıra salya sümük yalvarmasının da bir değeri yoktur. Ben toplum makinesinin başarıyla işlemesinden sorumlu değilim. Ben mühendis oğlu değilim. Şunu biliyorum: Bir meşe palamuduyla bir kestane yan yana düştüğünde, biri diğerine yer açmak için hareketsiz kalmaz, gelgelelim her ikisi de kendi yasalarına boyun eğerler, çatlar, ellerinden geldiğince gelişip serpilirler, olur a, biri diğerini gölgeleyip yok

[29] Aşkıncıların sıkça kullandıkları bir terim; kişinin vicdanına, "Tanrı'nın içerlerden gelen sesine" karşılık geliyor. Walden'daki bölümlerden birinin başlığı "Daha Yüce Yasalar"dır.

edene değin! Bir bitki kendi doğasına uygun biçimde yaşayamazsa ölür, bir insan da öyle!

Hapishanedeki gecem yeterince alışılmadık, yeterince ilginçti. İçeri girdiğimde üstlerinde palto bile olmayan tutuklular akşam havalandırmasına çıkmış, avluda gevezelik ediyorlardı. Ama gardiyanımız "Haydi çocuklar, kapatılma vaktiniz geldi!" deyince içeri seğirtiverdiler, kulaklarımda boş hücrelere doğru yönelen ayak sesleri çınladı. Gardiyan hücre arkadaşımı "birinci sınıf, pek akıllı biri" diye tanıttı bana. Kapı üstümüze kapanınca, hücre arkadaşım şapkamı asacağım yeri gösterip işlerin nasıl yürüdüğü konusunda bilgi verdi. Odalar ayda bir badanalanıyormuş; bizimkisi,bana kalırsa, kentteki dairelerin en temizi, en yalın döşelisi, ihtimal ki en düzgünüydü. Doğal olarak hücre arkadaşım buraya nereden geldiğimi, ne demeye içeri tıkıldığımı öğrenmek istiyordu. Olanları anlattıktan sonra içeri nasıl girdiğini sorma sırası bana geldi; karşımdakinin dürüst bir insan olduğunu düşünüyordum kuşkusuz, dünya durdukça da buna inanacağım. "Sorma," dedi, "bir ahır yakmakla suçluyorlar beni, ama bile bile yakmadım inan!" Anlayabildiğim kadarıyla, sarhoşken bir ahıra girmiş uyumak için, yarı uyur bir halde pipo içmeye kalkmış, ahır da kül olmuş tabii. Akıllı bir adam olarak biliniyormuş. Burada üç aydır yargılanma gününü bekliyormuş, "bir üç ay daha burdayım herhalde" dedi. Gelgelelim, kendisine sunulan bedava yiyecek ile oda nedeniyle durumundan hoşnutmuş, buraya iyice alışmış, kendisine iyi davranıldığını düşünüyormuş.

Pencerelerden birinin başına o geçti, birine de ben. Anlaşılan, kişi burada uzun süre kalırsa, başlıca işi camdan dışarıyı izlemek oluyordu. Çok geçmeden orada bırakılan, dinle ilgili çeşitli kitapçıkları okudum. Kitapçıkların orasına burasına çiziktirdiklerinden neler öğrenmedim: Benden önceki tutukluların nerden kaçmayı, hangi pencere kafeslerini kesmeyi

kurduklarını okudum bir güzel, daha önce bu odada kalmış nice tutuklunun öyküsünü işittim. Sonuçta burada bile, duvarların dışında pek lafı edilmeyen nice öykü, nice söylenti olduğunun farkına vardım. Burası kentteki tek evdi muhtemelen: Nice şiirin, içerde elden ele dolaşan, ama dışarda hiç yayınlanmayan nice şiirin yazıldığı tek ev! Buradan kaçmaya çalışırken yakalanmış kimi genç insanların yazdığı bir yığın şiirle yüz yüze geldim, bunları söyleyip çağırarak öfkelerini kendilerinden çıkarmış olsalar gerek.

Kendisini bir daha göremem diye, yapabildiğimce sıkı bir biçimde ağzını yoklayıp durdum hücre arkadaşımın. Gelgelelim pek dayanamadı, hangi yatağı kullanacağımı gösterip lambayı söndürme görevini de bana bırakarak yatağına gitti.

Görmeyi,içinde bir gece geçirmeyi hiç ummadığım çok uzak bir ülkeye gitmek gibiydi burada bulunmak. Pencere kafeslerinin iç tarafındaki camları açık bırakıp yattığımızdan mı nedir, kasabadaki meydan saatinin çalışını, geceyi kuşatan sesleri daha önce hiç duymamışım gibi geldi. Doğduğum köyü Ortaçağ ışığı altında görmek gibiydi bu, Concord'umuz bir Ren akıntısına dönüşmüştü, önümden şövalyelerin, şatoların görüntüleri geçiyordu. Sokaktan işittiklerim eski kasabalıların sesleriydi. Bitişik otelde olup bitenlerin gönülsüz bir izleyicisi, dinleyici konumundaydım: Bütünüyle yeni, az bulunur bir deneyimdi benim için bu. Doğduğum kasabayı daha yakından görüyordum. Tam göbeğindeydim onun. Kurumlarını daha önce hiç görmemişim meğer. Bu hapishane de ona özgü kurumlardan biriydi; düpedüz il merkeziydi[30] bu kasaba. Burada oturanların neye benzediğini anlamaya başlıyordum.

[30] Concord o günlerde Cambridge'le birlikte Middlesex'in il merkezi olma onurunu taşıyordu! Dolayısıyla kasabalılar utanç verici olayların boy göstermemesi konusunda enikonu duyarlıydılar.

Sabahleyin kahvaltımız kapıdaki delikten içeri sürüldü. Delikten sığacak biçimde yapılmış dörtgen teneke kaplarda kara ekmekle birazcık eritilmiş çikolata, yanında da demir bir kaşık! Kapları toplamaya geldiklerinde kahvaltıdan artan ekmeğimi geri vermeye yeltenmek toyluğunu gösterdim. Arkadaşım ekmeği kapıverdi, kalanı öğle ya da akşam yemeğine saklamam gerektiğini söyledi. Az sonra her gün öğleye kadar çalıştığı, yakınlardaki bir tarlaya gitmek üzere bırakılacaktı. Bana iyi günler dileyip bir daha görüşebileceğimizi pek sanmadığını söyledi.

Birinin işe karışıp vergiyi ödemesi yüzünden hapishaneden çıktığımda, hani gencecikken içeri girip sarsak ak saçlı biri olarak dışarı çıkanlara olduğu türünden büyük değişiklikler göremedim ortalıkta. Yine de orta yerde salt zamanın yapabileceğinden daha büyük bir değişiklik vardı gözüme çarpan: Kasabada, Devlet'te, ülkede! Yaşadığım Devlet'i daha açık, daha belirgin bir biçimde gördüm. Aralarında yaşadığım insanlara ne ölçüde iyi komşu, iyi dost olarak güvenilebileceğini anladım: Yalnızca iyi gün dostuydu hepsi; doğru olanı yapmaya öyle pek de niyetli değildiler; önyargılarıyla, boş inançlarıyla, tıpkı Çinliler ya da Malayalılar gibi, benden ayrı bir ırktandılar; insanlar için özveride bulunma uğruna hiçbir çekinceyi göze almıyorlardı, malları için bile; sonuçta pek soylu da sayılmazlardı, hırsıza onun kendilerine davrandığı gibi davranıyorlar, arada bir katıldıkları törenlerle, arada bir dua etmeyle, kendi güvenilir ama hiçbir şeye yararı dokunmayan yollarında yürümekle cennete gideceklerini umuyorlardı. Komşularımı pek acımasızca yargıladığım söylenebilir; varsın öyle olsun, çoğu yaşadıkları kasabada hapishane gibi bir kurumları bulunduğunun bile farkında değil!

Kasabamızda eskiden şöyle bir gelenek vardı: Ona buna borcu olan yoksul biri hapishaneden çıkınca, tanıdıkları

hapishanedeki pencere kafesini taklit etmek amacıyla çaprazladıkları parmaklarının ardından "Nasılsın dostum?" diye esenlerdi garibanı: "Demek hâlâ oradasın, borcunu ödemen gerekmez!" demeye gelirdi bu. Komşularım böyle esenlemedi beni. Önce bana, sonra birbirlerine baktılar, sanki çok uzun bir yolculuktan dönmüşüm de kimse beni tanıyamamış gibi! Bir gün önce tamirciden ayakkabımı almaya giderken tutuklanmıştım oysa. Ertesi sabah salıverildiğimde yarım kalan işi tamamlayayım dedim, tamir edilmiş ayakkabımı ayağıma geçirip bir yaban mersini şölenine koştum, mübarekler dallarına kurulmuş beni bekler dururmuş meğer! Ata koşumları taktığım gibi soluğu yaban mersinlerinin orada aldım, alt tarafı yarım saat sonra, kasabanın iki mil dışında, çevredeki en yüksek tepelerden birinde: Oradan devlet mevlet görünmüyordu! "Mapusluklarım"ın[31] öyküsü bu işte.

Kötü bir uyruk olmaya ne kadar istekliysem iyi bir komşu olmaya da o kadar istekli olduğumdan, yol vergisini ödemezlik etmedim hiç. Okullara destek olmaya gelince, şimdilerde yurttaşlarımı eğitmek konusunda payıma düşeni yapıyorum. Kelle vergisini ödemeyi reddedişimde bu vergide yer alan başlıklardan hiçbirinin payı yok. Tek istediğim Devlet'e bağlılığı reddetmek, ondan gerektiği biçimde ayrılıp uzak kalmak. Verdiğim doların nereye gittiğini araştırmakla uğraşmam, bunu yapabilecek olsam bile! İyi de nereye kadar? Onunla birilerini vurmak için bir insan ya da bir tüfek satın alınana kadar (doların bu işte bir suçu olmadığını umalım)! Oysa benim asıl izini sürdürdüğüm, Devlet'e olan bağlılığının sonuçlarının nereye vardığı! Gerçekte kendi bildiğim yolda sessizce savaş ilan ediyorum Devlet'e; böyle durumlarda olağan olduğunca,

[31] İtalyan ozan Silvio Pellico'nun Le Mie Prigioni adlı hapishane anılarına Thoreau'nun alaya alması. Kitap 1840'larda pek gözdeymiş.

ondan olabildiğince yararlanmayı, üstünlüklerini kullanmayı sürdürecek olmama karşın.

Başkaları Devlet'e duydukları gönüldeşlik nedeniyle benden istenen vergiyi öderse, kendi durumlarında yaptıklarını benim için yinelemiş, dahası, Devlet'in ihtiyaç duyduğunun bile ötesinde arka çıkmış olurlar haksızlığa! Yok, bu kişiler vergiyi, vergi borcu olan kişiye duydukları, mal varlığını kurtarmak, hapishaneye girmesini önlemek türden yanılgı dolu ilgileri nedeniyle öderlerse, kişisel duygularıyla kamu yararını nasıl da birbirine karıştırdıklarını doğru düzgün düşünmekten yoksundurlar demektir.

Bu türden birisi yüzünden sözünü ettiğim duruma düştüm ben de. Kişi böylesi bir durumda pek de dikkatli olamaz: Olur a, giriştiği eylem dikbaşlılıkça yönlendirilmesin diye, ya da, ne bileyim, insanların görüşlerine aşırı önem vermeyeyim diye uğraşmaz! Bırakalım, yalnızca kendi içinde barındırdığına uygun olanı, yaşadığı ana uygun olanı yapması gerektiğini anlasın.

Kimileyin şöyle düşünürüm: Baksanıza, bu insanlar pek iyi niyetli, oysa enikonu bilinçsizler; nasıl olacağını bilseler daha iyisini yaparlar: Öyleyse ne demeye bunca sıkıntıya sokuyorsun komşularını, sana kafalarının yatmadığı bir biçimde davransınlar diye ille de? Gelgelelim, şöyle de düşünürüm: Ne demeye onlar gibi davranmak zorunda olayım ya da onların ayrı türden ama daha büyük bir sıkıntı duymalarına izin vereyim, gerekçe mi yani bu! Sonra da kimileyin şöyle diyorum kendime: Milyonlarca insan kızgınlık duymaksızın, kötü niyet beslemeksizin, herhangi bir kişisel duyguyu işe karıştırmaksızın senden yalnızca birkaç şilin istediklerinde, üstelik bu durumda, kurumlarının tersine, isteklerini geri çekmeleri ya da değiştirmeleri imkanı yoksa, senin açından da diğer

milyonlarca insana başvurma imkanı yoksa, ne demeye bu karşı konulmaz yabanıl güce karşı durasın ki sen? Böyle inat ederek soğuğa ya da açlığa, sert yellere ya da azgın dalgalara direnemezsin; buna benzer binlerce zorluğa sessizce boyun eğiyorsun. Tutup kafanı alevlerin arasına sokar mısın yani? Gelgelelim belirttiğim gibi bütünüyle yabanıl bir güç değil bu, aynı zamanda insana değgin bir güç! Hem şunu düşün: Bu milyonlarla salt yabanıl, cansız nesneler gibi değil, milyonlarca insanımışcasına ilişki içindeyim. Madem öyle, bu insanların ilk olarak kendiliğinden Yaratıcılarına, sonra da birbirlerine sözünü ettiğim başvuruyu yapmalarının mümkün olduğunu görüyorum. Oysa başımı bile bile alevlerin arasına sokarsam, ateşe ya da ateşin Yaratıcısına başvurmak imkansızlaşır; kınayacağım tek kişi de kendim olurum. İnsanlardan şu andaki durumlarıyla hoşnut olmaya, onlara buna uygun biçimde (kimi yönden onların da benim de nasıl olmamız gerektiği yolundaki isteklerime, beklentilerime göre değil) davranmaya hakkım olduğu konusunda kendimi kandırabilsem, o vakit, iyi bir müslüman, iyi bir yazgıcı gibi nesnelerden şu andaki durumlarıyla hoşnut olmaya çalışır, Tanrı böyle istiyor derim. Bundan başka, bu güce direnmekle tümüyle yabanıl ya da doğal bir güce direnmek arasında şu ayrım vardır: İlkine karşı belli bir etkililik göstererek direnebilirim; gelgelelim, Orpheus gibi kayaların, ağaçların, hayvanların doğasını değiştirmeyi umamam.[32]

Dileğim herhangi bir insanla ya da ulusla didişmek değil. Ne de kılı kırk yarmak, yetkin ayrımlar yapmak ya da kendimi komşularından üstün kılmak derdindeyim. Tam tersine, ülkenin yasalarına uymamı sağlayacak bir sözde gerekçe arıyorum

[32] Orpheus çalgısını eline almaya görsün, ırmaklar taşar, yabanıl hayvanlar kendinden geçer, dağlar ezgiyi işitelim diye öne eğilirmiş!

bile diyebilirim. Onlara uymaya benim kadar isteklisini bulamazsınız. Düşünüş biçimim konusunda kuşkulanmaktan da geri durmam; her yıl vergi memuru bana uğradığında, yasalara uymak yolunda bir gerekçe bulmak için ülke yönetiminin, Eyalet yönetimlerinin edimleriyle durumunu, halkın bu konudaki tutumunu bir kez daha gözden geçirme derdine düşmüş bulurum kendimi.

"Anaınız babamız sayıp
Öyle davranalım ülkemize;
Olur a, yabancı düşersek
Onu onurlandırma uğraşımıza, sevgimize,
Saygı duyalım sonuçlarına, öğretelim ruha
Özünü vicdanın, dinin;
Yoksa yönetme arzusunu, çıkar arzusunu değil!"[33]

Şuna inanıyorum: Devlet çok geçmeden bu yolla yaptığım ne varsa tümünü elimden alabilir, ben de yurttaşlarımdan daha iyi bir yurtsever olamam o zaman. Daha aşağı bir açıdan bakıldığında, Anayasa tüm eksiklikleriyle birlikte bayağı iyidir yine de; yasa da mahkemeler de enikonu saygıdeğerdir; hatta bu Eyalet'le bu Amerikan yönetimi bile, çoklarının dile getirdiğince, nice yönden övgüye değer, şükredilesi, pek seyrek bulunur şeylerdir; gelgelelim birazcık daha yüksek bir açıdan bakıldıkta tam da benim tasvir ettiğim gibidirler; iyice yüksek, en yüksek açıdan bakıldıkta onların ne olduğunu, şöyle bir göz atmaya ya da üzerlerine düşünmeye değip değmediklerini kim söyleyebilir?

---

[33] George Peele, 1594 tarihli The Battle of Alcazar (Alcazar Savaşı)'dan, II. ii. Bu dizeler Aesthetic Papers versiyonunda yok, sonradan eklenmiş. Thoreau kimi sözcükleri değiştirerek dizelerdeki mesajın anlamını da biraz kaydırmış.

Bununla birlikte, yönetim pek ilgilendirmiyor beni; yönetime dair olabildiğince az düşünceye yer vereceğim kafamda. Bir yönetimin buyruğu altında yaşadığım anlar sınırlıdır, bu dünyada bile! Kişi düşüncesinde, düşleminde, imgeleminde özgürse, bu yolla olmayan şeyler nicedir varmış gibi görünmüyorsa ona, bilgelikten uzak yöneticiler ya da reformcular önüne ölümcül bir biçimde geçemezler bu kişinin.

Çoğu kişinin benden ayrı düşündüğünü biliyorum; ancak ömürlerini işleri gereği bu ya da buna benzer konuları incelemeye adamış kişiler pek de hoşnut kılmaz beni. Devlet adamlarıyla yasa koyucular, kurumun içine enikonu gömülü olduklarından asla apaçık, olduğu gibi göremezler bu kurumu. Toplumu uyandırmaktan, harekete geçirmekten söz eder böyleleri, gelgelelim onun dışında erince erecekleri, rahat edecekleri tek yerleri yoktur. Bu kişilerin belli bir deneyimi, ayırt etme yeteneği olabilir; içtenlikle gönül borcu duyduğumuz, pek ustalıklı, hatta yararlı sistemler bulmuşlardır belki. Ancak kavrayış güçleriyle yararlılıkları pek de geniş olmayan belli sınırları aşmaz. Dünyanın siyasayla, kestirmecilikle yönetilmediğini unutma huyları vardır. Webster[34] yönetimin özünü araştırmıyor asla, bu yüzden de gereken otoriteyle konuşamaz yönetim hakkında. Varolan yönetimde tek bir özlü reform bile tasarlamayan yasa koyucular için bilgelik doludur Webster'in sözleri; ama düşünürlerin, uzun ömürlü yasalar oluşturanların gözünde, bir kerecik olsun yakınından bile geçmiş değildir konunun. Bu tema üzerinde duru, bilgelik dolu kurgulamalara girişenlerin Webster'in kavrayış gücünün yayıldığı alanın, yeni düşüncelere açıklığının sınırlılığını pek kısa bir sürede açığa çıkaracaklarına güvenim tam. Yine

[34] Daniel Webster (1782-1852), ünlü Massachusetts senatörü, tam bir söylevci.

de çoğu reformcunun ucuz iddialarıyla genelde politikacıların daha da ucuz bilgelikleri, uzdilliliklerıyle karşılaştırıldığında, onunkiler nerdeyse tek duyarlı, değerli sözler sayılabilir; salt bunun için bile Tanrı'ya şükretmeliyiz! Diğerleriyle karşılaştırılınca, Webster daima güçlü, özgün, hepsinden ötesi pratiğe dönüktür. Diyeceğim, ondaki nitelik bilgelik değil, sağduyu! Hukukçunun Doğruluk'u Doğruluk değil, tutarlılıktır ya da tutarlı bir kestirmecilik. Doğruluk her zaman kendiyle uyum içindedir, yoksa başlıca ilgisi haksızlık yapmayı da içeren hukukun açığa çıkarılması değildir. Webster, adlandırıldığı üzere Anayasa'nın Savunucusu olarak görülmeye fazlasıyla yaraşık giriştiği saldırıların hepsi, emin olun, savunma amaçlıdır kesinlikle. Bir önder değil o, bir izleyici! Onun önderleri 87'nin insanları.[35] Şöyle demekte Webster: "İşin ta başında oluşturulan, çeşitli eyaletlerin Birlik'e katılmasını sağlayan düzenlemeyi birbirine katacak bir çabaya girişmedim asla, ne de böylesi bir çabaya niyet etmişliğim var; böylesi bir çabaya yakınlık duymadığım gibi, yakınlık duymayı içimden geçirmedim bile."[36] Anayasa'nın köleliği onaylayan hükmü üzerinde kafa yorarak şöyle diyor: "Başlangıçtaki sözleşmede yer aldığına göre: Bırakalım dursun!" O kendine özgü kavrayış gücü ne kadar keskinlik taşırsa taşısın, Webster bir olguyu politik bağıntılarından çıkarıp almak, onun bütünüyle insan anlığınca düzenlenmiş olarak durduğunu görmek yetisinden yoksun: Örnekse, bugün Amerika'da kölelik konusunda bir şeyler yapmak gerektiğinde, bir insanı aşağıdaki soyundan umutsuz, korkunç bir cevap vermeye yüreklendiren, kişiyi buna sürükleyen ne olabilir, hem de bu kişi özel bir biçimde, kesin olarak

---

[35] 1787'de Philadelphia'da toplanarak anayasayı hazırlayanlar.

[36] Teksas sorunu üstüne konuşma; Webster bu söylevi 22 Aralık 1845'de vermiş. Writings (Yazılar), IX, 57.

konuştuğunu iddia ediyorsa: Bundan toplum ödevleri konusunda hangi yeni, görülmemiş buyruk çıkarsanabilir? Ne mi diyor Webster, buyrun bakalım: "Köleliğin varolduğu eyaletlerin bu konuda ne tür bir düzenlemeye gidecekleri konusunda takınacakları tutum seçmenlerine, göreneğin, insanlığın, hukukun genel yasalarına, Tanrı'ya karşı duydukları sorumluluk doğrultusunda yapacakları kendi değerlendirmelerine göre saptanır. Başka bir yerde insanlık duygusundan ya da başka bir nedenden kaynaklanarak kurulmuş toplulukların bu duruma herhangi bir biçimde karışması söz konusu değildir. Bu tür bağlaşıklıklar benden tek bir teşvik bile görmemişlerdir, bundan sonra da görmeyecekler."[37]

Daha katıksız doğruluk kaynaklarından haberi olmayanlar, bunların akışının izini daha yükseklerde, daha ötelerde sürmeyenler İncil ile Anayasa'ya pek sadık kalırlar, ne hinoğluhindir bunlar, bu kaynakların suyunu saygıyla, yumuşak başlılıkla içerler; gelgelelim, bu göle ya da şu sığlığa damla damla akan suyun nereden geldiğini görenler bir kez daha zorlu bir işe girişip kaynağa doğru uzun bir yolculuğa çıkarlar.

Yasama alanında bir deha henüz görülmüş değil Amerika'da. Böyleleri pek seyrek yer eder dünya tarihinde. Öte yandan binlerce söylevci, politikacı, uzdilli kişi var; gelgelelim, günün tamamen can sıkıcı sorunlarını çözme yetisiyle donanmış konuşmacı henüz açmış değil ağzını. Uzdilliği kendisi yüzünden severiz, yoksa dile getirebileceği herhangi bir doğruluk ya da esinleyebileceği herhangi bir kahramanlık uğruna değil! Yasa koyucularımız henüz serbest ticaretin mi, yoksa özgürlüğün mü; birliğin mi, yoksa dürüstlüğün mü daha değerli

[37] Amerika'da kimi yörelerden köleliğin dışlanması için verilen dilekçe üzerine yaptığı konuşma; Webster bu söylevi 12 Ağustos 1848'de vermiş. Writings (Yazılar), X, 38.

olduğunu öğrenememişler. Vergilendirme, finansman, ticaret, yapım, tarım gibi görece alçakgönüllü sorunlarda bile dehaları ya da yetenekleri yok. Yalnızca Kongre'deki, tam yerinde deneyimler ya da halkın etkili sızlanmaları doğrultusunda kendilerine çeki düzen vermekten bile yoksun yasa koyucularımızın ağzı kalabalık kavrayışlarına kalmış olsaydı yönlendirilmemiz, Amerika, uluslararasındaki yerini biraz zor korurdu. Yeni Ahit yazılalı, belki bunu söylemeye hakkım yoktur, bin sekiz yüz yıl oldu; yasama bilimi üzerine saçtığı ışıktan yararlanacak bilgelikte, pratiğe dönük yetenekte tek bir yasa koyucumuz var mı?

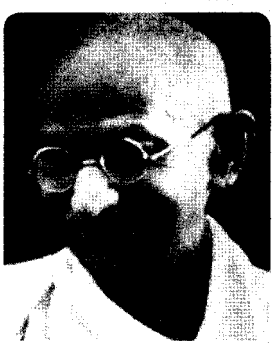
Yönetim otoritesi, hatta benim de boyun eğmeye istek duyduğum (Çünkü benden daha iyisini bilip yapabilenlere, dahası pek çok konuda bunca iyisini bilmeyen, üstelik bunu yapamayacak olanlara bile içtenlikle uymayı istiyorum) türünden olanı bile katışıksız olmaktan uzaktır: Tam anlamıyla haklı olabilmesi için yönetilenlerin onayına, oybirliğine ihtiyacı vardır. Yönetimin kişiliğim ile mal varlığım üzerinde benim olurladığımdan öteye, hakkı yoktur. Mutlak bir monarşiden sınırlı bir monarşiye, sınırlı bir monarşiden demokrasiye doğru olan ilerleme, bireye gerçek bir saygı gösterilmesine doğru ilerleyiştir. Çinli felsefeci[38] bile bireyi imparatorluğun temeli sayacak kadar bilgeydi. Bir demokrasi, bildiğimiz durumuyla, yönetim alanında son mümkün iyileştirim midir? İnsan haklarının tanınıp düzenlenmesi yönünde daha ileri bir adım atmak mümkün değil mi? Devlet bireyi, kendi iktidar ile otoritesinin tümü ondan türeyen daha yüksek, bağımsız bir erk olarak tanıyıp bireye buna uygun biçimde davranmadıkça gerçekten özgür, gerçekten aydın bir Devlet ortaya çıkmış olmayacaktır. Kendimi şöyle bir Devlet

[38] Konfüçyus. Bu cümle Aesthetic Papers versiyonunda yok.

düşleyerek avutuyorum: Sonunda bütün insanlara karşı doğru olmayı gözeten, bireye sanki komşusuymuş gibi saygıyla davranan bir Devlet! Komşularıyla yurttaşlarının tüm ödevlerini yerine getiren bir avuç kişi, onun işlerine karışmaksızın, ne de onunla kuşatılmaksızın kendisinden uzakta yaşayacak olursa, bunu kendi dirliğine aykırı saymayan bir Devlet! Bu tür meyvalar veren, bu meyvaların olabildiğince çabuk olgunlaşıp dökülmeleri uğruna sıkıntı çeken bir Devlet! Böylesi bir oluşum daha yetkin, daha parlak bir Devlet'in yolunu açacaktır. Benim düşlediğim de bu işte! Gelgelelim henüz böylesi yok orta yerde!

II. BÖLÜM

Gandhi ve Sivil İtaatsizlik

(Bu bölümün çevirisi Fatma Ünsal'a aittir.)

Satyagraha Nedir?

Sivil İtaatsizlik, Pasif Direniş, Katılmama (Non-Cooperation)

Satyagraha lügat anlamıyla Hakikat'e tutunma demektir ve bu yüzden Hakikat'in gücü anlamına gelir. Hakikat ise ruhi ve manevidir. O yüzden Satyagraha ruhi güç olarak bilinir. Satyagraha, insanın Mutlak Hakikat'i bilememesi ve bu yüzden de cezalandırmaya yetkili olamaması anlayışına dayalı olarak şiddet kullanmayı dışlar. Bu terim Güney Afrika'da, oradaki Hintlilerin şiddet dışı direnişini, kadınların oy hakkını savunanlardan ve diğerlerinin 'pasif direniş'inden ayırmak için bulunmuştur. Satyagraha, zayıfların kullandığı bir silah olarak ele alınamaz.

Pasif Direniş, Non-konformistlerin direnişi ve kadınların oy hakkı gibi hareketleri kapsar. Pasif Direniş zayıfların bir silahı gibi değerlendirilegelmiştir. Genelde şiddetten kaçınmasına rağmen Pasif Direnişçi, koşullar gerektirdiğinde şiddet kullanmayı reddetmez. Buna rağmen pasif direniş daima silahlı direnişten ayrılır; silahlı direniş uygulaması Hristiyan şehitliğiyle sınırlıdır.

Sivil İtaatsizlik ise gayri ahlaki yasaların sivil olarak ihlal edilmesidir. Bildiğim kadarıyla bu ifade, Thoreau tarafından, garson devletin kanunlarına karşı kendi direnişini ifade etmek için uydurulmuştur. O, Sivil İtaatsizlik göreviyle ilgili yetkin bir inceleme bırakmıştır bizlere. Fakat Thoreau, şiddet dışılığı mutlak olarak savunmaz. Ayrıca, onun yasalara karşı gelmesi, gelirler kanunuyla, yani vergilerin ödenmemesiyle sınırlıdır. Buna rağmen 1919'da kullanılan Sivil İtaatsizlik kavramı, her tür gayri ahlaki kanuna direnmeyi ve direnişin, kanuna muhalefetin, sivil yani şiddet dışı bir tarzda olmasına işaret eder. Bu eyleme katılan kişi kanunun müeyyidelerini isteyerek kabullenir ve hapse atılma acısına neşeyle katlanır. O bir Satyagraha yoludur.

Katılmama (non-cooperation), katılmayanın görüşüne göre, bozulan devlet'le birlikte hareket etmekten imtina etme anlamını ima eder ve yukarıda tanımlanan sert tipteki Sivil İtaatsizliği dışlar. Doğası icabı katılmama, çocukların bile anlayabileceği basitliktedir ve kitleler tarafından rahatlıkla uygulanabilir. Sivil İtaatsizlik ise müeyyidesinden korkmaksızın kanunlara direnme isteğini varsayar. Bu yüzden, en son çare olarak ve seçilmiş bir azınlık tarafından uygulanabilir. Katılmama da tıpkı Sivil İtaatsizlik gibi Hakikatin gösterilmesi amacına yönelik bütün şiddet dışı direniş yollarını içeren Satyagraha'nın bir koludur.

Nefse Yönelik (Domestik) Satyagraha

Vejetaryanizmle ilgili kitapların bazılarında tuzun insan yiyecekleri için gerekli bir madde olmadığını ve hatta tuzsuz yiyeceklerin sağlık için daha iyi olduğunu okumuştum. Bir brachmachari'nin tuzsuz diyetten faydalandığını düşündüm. Ayrıca zayıf bünyelilerin bakliyattan uzak durmaları gerektiğinin farkına vardım. Aslında ben tuzu ve bakliyatı çok severdim.

Kasturba'nın ameliyattan sonrasındaki safhada kanama başladı ve hastalık devam etti. Su terapisi fayda etmedi. Kasturba[*] benim tavsiyelerime direnmediyse de tam anlamıyla inanmadı. Bütün tedavilerimin sonuç vermediğini görünce tuzu ve bakliyatı kesmesini istedim. Ne kadar rica edersem edeyim kabul etmeyecekti, başka otoritelerin de onayını aldım. En sonunda o, şayet bunlar bana önerilseydi benim yapamayacağımı söyledi. Çok acı duydum ve aynı derecede sevindim -sevindim çünkü ona olan sevgimi gösterme fırsatı ele geçirmiştim. Ona şunu söyledim: "Yanılıyorsun. Eğer ben hasta olsam ve doktor bana bunları veya başka şeyleri terketmemi önerse kesinlikle hiç tereddüt etmeden yapardım. Fakat hiçbir doktor tavsiyesi olmadan da tuzu ve bakliyatı bırakacağım, sen ne istersen onu yap."

Çok şaşırmıştı ve derin bir üzüntü içinde şunları söyledi: "Lütfen beni affet. Seni tanıyorum, seni böyle kışkırtmamalıydım. Bütün bu şeyleri yemeyeceğime söz veriyorum, fakat Allah aşkına sözünü geri al. Bu benim için çok zor."

"Bütün bu şeyleri bırakman çok güzel. Onları yemediğin takdirde çok daha iyi olacağın konusunda en küçük bir şüphem yok. Bana gelince ciddi olarak verdiğim sözden geri dönemem. Bana da faydalı olacaktır. Bu yüzden beni rahat bırakacaksın. Bu benim için bir imtihan olacak ve sana da sözünü tutman konusunda manevi bir destek olacak."

Böylelikle bana itiraz etmekten vazgeçti. "Çok inatçısın. Hiç kimseyi dinlemeyeceksin" dedi ve gözyaşlarını kurutmaya çalıştı.

Bu olayı Satyagraha'ya örnek olarak ve yaşamımın en tatlı anılarından biri olarak vermek isterim.

---

[*] Gandhi'nin eşi.

Tıbbi olarak tuzsuz ve bakliyatsız diyetle ilgili olarak iki görüş vardır fakat, zevk veren şeylerden kendini geri çekmenin (riyazetin) ruh için iyi olduğu şüphe götürmez. Tıpkı yaşam şekillerinin çok farklı olması gibi riyazet ehlinin diyeti, zevk ehlinin diyetinden çok farklıdır.

Satyagraha

Son otuz yıldır Satyagraha'yı uyguluyor ve tavsiye ediyorum. Bildiğim kadarıyla Satyagraha prensibi tedrici bir evrim meydana getirir.

Satyagraha, Pasif Direniş'ten tıpkı akla kara gibi farklıdır. Pasif Direniş zayıfların bir silahı olarak kabul edilir ve amaçlarına ulaşmak için şiddet veya fiziki güç kullanmayı reddetmez; fakat Satyagraha, en güçlünün silahı olarak kabul edilir ve her durumda şiddet kullanmayı reddeder.

Satyagraha kavramı, ben Güney Afrika'dayken, Hintlilerin orada sekiz yıl boyunca sahip oldukları gücü ifade etmek için İngiltere'de ve Güney Afrika'da yeralan Pasif Direnişten farklılığını göstermek için benim tarafımdan icad edildi.

Onun kök anlamı hakikate tutunmaktır yani hakikatin gücüdür. Bunun yanısıra ben ona Sevgi-gücü veya Ruh-gücü diyorum. Satyagraha'nın uygulanmasında, yani hakikate ulaşmada daha ilk başlardaki aşamada kişinin rakibine karşı, onu zedeleyen şiddeti uygulamamak gerektiğini, onun sabır ve şefkatle hatadan kaçındırılması gerektiğini keşfettim. Bir kişiye hakikat gibi görünen bir şey diğeri için hata gibi görünebilir. Sabır, kendine-acı çektirme anlamına gelir. Bu yüzden doktrin, muhalifin acı çekmesiyle değil, kendisinin acı çekmesiyle hakikatin gösterilmesi anlamına gelir.

Fakat politik sahada, kamu yararı için yapılan mücadele çoğu zaman, adil olmayan kanunlar şeklindeki hatalara muhalefet etmeyi içerir. Eğer kanun yapıcıya dilekçe ve benzeri yollarla hakikati gösteremezseniz ve hataya da teslim olmak istemiyorsanız, o zaman size sadece tek bir yol kalıyor; o da ya fiziki güçle zorlayarak size teslim olmasını sağlamak ya da kendi şahsınıza acı verecek kanuna direnme cezasını davet etmek. Bu yüzden Satyagraha halkın önüne ya Sivil İtaatsizlik ya da Sivil Direniş şeklinde geliyor. O, suç niteliği taşımaması anlamında sivildir.

Sıradan bir kanun muhalifi kanunu gizli olarak ihlal eder ve cezadan kaçınmak ister fakat sivil direnişçi öyle değil. O ait olduğu devletin kanunlarına, müeyyidelerin korkusundan değil onları toplumun yararına uygun gördüğü için itaat eder. Fakat çok ender olarak bazı kanunların adil olmadığını düşündüğünde onlara itaat etmek onursuzluk olur. Bu durumda o, açık ve sivil olarak onları ihlal eder ve bu ihlali neticesinde verilen cezaya sessizce katlanır. Kanun yapıcıların eylemlerine karşı protestolarını ifade etmek için, ihlali ahlaksızlık olmayacak kanunlara muhalefet ederek devletten desteğini çekme yolu onun için daima açıktır.

Bana göre Satyagraha'nın güzelliği ve etkinliği çok büyüktür. Ayrıca öyle basittir ki çocuklara bile tavsiye edilebilir. Genellikle feodal yapıdaki senyöre bağlı serfler olarak bilinen binlerce Hintli erkeğe, kadına, çocuğa bunu tavsiye ettim ve mükemmel sonuçlar aldım.

Rowlatt Bills

Rowlatt Bills yayınlandığında sonuna kadar direnilmesini gerektirecek kadar insan özgürlüğünü kısıtladığını hissettim.

Aynı zamanda bu kanuna karşı Hintliler arasında yaygın bir muhalefetin olduğunu da gözledim. Despotik olsa bile hiç bir devletin, halkın kötü bulduğu kanunları çıkarma hakkı olmadığına inanıyorum ki anayasanın hakimiyeti altındaki Hint Hükümeti gibi bir hükümetin böyle bir kanun çıkarma hakkının daha da az olması gerektiğini düşünüyorum. Yaklaşan tahrikin yakıp yıkmayacak bir yöne yöneltilmesi gerektiğini hissediyordum.

Nisan'ın Altısı

Bu nedenle Satyagraha'yı, onun sivil direniş yönlerine vurgu yaparak ülkemizde tanıtmaya cesaret ettim. Manevi ve arındırıcı bir hareket olduğu için orucu, ibadeti ve bütün işlerin birgün için -Nisan'ın 6'sında-askıya alınmasını tavsiye ettim. Hiç bir organizasyon ve ön hazırlık yapılmamasına rağmen küçük köyler dahil bütün Hindistan'dan büyük bir katılım oldu. Bu fikir sunulur sunulmaz halka mal oldu. Nisan'ın 6'sında halk hiç şiddet kullanmadı, polisle kayda değer bir çarpışma olmadı. Hartal tamamen gönüllü ve kendiliğindendir. Bu tavsiyenin halka duyurulduğu mektubu buraya alıyorum.

Tutuklanışım

Nisan'ın 6'sını Sivil İtaatsizlik izlemeliydi. Satyagraha Sabha Komitesi'nin amacı muhalefet edilecek politik kanunları seçmekti. Ve biz yasaklanmış ama değerli eserleri, mesela Ruskin'in Unto This Last'ın bir tercümesi olan Home Rule (Özerklik) isimli broşürü ve The Defence and Death of Socrates (Sokrat'ın Savunusu ve Ölümü) gibi yayınları yayınlamaya başladık.

Kargaşa

Fakat hiç şüphe yok ki 6 Nisan, Hindistan'ı daha önce hiç olmadığı kadar canlandırdı. Korkudan sinmiş halk artık otoriteden korkmayı bıraktı. Kitleler uyuşmuşlardı. Liderler onları gerçekten eyleme sevkedememişti; Disiplinsizdiler. Kitleler yeni bir güce sahip olmuşlardı fakat onun ne olduğunu ve nasıl kullanılacağını bilmiyorlardı.

Delhi'de liderler, daha önce hareketsiz olan kitleleri kontrol etmekte zorlandılar. Delhi'den Swami Shraddhanandji ve Amritsar'dan Dr. Satyapal, halkı sakinleştirmek için oraya gitmemi ve Satyagraha'nın barışçı tabiatını anlatmamı istemişti. Amritsar'a ve Pencap'a daha önce hiç gitmemiştim. Bu iki mesaj da yetkililer tarafından iletildi ve onlar da biliyorlardı ki iki yere de barışçı amaçlarla davet edilmiştim.

Delhi ve Pencap'a gitmek üzere Bombay'ı 8 Nisan'da terkettim ve daha önce beni görmemiş olan Dr. Satyapal'a beni Delhi'de karşılaması için telgraf çektim. Fakat Mathura'yı geçtikten sonra Delhi eyaletine girmemi yasaklayan bir emir getirildi. Bu emri gözardı etmem gerektiğini hissettim ve yolculuğa devam ettim. Palwal'da Pencap'a girmemin yasaklandığı ve Bombay'da kalmam gerektiğini ifade eden bir emir uygulandı. Ve bir grup polis tarafından tutuklanıp trenden indirildim. Beni tutuklayan müdür çok saygılı davrandı. İlk trenle Mathura'ya götürüldüm, sonra Peşaver'den kalkan Bombay Mail'e binmek için bir yük treniyle Swai Madhupur'a gittim ve Müdür Bowring'in sorumluluğuna verildim. 10 Nisan'da Bombay'da tahliye edildim.

Fakat Ahmedabat, Viramgam ve Gujarat'taki halk benim tutuklandığımı duydu. Buna çok kızdılar, dükkanları kapattılar, büyük kalabalıklar halinde toplanarak cinayet, yangın

çıkarma ve talan eylemlerine giriştiler, elektrikleri kestiler, trenleri raylarından çıkardılar.

Amaçlar ve Araçlar

Okuyucu: İyi olan bir amacı şiddet kullanmak da dahil herhangi bir araçla neden elde etmeyelim? Evimdeki hırsızla uğraşırken araçların değerlendirmesini yapmalı mıyım? Benim görevim onu ne şekilde olursa olsun dışarıya atmaktır. Siz de itiraf ediyorsunuz ki dilekçe vermekle hiç birşey elde etmedik ve edemeyeceğiz. O halde niçin güç kullanarak istediğimizi elde etmeyi denemeyelim? Ve kazanılan hakları korumak için de gerektiği ölçüde aynı gücü kullanma gibi bir caydırıcı silahı muhafaza etmeliyiz. Bir çocuğun ayaklarını ateşe sokmasını engellemek için güç kullanmanızda hiç bir hata yoktur. Şu veya bu şekilde amaçlarınıza ulaşmalıyız.

Editör: Akıl yürütmeniz makul. Pek çok kişiyi ikna eder. Ben de bundan önce aynı iddiaları savunurdum. Fakat şimdi daha iyi bildiğimi sanıyorum ve sizi düştüğünüz yanılgıdan kurtarmaya çalışacağım. İngilizler amaçlarına ulaşmak için güç kullandığı için bizim de kaba kuvvet kullanmamızın meşru olduğunu iddia eden görüşü gözden geçirelim. İngilizlerin kaba kuvvet kullandıkları mutlak surette doğrudur ve bizim de aynı şekilde davranmamız mümkündür ama aynı araçları kullanarak ancak onların sahip olduğu aynı şeyleri elde edebiliriz. Kabul edersiniz ki biz onu istemiyoruz. Amaçlarla araçlar arasında hiç bir bağ olmadığı inancı büyük bir hatadır. Bu hata sonucu dindar birisi bile çok feci suçları işleyebilir. Sizin akıl yürütmeniz zararlı otlardan gül elde edebileceğini söyleyen idddiadan farksızdır. Eğer okyanusu geçmek istiyorsam onu sadece bir gemi vasıtasıyla yapabilirim; eğer

bu amaç için bir araba kullanacak olursam hem araba hem de ben denizin dibini boylarız. "Tanrı ne ise ona kendini adayan da odur" atasözü düşünülmesi gereken bir atasözüdür. Onun anlamı bozulmuş ve insanlar yolunu şaşırmıştır. Araçlar tohuma benzerler amaç da bir ağaca; ve araçlarla amaçlar arasında tıpkı ağaçla tohum arasındaki bozulmaz bağ gibi bir bağ vardır. Şeytana boyun eğerek Tanrı'ya ibadet edemem. Bu yüzden eğer biri "Ben Tanrı'ya ibadet etmek istiyorum; benim onu Şeytan vasıtasıyla yapmamın hiç bir sakıncası olmaz" derse bu cahilce bir aptallık olacaktır. Biz sadece ektiğimizi biçeriz. İngilizler 1833'te şiddet kullanarak daha büyük oy gücünü elde ettiler. Fakat şiddet kullanarak görevlerini daha iyi mi yaptılar? Onlar oy kullanma hakkı istediler ve şiddet kullanarak elde ettiler. Fakat gerçek haklar görevleri yerine getirmenin sonucudur; o yüzden bu hakları elde edememişlerdir. İngiltere'de herkesin haklarını istediğini ve ısrar ettiğini, buna rağmen hiç kimsenin görevlerini düşünmediğini görüyoruz. Herkesin hak istediği yerde onlara bunları kim verecek? Onların hiç bir görevleri yapmadığını ima etmek istemiyorum. Onlar bu haklara karşılık gelen görevleri yapmıyorlar; ve bu görevleri yapmadıkları için haklar kendilerine yük oluyor. Diğer bir deyişle onların elde ettikleri, uyguladıkları araçların sonucudur. Onlar amaçlarına karşılık gelen araçları kullandılar. Eğer saatini almak istiyorsam bunun için seninle kavga etmem gerekir; saatini satın almak istiyorsam onun parasını ödemek zorundayım; eğer bir hediye istiyorsam onu rica etmeliyim; ve başvurduğum araca göre saat; bir çalıntı eşya yahut kendi eşyam yahut da bir hediyedir. Görüldüğü gibi kullandığımız metoda göre üç farklı sonuç çıkmıştır ortaya. Hâlâ metodun önemli olmadığını söyleyebilir miyiz?

Şimdi sizin verdiğiniz evden dışarı atılması gereken hırsız örneğini ele alalım. Hırsızın hangi metodla olursa olsun dışarıya atılması gerektiği şeklindeki görüşünüze katılmıyorum. Eğer çalmaya gelen babamsa farklı bir metod kullanabilirim. Eğer bir tanıdıksa başka bir metod kullanır; ve eğer tamamen bilinmeyen bir şahıssa başka bir metod kullanırım. Eğer beyaz bir adamsa belki de bir Hintli hırsıza uygulanan metodlardan farklı bir metod uygulanır. Eğer zayıf biriyse fizik gücü size eşit birine uygulayacağınız metoddan farklı bir metod uygularsınız; ve eğer hırsız tepeden tırnağa silahlıysa basitçe sessiz kalırsınız. Hırsızın babanızın olduğu durumla silahlı bir adam olduğu durum arasında uygulanacak metodlar bakımından çok geniş bir metod yelpazesi vardır. Şunu söyleyebilirim ki hırsız babam veya silahlı biriyse uyuyor gibi görünmek zorundayım. Bunun sebebi babamın da aslında silahlı olduğu ve onun sahip olduğu güce boyun eğmem ve eşyalarımın çalınmasına izin vermem gerektiğidir. Babamın gücü beni merhametten ağlatacaktır; silahlı adamın gücü beni kızdıracak ve düşman olacağım. Ne ilginç durum. Bu örneklerden her durumda aynı metodun kullanılacağı iddiasını paylaştığımız gibi bir anlam çıkmasın. Bütün bu hallerde yapılması gereken şeyi görüyorum fakat bu metod sizi korkutabilir. Bu yüzden onu söylemeye çekiniyorum. Onu tahmin etmeniz için süre veriyorum ve eğer bunu bulamazsanız, açıktır ki her durumda farklı metodlar uygulamak zorunda kalacaksınız. Yine göreceksiniz ki her metod hırsızın uzaklaşmasını sağlamaz. Her duruma uygun düşen metodu uygulamak zorundasınız. Bu yüzden görevin, istediğin her yöntemle hırsızı evden uzaklaştırmak değildir.

Biraz daha ilerleyelim. Diyelim ki, bu silahlı adam sizin eşyanızı çaldı; onun bu yaptığını hiç unutmuyorsunuz; kızgınlıkla

doluyorsunuz; bu dolandırıcıyı kendiniz için değil komşunuzun iyiliği için cezalandırmak istediğinizi iddia edip pek çok silahlı adamı toplayıp onun evine saldırıyorsunuz; o, tam zamanında haber alıp kaçmış olsun; o zaman o da çok kızar ve hırsız arkadaşlarını toplayıp güpe gündüz hırsızlık yapacağını söyleyerek meydan okuyan bir mesaj gönderir. Güçlüsünüz, ondan korkmuyorsunuz; onu karşılamaya hazırlanıyorsunuz. Aynı anda hırsız, komşularınızı da öfkelendirmiş olur. Onlar size gelip şikayet ederler. Siz de bütün bunları onlar için yaptığınızı, kendi eşyalarınızın çalınmasının sizin için önemli olmadığını söylersiniz. Fakat komşularınız hırsızların daha önce onları rahatsız etmediklerini söylerler ve sizin hırsıza düşman olduktan sonra bu tür hareketlere başladığını söylerler, ve siz Scylla ve Charybdis seçeneği [kırk katır mı kırk satır mı] arasında kalırsınız. Bu zavallı adamlara karşı merhamet duyarsınız. Söyledikleri doğrudur. Fakat ne yapmanız gerekir? Eğer şimdi hırsızı kendi başına bırakırsanız rezil olursunuz. Bu yüzden bu zavallı insanlara şunu söylersiniz: "Sakıncası yok. Gelin benim malım sizin malınız. Size silah verip nasıl kullanılacağını öğreteceğim; bu dolandırıcıyı iyice dövelim; onu rahat bırakmayın" Böylelikle kavga büyür; hırsızlar sayılarını artırırlar; komşularınız kendilerini tamamen rahatsız hissederler. Bu yüzden hırsızdan öç alma isteğiniz sizin rahatınızı kaçırır; daimi olarak saldırıya uğrama ve soyulma tehlikesi içinde yaşarsınız; cesaretiniz korkaklıkla yer değiştirir. Bu iddiayı sabırla gözden geçirirseniz meseleyi abartmadığımı görürsünüz. Bu sonuç, seçtiğiniz araçların bir gereğidir. Şimdi de diğer alternatifi düşünelim. Bu silahlı soyguncuyu cahil bir kardeş olarak görüp uygun bir ortamda onunla müzakere et; onu bir arkadaş olarak gördüğünüzü söyle; onu çalmaya iten şeyin ne olduğunu bilmiyorsunuz ama onun çalma dürtüsünü

öldürmeye kararlısınız. Kendi kendinize durumu düşünürken o tekrar çalmaya gelir. Ona kızmak yerine acıyın. Bu çalma alışkanlığının bir hastalık olması gerektiğini düşünüp kapı ve pencereleri açık bırak, yatak odanı değiştir ve her şeyi onun için en elverişli olacak şekilde düzenle. Hırsız tekrar gelir ve kendisi için yapılan yenilikleri görünce çok şaşırır; buna rağmen yine eşyalarınızı çalar. Fakat onun aklı bir kere karışmıştır. Sizin hakkınızda bir araştırma yapar ve sizin geniş ve sevecen bir gönlünüz olduğunu duyar ve pişman olur; sizden affını ister; çaldığı şeyleri size geri getirir ve çalma alışkanlığını bırakır. Köleniz gibi olur; ona şerefli bir iş bulursunuz. Bu da ikinci yoldur. Görüldüğü gibi farklı metodlar çok farklı sonuçlar doğurmaktadır. Buradan, hırsızların bu şekilde davranacağı veya sizin gibi herkesin aynı merhamet ve sevgiyi göstereceği çıkarımını yapmak istemiyorum, amacım, uygun araçların uygun sonuçlar çıkardığını, her zaman olmasa bile en azından çoğu kez, sevgi ve merhametin gücünün silahlarınkinden daha büyük olduğunu göstermektir. Kaba gücün kullanımı sonucunda zarar meydana gelmesine rağmen, merhametin kullanımında asla böyle bir zarar yoktur.

Şimdi dilekçe vermeyi sorgulayalım. Arkasında güç olmayan dilekçenin faydasız olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Buna rağmen, rahmetli Yargıç Ranade, dilekçelerin halkı eğitme araçları olarak faydalı bir amaca hizmet ettiğini söylerdi. Dilekçeler insanlara kendi şartları hakkında bir fikir verir ve yöneticileri uyarır. Bu görüş açısından onlar tümüyle faydasız değildir. Bir eşitin dileği bir nezaket işaretidir; fakat bir kölenin dileği onun köleliğinin bir sembolüdür. İsteğini dilek şeklinde sunan bir eşitin, güçle desteklenen böylesi bir dileği onun soyluluğuna işarettir. Dilekleri destekleyen iki çeşit güç vardır; "Eğer bunu bana vermezsen sana zarar veririm"

bir tür güçtür, bu kötü sonuçlarını gösterdiğimiz silah gücüdür. İkinci tür güç "eğer bizim isteğimizi kabul etmezsen artık senden bir şey istemeyiz. Sen bizi sadece, biz yönetilen olduğumuz müddetçe yönetebilirsin; artık bizim seninle bir işimiz yok." Bu şekilde gösterilen güç, sevgi-gücü, ruh gücü veya daha popüler fakat daha az doğru bir ifadeyle pasif direniştir.[*] Bu güç altedilemeyen bir güçtür. Onu kullanan kişiler kendi durumunu mükemmel şekilde anlar. Eski bir atasözü şöyle söyler: "Bir yanlış tedavi otuzaltı hastalığa sebep olur." Silah gücü, sevgi gücü veya ruh gücüyle karşı karşıya kaldığında güçsüz kalır.

Şimdi son örneğe, çocuğun ayağını ateşe atmasına dönelim. Gerçekten çocuk için ne yapabilirsiniz? Çocuğun fazla fizik güç kullanıp sizi altettiğini ve kendini ateşe attığını ve onu önleyemediğinizi varsayalım. Önünüzde iki seçenek var - ya onu alevlerde yanmasını engellemek için öldürürsünüz ya da gözlerinizin önünde onun yanmasını görmemek için kendi hayatını verirsin, onu öldüremezsiniz. Eğer kalbiniz tümüyle merhametle dolu değilse, kendinizi çocuğa teslim etmemeniz ve kendinizi ateşe atmamanız mümkündür. Bu şekilde onun alevlere gitmesine izin vermiş olursunuz. Hiç bir durumda kaba kuvvet kullanmış olmazsın. Eğer yapabilseydiniz, çocuğu ateşten almak için güç kullandığınızda bile bu kuvvet fizik güç olarak değerlendirilmemelidir. Bu güç farklı türdeki bir güçtür ve onun ne olduğunu anlamamız gerekir.

Çocuğu engelleme işinde sadece onun iyiliğini düşündüğünüzü ve onun iyiliği için bir otorite kullandığınızı hatırlayalım. Bu örnek İngilizlere uygulanamaz. İngilizlere yönelik

[*] Gandhi yanlış anlaşıldığını düşündüğü için daha sonra aynı güce Satyagraha veya şiddet dışı direniş demiştir. (ç.n.)

kaba güç uygularken, sadece kendi çıkarınızı yani ulusal çıkarı düşünürsünüz. Burada merhamet veya sevgi meselesi yoktur. Eğer yaptıkları kötü eylemleri ateşe benzetirseniz, İngilizler, eylemlerini cahillikten yaptıkları için çocuk durumunda olacaklar ve siz onları koruma durumunda olacaksınız; böylelikle siz, kim yaparsa yapsın kötü eylemlerle uğraşmak zorunda kalacak ve çocuk örneğinde olduğu gibi kendinizi kurban edeceksiniz. Böyle sonsuz bir merhameti yapabilecek durumdaysanız bunu uygulamakta başarılar dilerim.

Satyagraha veya Pasif Direniş

Okuyucu: Sizin ruh gücü veya gerçek güç dediğiniz gücün başarısını gösteren tarihi bir kanıt var mıdır? Hiç bir ulusun ruh gücüyle yükseldiği gösteren bir örnek yoktur. Ben hâlâ kötülük yapanların fiziki bir ceza olmaksızın kötülük yapmayı bırakacaklarını düşünmüyorum

Editör: Şair Tulsidas şöyle demişti: "Benliğin en önemli unsurları olan din, merhamet ve sevgi bizim kökümüzdür. Bu yüzden yaşadığımız müddetçe merhametten uzaklaşmamalıyız." Bu bana bilimsel bir doğru gibi gelir. Buna iki kere ikinin dört ettiğine inandığım kadar inanırım. Sevginin gücü ruh veya hakikatin gücü gibidir. Onun her aşamada işe yaradığını görürüz. Evren, bu güç varolduğu sürece yok olmayacaktır. Fakat bir tarihi örnek istiyorsunuz. Bu, tarihin ne anlama geldiğini bilmeyi gerektirir. Gujarati'deki anlamı "olan şey"dir. Eğer bu şekilde anlaşılırsa pek çok örnek vermek mümkündür. Fakat tarihin anlamını, kralların ve imparatorların yaptıkları şeyler olarak anlarsak bu tür bir tarihte pasif direniş veya ruh gücüne delil olabilecek olay yoktur. Demir madeninde gümüş cevherine rastlayamazsınız. Tarih, bildiğimiz

kadarıyla, dünya savaşlarının bir kaydıdır ve bu yüzden, İngilizler arasında, "tarihin, yani savaşın olmadığı uluslar mutlu uluslardır" şeklinde bir atasözü bulunmaktadır. Kralların nasıl davrandıkları, nasıl diğerlerine düşman oldukları, diğerlerini nasıl öldürdükleri, tarihte ayrıntılarıyla kaydedilmiştir. Eğer bütün bunlar dünyada olmuşsa bunlar çok uzun zaman önce olmuştur". Eğer evrenin tarihi savaşlarla başlamışsa bugün hiçbir insanın canlı kalmaması gerekirdi. Kendilerine saldırılan insanlar yok olmuşlardır, mesela, işgalciler Avustralya yerlilerinden çoğunu sağ bırakmamışlardır. Bu yerlilerin kendilerini korumak için ruh gücü kullanmadıklarına dikkat edin lütfen ve Avustralyalıların kurbanları gibi aynı kaderi paylaşacağını bilmek için de kehanet gerekmiyor. "Kılıç kullanan kendi kılıcıyla mahvolur." Bu atasözüyle aynı anlama gelen "profesyonel yüzücüler sudan bir mezar bulurlar" şeklindeki bir başka atasözü daha vardır.

Dünyada pek çok kişinin sağ kalmış olması gerçeği bize göstermektedir ki bunlar silah gücüne değil ruh gücüne dayanmışlardır. Bu yüzden bu gücün başarısının en büyük ve kuşku götürmez delili dünyadaki savaşlara rağmen hâlâ yaşamın devam etmesi gerçeğidir.

Binlerce, gerçekten on binlerce kişinin yaşamı bu gücün aktif bir şekilde kullanımına bağlıdır. Milyonlarca ailenin günlük yaşamındaki tartışmalar, bu gücün kullanımıyla tatlıya bağlanır. Yüzlerce ulus bu şekilde barış içinde yaşar. Tarih bu eylemleri yazmamıştır ve yazamaz. Tarih sevgi veya ruh gücünün kullanılmasındaki kesiklikleri yazar. İki kardeş kavga eder; onlardan biri pişman olur ve ruhunda yatan sevgiyi uyandırır; iki kardeş tekrar barış içinde yaşamaya başlar; hiç kimse bunu yazmaz. Fakat eğer bu iki kardeş bazı sebeplerle silaha sarılır ve hukuk önüne gelirlerse -kaba kuvvetin

diğer bir şekli- onların yaptıkları bu iş hemen basına yansır; komşularının konuşma mevzuu olurlar ve tarihe de geçerler. Aileler ve toplumlar için geçerli olan bu şey uluslar için de geçerlidir. Aileler için bir kanunun, uluslar içinse başka bir kanunun geçerli olduğuna inanmamız için hiç bir sebep yoktur. Bu nedenle tarih, tabiatın yolundaki bu sapmaların kaydıdır. Tabii olan ruh gücü tarihte belirtilmez.

Okuyucu: Dediklerinize göre bu tür Pasif Direniş'in örnekleri tarihte bulunmaz. Pasif Direniş'i daha derin olarak anlamamız gerekir. Bu yüzden konuyu genişletirseniz daha iyi olur.

Editör: Pasif Direniş, nefsin acı çekmesiyle hakların elde edildiği bir metottur; silahla yapılan direnişin zıddıdır. Vicdanıma aykırı olan bir şeyi yapmayı reddedersem ruh gücünü kullanmış olurum. Mesela, hükümet bir kanun çıkardı. Ondan hoşlanmadım. Eğer şiddet kullanarak hükümeti bu kanunu geri almaya zorlarsam fizik güç denilen bir gücü kullanıyorum demektir. Eğer bu kanuna itaat etmez ve onun ihlal edilmesinin getirdiği müeyyideleri kabul edersem ruh gücünü kullanmış olurum. Ruh gücünün kullanımı nefsin feda edilmesini öngörür.

Herkes kabul eder ki nefsin feda edilmesi diğer kişilerin feda edilmesinden daha takdire şayandır. Buna ilaveten, haksız olan bir şey için bu güç uygulandığı durumda sadece bu kişi acı çekmiş olur. Onun hatası başkalarının acı çekmesine sebep olmaz. İnsanlar şimdi yanlış buldukları pek çok şeyi doğru olduğuna inanarak yapmışlardır. Hiç kimse kendisinin mutlak doğru olduğunu veya belirli bir şeyin, kendisi öyle düşündüğü için, yanlış olduğunu iddia edemez. Fakat onun fikri farklı olduğu halde aksi davranışta bulunmak kişi

için yanlış bir davranış olur. Bu yüzden kişi, yanlış olarak bildiği şeyi yapmamalı ve onun sonuçlarına ne olursa olsun katlanmalıdır. İşte bu, ruh gücünü kullanmanın özüdür.

Okuyucu: Siz kanunları gözardı ediyorsunuz; bu bir sadakatsizliktir. Biz daima, kanuna itaat eden bir millet olarak biliniriz. Siz aşırı uçlara gidiyor gibi görünüyorsunuz. Yöneticiler kanunlara itaat etmemiz gerektiğini söylüyorlar; fakat eğer kanunlar kötüyse biz bu kanun yapıcılarını gereğinde güç kullanarak bertaraf etmeliyiz.

Editör: Aşırı gidip gitmediğim bizim için hiç önemli değildir. Biz doğru olan şeyi ortaya çıkarıp ona göre davranmak istiyoruz. Bizim kanunlara bağlı bir millet olduğumuz şeklindeki ifadenin gerçek anlamı, bizim pasif direnişçi olduğumuzdur. Biz bazı kanunları beğenmediğimiz zaman kanun yapıcıların kafalarını kesmiyoruz; acı çekiyor ama kanuna teslim olmuyoruz. Kanunlara ister iyi olsun ister kötü olsun itaat etmek gerektiği yeni çıkan bir uygulamadır. Daha önceleri böyle bir kabul yoktu. Belli kanunları beğenmeyen kişiler ona uymazlar ve bunun müeyyidesine katlanırlardı. Vicdanımıza ters kanunlara itaat etmek insanlığımıza aykırıdır. Bu tür bir düşünce dine de tersdir ve köleliğe razı olmak anlamına gelir. Eğer hükümet bizden hiç bir şey giymememizi isterse buna uyacak mıyız? Eğer Pasif Direnişçiysem bu isteğe uygun davranmam. Fakat kendimizi unutmuş ve öylesine yumuşak başlı olmuşuz ki hiçbir küçültücü kanun bizi ilgilendirmiyor.

İnsanlığının farkında olan bir kişi sadece Tanrı'dan korkar; başka hiç kimseden korkmaz. İnsan yapısı kanunlar, onu hiç bir zaman bağlamaz. Aslında hükümet de bizden bunu istemiyor. Onlar "Şunu şunu yapmalısınız" demiyorlar; "Eğer şunu yapmazsanız sizi cezalandıracağız" diyorlar. Fakat biz öyle bir

batağa batmışız ki kanunların yapmamızı istediği şeyleri görevimiz ve dinimiz olarak telakki ediyoruz. Adil olmayan kanunlara itaat etmenin insanlığa aykırı olduğu anlaşıldığı sürece hiç bir insan diğerini köleleştiremez. Bu, bağımsızlığın ve kendi kaderini tayin etmenin anahtarıdır.

Çoğunluğun uygulamasının azınlığı bağlayacağına inanmak batıl ve günahtır. Çoğunluğun uygulamalarının yanlışlığına ve azınlığın uygulamalarının doğruluğuna pek çok örnek verilebilir. Bütün reformlar, varlığını çoğunluğa karşı gelen bir azınlığın insiyatifine borçludur. Eğer hırsızlar içinde ve hırsızlığın zorunlu olduğu bir ortamda faziletli bir kişi bulunursa, bu kişi bu zorunluluğu kabul etmek zorunda mıdır? İnsanların varolan gayri âdil kanunlara itaat etmesi gerektiği hurafesi mevcut oldukça kölelik varolur. Bu hurafeyi ancak Pasif Direnişçi kaldırabilir.

Fiziki güç kullanmak, silah kullanmak, karşımızdaki kişilere bizim istediğimiz fakat onların istemediği şeyi zorla yaptırmak anlamına geldiği için Pasif Direnişe terstir. Ve eğer böyle bir kuvvet kullanımı meşrulaştırılırsa onun aynı şekilde davranmasına kapı aralamış oluruz. Bu yüzden asla bu meşruiyeti vermemeliyiz. Eğer bu şekilde davramlırsa kör bir atın değirmenin etrafını dönmesi gibi kendimizi ilerliyor zannedebiliriz. Vicdanlarına aykırı olan kanunlara itaat etmek zorunda olmadığına inananlar ancak pasif direniş çözümüne varabilirler. Diğer çözümlerin hepsi felakete sebep olur.

The Hunter Committee Önünde İspat

Lord Hunter'ın Sorgulaması

- Bay Gandhi sizi Satyagraha hareketinin başlatıcısı olarak kabul ediyorum.

- Evet efendim.

- Bu hareketi kısaca açıklar mısınız?

- Bu hareket, şiddete dayalı yöntemleri kaldırmayı amaçlayan ve tümüyle gerçeğe dayanan bir harekettir. Ve inancıma göre, politik sahada kendi kanunlarımızın yaygınlaştırmasına sebep olacaktır, tecrübelerim beni, bu hareketin, sadece bu hareketin, tüm Hindistan'a yayılan şiddeti kaldıracağı ve kötülükleri düzelteceği yargısına götürmüştür.

- Bu hareket, Rowlatt Kanununa muhalefetle ilgili olarak anlaşılmıştır. Bu bağlamda insanlardan Satyagraha yeminini imzalamalarını istemişsiniz.

- Evet efendim.

- Bu harekete mümkün olduğu kadar fazla sayıda insan toplamaktaki amacınız nedir?

- Şiddet dışı ve gerçek prensibe uymak. Eğer bu prensibe bağlı olarak hareket etmeye hazır bir milyon kişiye sahip olsaydım daha fazla kişi toplamaya çalışmazdım.

- Satyagraha Komitesi'nin kararlarını Hükümetinkileriyle değiştirmeye çalışmak Hükümete muhalif bir hareket sayılmaz mı?

- İnsanlar hareketin amacı olarak bunu anlamıyor.

- Ben meseleye Hükümetin bakış açısından bakmanızı istiyorum. Eğer yönetici olsaydınız, çıkardığınız kanunlara muhalefet etme amacında olan böyle bir hareket hakkında ne düşünürdünüz?

- Söylediklerinizi Satyagraha doktriniyle alakalı değil. Eğer Hükümette olsaydım ve gerçeği arayan, şiddet kullanmadan gayri

adil kanunları düzeltmek isteyen kişilerle karşılaşsaydım, onları iyi bir şekilde karşılar, onları en iyi anayasacılar olarak değerlendirir ve bir yönetici olarak onları, beni daima doğru yolda tutmaları için danışman olarak yanıma alırdım.

- Bazı kanunların adil olup olmaması konusunda insanlar farklı mı düşünmektedirler?

- İşte bu Satyagraha doktrininin niçin şiddeti dışladığını ve bir Satyagraha bağlısının muhalifine aynı özgürlük ve bağımsızlık hakkını verdiğini; adaletsizliklerle, kendisini tehlikeye atarak mücadele ettiğini açıklayan başlıca sebeptir.

- Ben, Hükümetin devamlılığı açısından bakıyorum. Eğer Hükümete karşı, onun görüşünü kabul etmeyip bağımsız bir Komitenin görüşünü kabul eden bir grup kurarsanız, Hükümet nasıl devam edebilir?

- Tecrübelerimden biliyorum ki Güney Afrika'daki sekiz yıl süren mücadelede bu mümkün olmuştur. Bu kampanyayla karşılaşan General Smuts, en sonunda, eğer herkes Satyagraha bağlıları gibi davranmış olsaydı, korkacak hiç birşeylerinin olmayacağını söylemiştir.

- Fakat burada tarif edilen programda böyle bir ifade yok.

- Şüphesiz var. Her Satyagraha bağlısı gayri adil gördüğü kanunların hepsine, kanunları halkın isteği doğrultusunda düzeltmek için suça başvurmadan hükümete direnmekle sorumludur.

- Komitenin, muhalefet edilmesine karar verdiği kanunlara karşı gelmeye yönelik yemininiz var.

- Evet efendim. Şunu açıkça belirtmek isterim ki yeminin bu parçası kişisel özgürlük üzerine bir baskı anlamına geliyor. Ben bir kitle hareketini amaçladığım için böyle bir komitenin kurulmasını lüzumlu gördüm, böylece hiç kimse kendi kendine kanun yapmamış olacak ve ancak bir komite hangi kanunlara muhalefet edilebileceğine karar verecektir.

- Tedavilerin çeşitli olduğu gibi Satyagraha bağlıları da çeşitli mi?

- Evet, bunu bir maliyet olarak görüyorum.

- Bir Satyagraha bağlısının belirli kanunu adil olarak gördüğünü, fakat Komitenin bu kanuna itaat etmeme kararını aldığını varsayalım, o zaman Satyagraha bağlısı ne yapacaktır?

- Bu kanunu ihlal etmek zorunda değildir. Bu durumda olan pek çok Satyagraha bağlısı vardır.

- Bu tehlikeli olmayan bir kampanya mı?

- Eğer bu kampanyanın ülkeden şiddeti kovacağını düşünürseniz o zaman benimle aynı fikre sahip olursunuz; sanıyorum ki her durumda bu karakterdeki bir hareket saf bir şekilde olmalıdır.

- Verdirdiğiniz yeminle kişi vicdanını bağlamış olmuyor musunuz?

- Benim yorumuma göre değil. Eğer yorumum yanlış bulunursa bu harekete tekrar başlamam gerektiğinde hatamı tamir ederim.

- Hayır, hayır sayın Gandhi, size bunu önermiyorum.

- Keşke Komitenin tehlikeli bir doktrin olduğu şeklindeki fikrinizi silebilsem. O, şiddet fikrini bu ülkeden tamamen kovmak amacındadır.

Daha sonra Lord Hunter Rowlatt Kanunu'nun şartlarını, bu Kanuna yönelik yaygın Hint muhalefetini vs. ayrıntılı olarak anlattı ve Gandhi'ye bu Kanuna yönelik muhalefetin sebebini sordu.

- Rowlatt Komitesi'nin raporunu ve onda öngörülen yasayı sonuna kadar okudum ve bu yasanın, Komitenin kabul ettiği değerlere uymadığı kanaatine vardım. Onun insan özgürlüğünü kısıtladığını ve kendine saygılı bir kişinin veya milletin böyle

bir kanuna izin vermeyeceğini düşünüyorum. Yasama Konseyindeki tartışmalara baktığımda muhalefetin yaygın olduğunu gördüm. Kendine saygılı bir birey ve geniş bir imparatorluğun üyesi olarak bu kanuna sonuna kadar direnmekten başka yol kalmadığını görüyorum.

- Bu yasanın amaçları gözden geçirildiğinde, yasaya muhalefetin yıkıcı ve anarşik suçlar olabileceği yolunda şüpheleriniz var mı?

- Yasanın amaçlan takdire şayandır.

- Zannedersem sizin şikayetleriniz kullanılan metodlara yönelik.

- Tümüyle öyle.

- Anladığıma göre muhalefet ettiğiniz metod, idareye daha önce sahip olduğundan fazla güç verilmesidir.

- Evet öyle.

- Fakat bu Hindistan'ı Koruma Yasası altındaki yönetimin sahip olduğu güçle aynı güç değil mi?

- Evet bu doğru, fakat bu, savaşı başarıyla sürdürebilmesini sağlamak için toplumun herhangi bir kesiminin yöneleceği şiddeti kontrol etme ve işbirliği sağlama amacını gerçekleştirmeye yönelik olağanüstü bir tedbirdi. Fakat Rowlatt Kanunu tümüyle farklı bir özelliktedir ve sabık kanunun işleyişiyle ilgili tecrübelerim, Rowlatt Kanunu hakkındaki muhalefetimi güçlendirdi.

- Sayın Gandhi, Rowlatt Kanunu, ancak yerel Hükümet bir anarşi olduğuna karar verirse uygulanabilir.

- Bir yasa koyucu olsaydım böyle bir gücü, Hindistan'da pek çok kez çıldırdığı görülen yönetimin ellerine teslim etmezdim.

- O halde, sizin karşı çıkışınız gerçekte, Hindistan Hükümetinin iyi bir amaca ulaşmak için yanlış yöntem kullanmasma karşıdır. O halde anayasal açıdan bakarak, yasanın öngöremeyeceği

bazı olaylardan bahsederek, Hükümete yol göstererek yasayı düzeltme amacına yönelik bir hareket olmuyor musunuz?

- Lord Chelmsford'a diz çökerek yaklaştım; ona kendisi ve her İngiliz memura görüşlerimi sunmayı istediğimi söyledim fakat onlar ellerinden bir şey gelmediğini, Rowlatt Kanununu uygulamak zorunda olduklarını belirttiler. Biz de bize açık olan her yolu denedik.

- Eğer birisi sizden farklıysa birden bire ikna edemezsiniz. Aşama aşama ikna edebilirsiniz. Kanuna itaati reddetmekle oldukça şiddetli bir yola girmeye teşebbüs etmiyor musunuz?

- Yöneticinizden farklı olmayı istiyorum. Babam bile vicdanıma ters bir kanun uygulatmak istese, bunun için kullanacağım en az şiddetli yöntem, ona itaat edemeyeceğimi saygılı bir ifadeyle söylemek olacaktır. Bu yöntemle babama adil davranmaktan başka bir şey yapmış olmuyorum ve eğer saygısızca olmayacak şekilde Hükümete de aynı şeyleri söylüyorsam daha önce söylediğim en iyi yolu takip ediyorum demektir. Eğer babama öyle söylemek saygısızlık değilse, Hükümetime de saygısızlık etmiş olmam.

- Rowlatt Kanunu'na karşı yürüttüğünüz Satyagraha hareketinin uygulanmasında tüm Hindistan'a yönelik genel bir Hartal kararına vardınız?. Hartal hiç bir işin yapılmadığı bir gün demek ve bu yolla insanlar Hükümetin eylemini onaylamadığını gösterdi. Hartal tüm ülkede genel bir durma anlamına gelir. Bu zor bir durum yaratmıyor mu?

- Çok uzun süreli bir durma kötü sonuçlar yaratır.

Gandhi burada bazı yörelerde 30 Mart'ta, bazı yörelerde 6 Nisan'da tüm ülkede Hartal'ın nasıl uygulandığını, hiç bir yerde yanlış bir hareketin olmadığını ve sadece kişilerin diğer yerlerdeki kişilerden daha önce kanunla uyuşan Valilik kararını öğrenmesinden başka bir sonuç doğurmadığını anlattı.

- İş yapmamanın tümüyle gönüllü olması gerektiğini mi iddia ediyorsunuz?

- Evet, tümüyle gönüllü, yani, diğer günlerde broşürlerle ve hiç bir fiziki gücün kullanılmadığı meşru yollarla propaganda yapılabilirken, Hartal Günü'nde propaganda yapmaya bile izin verilmez.

- Hartal Günü'nde tongas ile müdahale eden kişileri tasvip etmiyor musunuz?

- Kesinlikle.

- Böyle bir müdahale anında polisin müdahale etmesine karşı çıkar mısınız?

- Polislerin sabırlı davranmaları daha iyi olmaz mı?

- Fakat Hartal Günü'nde diğer kişileri kışkırtmanın uygun olmadığı ve tongası durdurma konusunda aynı fikirde değil misin?

- Satyagraha'nın bakış açısına göre kışkırtma suçtur.

Önde gelen teğmeniniz, Delhi'de Swami Shraddhananda - Gandhi burada araya girerek onu teğmeni olarak değil saygıdeğer bir arkadaş olarak adlandırdığını belirtir- size bu konuda bir mektup yazıp Delhi ve Pencap'ta olup bitenlerden sonra şiddetin kullanılmadığı genel bir Hartal uygulamasının mümkün olmadığını belirtmedi mi?

- Bu mektubun içeriğini hatırlayamıyorum. Sanırım müeyyidesi olmaksızın kitlesel bir yasaya muhalefet kampanyasının yürütülmesinin imkansız olduğunu belirtiyordu. Hartal'dan bahsetmiyordu. Sivil itaatsizlik eylemini askıya aldığımda Swami Shraddhananda ile aramda görüş ayrılığı oldu. Ben insanlar üzerinde yeterli kontrole sahip olmadığım için bu eylemin askıya alınması gerektiğini düşündüm. Swami Shraddhananda ise Satyagraha'nın bir kitle hareketi olarak değerlendirilmeyeceğini söylüyordu. Fakat ben onunla aynı fikirde değildim ve bugün de benim düşünceme dönüp dönmediğini bilmiyorum.

Sivil İtaatsizlik eyleminin askıya alınması bu kanuna muhalefet etmek kadar gerekliydi. Komitenin Hartal ile Sivil İtaatsizlik arasında kesin bir ayrım yapmasını dilerim. Hartal, Hükümet ve insanların düşüncelerine ani bir şoka tabi tutmak amacıyla yapılmıştı. Sivil İtaatsizlik eylemi ise bu itaatsizliği yapanlar için bir disiplindir. Hint düşüncesi bu tür çarpıcı eylemler gözönüne alınmadan anlaşılamaz. Hartal, Sivil İtaatsizliğin nereye kadar uygulanabileceğini gösteren bir işarettir.

- Satyagraha'ya davetle birlikte yürütülen Hartal Eylemi şiddeti tasvip eder gibi değerlendirilemez mi?

- Tecrübelerim tamamen tersini gösteriyor. Binlerce kişinin erkeklerin, kadınların, küçük çocukların ve hatta bebeklerin toplanıp sessizce yürüdüklerini görmek benim için şaşırtıcı bir manzara olmuştur. Eğer Satyagraha doğru şekilde anlatılmış olmasaydı barışçı hartallar mümkün olmazdı. Fakat dediğim gibi Hartal, pratikte Sivil İtaatsizlik eyleminden çok farklı bir şeydir.

- Bizim burada ilgilenmemiz gereken son mesele Ahmedabad'la ilgilidir. Ahmedabad'da bize söylendiği gibi maden işçileri arasında büyük bir popülariteye mi sahipsiniz?

- Evet.

- Tutuklanışınız onlar arasında büyük bir kızgınlığa sebep oldu ve Ahmedabad ve Viramgam'da 10, 11, 12 Nisanda halkın talihsiz eylemlere kalkışmasına sebep oldu?

- Evet.

- Sizin bunlardan hiç haberiniz olmadı mı?

- Hayır.

- Bu olaylarla ilgili olarak bilgi sahibi olmamız için bizimle iletişim kurma isteğinizi gösteren bir işaret olup olmadığını bilmiyorum.

- Ahmedabad'da olsun Viramgam'da olsun halk eylemlerininin tümüyle haksız olduğu fikrini öne sürmeye cesaret ediyorum

> ve onların kendilerini kaybetmelerinin üzüntü verici bir şey olduğunu düşünüyorum. Fakat aynı zamanda sevildiğim kişilerce Hükümetin doğru veya yanlış olarak ciddi bir sınava sokulduğunu da sevinçle görüyorum. Onlar daha iyi anlaşılmalıdır. Hükümetin affedilmez bir hata yaptığını ve bu sebepten kalabalığın hiç suç işlemediğini söylemek istemiyorum. Aksine kalabalığın Hükümetten çok daha affedilmez hatalar yaptığını da düşünüyorum.

Gandhi konuşmasına devam ederek, bu hatayı düzeltebilmek için nasıl gayret sarfettiğini anlattı. Kendini tümüyle yetkililerin hizmetine verdiğini, yetkililerle uzun görüşmeler yaptığını ve ayın 13'ünde bir toplantı yapmasının kararlaştırıldığını, fakat toplantı kişilere duyurulamayacağı için yapılmaması gerektiğinin kendisine söylendiğini belirtti.

Toplantı ayın 14'ünde yapıldı. O toplantıda Gandhi, olan bitenden bahsetti; orada ona ve halka karşı saldırı maksadıyla sık sık kullanılan organized (düzenlenmiş) ve educated (eğitilmiş) terimlerinden bahsetmek zorunda kaldı. Konuşma Gujarati lisanında yapıldı. Gandhi, Chimanlal Setalwad'e, bu kelimenin Gujarati Dili'nde sadece okuyup yazabilen anlamına geldiğini ve kendisinin de bu kelimeyi o anlamı ifade etmek için kullandığını doğrulayacağını umduğunu söyledi.

Bunun daha önce planlanmış bir organizasyon olmadığını vurguladı; konuşmasında kullanılan kelimeler de bir yanlışlık olmadığını belirtti; yani eylem düzenli bir şekilde (organized monner) yapılmıştı. Buna ilaveten o, sadece Ahmedabad'da konuştuğunu, Viragram'da ne olduğunu bilmediğini ve bu konuşmanın bir cümlesinden bile vazgeçemeyeceğini söyledi. Gandhi, oradaki şiddet eyleminin planlanmış olduğunu düşündüğünü belirtti. Fakat bu ifadeden bunun titizlikle hazırlanmış bir suikast olarak düşündüğü anlamının çıkarılmaması

gerektiğini belirtti. Bu ifadeleri kullanırken halkı kastettiğini, polis yetkililerini kastetmediğini vurguladı.

Buna ilaveten, Gandhi, söylediği şeylerin ne anlama geldiğini izah etmiştir. Bu rahatsız edici olayların arkasında Üniversitelilerin olduğu anlamını verecek bir şey söylemediğini ve eylemleri yapmayacakları için değil, kalabalığı yönetecek yüksek eğitimli bir insanın onların aralarında olduğunu bilmediği için böyle söylediğini belirtmiştir.

> Lord Hunter: Asiler arasında ortak bir amacın olduğunu mu ima ediyorsunuz?
>
> Gandhi: Bunu söylemiyorum. Bunu söylemek abartma olur fakat bu suçlara kışkırtan iki, üç kişi veya grubun ortak bir amacı olduğunu düşünüyorum.
>
> - Bu kışkırtma, Batı karşıtı bir özelliğe mi sahiptir?
>
> - Kesinlikle Hükümet karşıtı bir hareket. Batı karşıtı bir hareket olmadığına inanmak isterim fakat daha karar vermedim.
>
> - Bu soruya cevap vermek isteyip istemeyeceğinizi bilmiyorum,; sizce, Satyagraha doktrinine göre, bu suçları işleyenlerin sivil yetkililerce cezalandırılması doğru mudur?
>
> - Cevap vermesi güç bir soru, çünkü (cezalandırma ile) siz dışarıdan bir baskı uygulamış olursunuz. Bunun yanlış olduğunu söylemeye hazırım, ayrıca cezadan daha iyi başka yöntemler de vardır. Sorduğunuz soruyla ilgili olarak, genelde bir Satyagraha bağlısının, kanuna muhalefet eden kişiye verilecek herhangi bir cezaya karşı çıkmasının mümkün olmadığını, hu anlamda onun Hükümet karşıtı olamayacağını düşünüyorum.
>
> - Satyagraha bağlısının bilgi vererek saldırganların ikna edilmesini sağlamak için Hükümete destek vermesi, Satyagraha doktrinine açıkça karşı mıdır?
>
> - Satyagraha doktrinine göre, bir Satyagraha bağlısının polise açıkça yardım etmesi, onun işi olmadığı için uygun değildir.

Fakat insanların otoriteye daha saygılı, yasalara daha bağlı olması için polislere ve yetkililere yardım edebilir.

- Bu isyan içinde, bir Satyagraha bağlısının gözü önünde ciddi bir suç işlendiğini varsayalım. Onun polise başvurma gibi bir yükümlülüğü var mıdır?

- Bu soruyu daha önce sayın Guider'e cevaplamıştım ve yine cevaplamalıyım. Ben ülkenin gençliğini yanlış yola sevketmek istemiyorum. Satyagraha bağlısının durumu bir zanlıyı savunan avukata benzer. En öldürücü tipteki suçluları biliyorum; bazı suçları işlememeleri için onları engellediğimi iddia edebilirim. Bir tek kişinin ismini açıklarsam onların bana olan bütün güvenlerini yok ederim. Fakat onları engellemek istediğim için daha ileri gitmem ve polise onları anlatırım; bir Satyagraha bağlısı için en doğru şeyin gözü önünde işlenen bir suçun delilini vermemek olduğunu söylemekte tereddüt etmem. Fakat bu doktrin çok ender olarak uygulanıyor ve bugün bile bir suçlunun suçuyla ilgili bir delil verip veremiyeceğimi söyleyemem.

Chimanlal Setalwad'la Görüşme

Chimanlal: Satyagraha doktrini, anladığım kadarıyla hakikatin peşinden gitmeyi içerir ve bu süreçte kendinize acı çektirmeyi göze ama başkasına şiddet uygulamazsınız.

Gandhi: Evet efendim.

- Buna rağmen bir kişinin kendi gerçeklik anlayışı diğerlerinin gerçeklik anlayışından farklı olabilir. O zaman gerçeği kim tanımlayacak?

- Kişinin bizzat kendisi tanımlayacak.

- Farklı kişilerin farklı gerçeklik anlayışları vardır, o zaman karışıklık olmayacak mı?

- Öyle düşünmüyorum.

- Her mesele için gerçek farklıdır.

- İşte bu niçin şiddet dışı mücadelenin gerekli olduğunu bize gösterir. Bu olmazsa karışıklık ve kötülük olur.

- Gerçek doğrultusunda hareket etmek isteyen bir kişinin yüksek ahlaki ve entelektüel meziyetlere sahip olması gerekmez mi?

- Hayır. Herkesten bunu beklemek imkansız. Eğer A kendi gayretiyle bir gerçeği geliştirebiliyorsa B, C, ve diğerleri bunu kabul etmeliler; A'nın meziyetlerine aynen sahip olmaları gerekmez.

- O zaman şu sonuca ulaşırız; eğer bir kişi bir karar verirse ahlaki ve entellekütel meziyetler açısından daha düşük seviyedeki diğerleri körlemesine onu takip edecekler.

- Körlemesine değil. Benim söylemek istediğim, her birey bağımsız olarak kendi gerçeğini bulmayı istemedikçe doğal olarak, gerçeği tanımlayan birisini izlemek ihtiyacında olduğudur.

- Çizdiğiniz şema yüksek ahlaki ve entellektüel meziyetlere sahip kişiler tarafından gerçeğin belirlenmesini ve daha düşük entellektüel meziyetlere sahip oldukları için aynı sonuca ulaşamayan çok sayıda kişinin onları körlemesine takip etmesini gerektirir.

- Alelâde insandan beklediğimden daha fazla şey beklemiyorum onlardan.

- Propagandanızın gücünün Satyagraha gönüllülerinin sayısına bağlı olduğunu düşünüyorum.

- Hayır. Satyagraha'da sadece bir Satyagraha bağlısı bile haklı olsa başarı mümkündür.

- Sayın Gandhi, siz kendinizin mükemmel bir Satyagraha bağlısı olarak görmediğinizi söylediniz. Halk kitleleri daha da az yeterlidir.

- Hayır. Ben kendimi olağanüstü bir insan olarak görmüyorum. Gerçeği görmede benden daha yetenekli kişiler olabilir. Güney Afrika'da kırk bin tümüyle kültürsüz Hintli, kendilerinin Satyagraha bağlısı olabileceği sonucuna vardılar ve eğer ben,

size Transvaal'daki heyecan verici manzarayı gösterebilseydim, Güney Afrika'daki vatandaşlarınızın gösterdiği kendilerine hakim olma performansını gördüğünüzde şaşırırdınız.

- Fakat orada hepiniz aynı fikirde idiniz.

- Ben burada Güney Afrika'dakinden daha uzlaşmacı fikre sahibim.

- Fakat orada daha tartışmasız meselelere sahiptiniz, burada öyle değil.

- Burada da tartışmasız meselelere sahibiz, mesela Rowlatt Kanunu.

Daha sonra Gandhi, şiddetin çok üzerinde olan büyük gücün vasıtası olarak Satyagraha'yı nasıl gördüğünü açıkladı.

- Acı çekme ve acı çekmeyi sürdürme olağanüstü bir oto kontrol gerektirmiyor mu?

- Hayır hiç bir olağanüstü oto-kontrol gerektirmez. Her anne acı çeker. Sizin köylüleriniz de böyle bir kontrole sahiptir ve bunu büyük ölçüde göstermişlerdir de.

- Ahmedabad'ı ele alalım. Burada oto-kontrol göstermişler midir?

- Bu konuda bütün söyleyeceğim, Hindistan'da tekil şiddet olaylarının olduğu yerlerde, pek çok kişinin oto kontrole sahip olmasının görüldüğüdür. Ahmedabad ve diğer yerler tam bir oto kontrol kuramadığımızı gösteriyor. Geçen yıl Kayra halkı çok kötü bir kışkırtma ortamında oto-kontrole sahip olmuşlardı.

- Bu şiddet eylemlerinin basit bir kaza olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

- Kaza değil. Fakat onlar nadirdir ve Satyagraha'nın açık şiddet dışılığıyla ilintili olarak daha da nadir olacaktır. İkinci bir yol temin etmek için bu ülkenin Satyagraha doktrinini çok iyi anladığını düşünüyorum. Eminim ki bu ülke gittiği yolda, Satyagraha'nın ışığıyla çok daha iyi ve emin olacaktır.

- Genelde doktrininiz, Hükümetle birlik olmayı; ırksal nefreti ortadan kaldırmayı ve kendine acı çektirmeyi önerir. Acı çekme kin doğurmaz mı?

- Acı çeken kişilerin Hükümete karşı kin besleyecekleri iddiası otuz yıllık tecrübelerime terstir. Güney Afrika'da acı bir mücadeleden sonra Hintliler, Hükümet ve General Smuts ile çok iyi geçindiler. Daha sonra General Smut Hintlilerin gönüllü olarak oy verdikleri bir kişi olmuştur.

- Satyagraha yemini etmeksizin bu hareket içinde yer almak mümkün mü?

- Yemin eden kişilerden, hareketin sivil olmayan bölümünde yer almalarını istiyorum. Yemin etmeyen kitleler, bu yeminin bir parçası olan Sivil İtaatsizlik eylemini ifa etmek zorunda değillerdir. Sivil itaatsizlik eyleminde bulunmayacak kişilere başka tür bir yemin, ne olursa olsun gerçeği takip edeceğine ve şiddetten uzak kalacağına dair bir yemin ettirilir. Ben sivil direnişi erteledim; liderin, yeminin bir bölümüne vurgu yapabilmesi mümkündür. Sivil direnişi, mevsim halk için uygun olmadığı için değil, onların önüne gerçeği koyduğum için askıya aldım.

- Bunun altında yatan fikir Hükümeti sıkıntıya sokmak değil mi?

- Kesinlikle hayır. Bir Satyagraha bağlısı için dayanak noktası vereceği sıkıntı değildir; onun düsturu kurtuluşa ermek için acı çekmektir.

- Düzgün bir devlet mümkün değil mi?

- Eğer tümüyle zararsız kişiler kanunlara muhalefet ediyorsa orada düzgün bir Hükümet vardır. Fakat Hükümet çığırından çıktığı durumda hükümetin olmadığını düşünürüm.

- Mesajınızda insanların şiddetten uzak durmalarını istiyorsunuz ve hâlâ şiddet oluyor. Bu, sıradan bir kişinin şiddet

dışı teoriyi [Satyagrahayı] eyleme geçirmesinin güç olduğunu göstermiyor mu?

- Yıllarca şiddet metodları kullandıktan sonra kişilerin oto kontrolü mükemmel yapmaları çok güçtür.

Pandit Jagatnarain'le Görüşme

Pandit Jagatnarain: Satyagraha hareketinin Hükümeti sıkıntıya sokacağı ileri sürülüyor. Hareketinizin böyle bir sonuca yol açacağından korkmuyor musunuz?

Gandhi: Satyagraha hareketi Hükümeti sıkıntıya sokma niyeti ile başlamaz; sıradan politik kışkırtmalar bu amaca yönelik olarak başlar. Eğer bir Satyagraha bağlısı, eylemlerinin hükümeti sıkıntıya sokacağını görürse onu gidermek için bir an bile tereddüt etmez.

- Her politik ajitasyonun başarısının, bağlılarının sayısına bağlı olduğu noktasında benimle aynı fikirde değil misiniz?

- Haklı bir davada sayının gücünü gerekli görmem ve böyle haklı bir davada her insan, ister üst tabakadan ister alt tabakadan olsun, kendisi için uygun çözümü bulur.

- Fakat hareketinize mümkün olduğu kadar fazla sayıda kişiyi dahil etmeye çalışıyorsunuz?

- Tam olarak öyle değil. Bir Satyagraha gönüllüsü sadece gerçekle ve gerçek için acı çekme yeteneğiyle ilgilidir.

- Fakat tek bir insanın sesi politik arenada nasıl duyulabilir?

- İşte benim yapmaya çalıştığım da bunun aksini kanıtlamak.

- Bir ingiliz yöneticinin, kendisinden çok uzaktaki bir hareketi dikkate alacağına inanıyor musunuz?

- Tecrübelerim sayesinde böyle düşünüyorum; Keshavachandra Sen olayında Lord Bentinck sıradan biriydi.

- Fakat siz olağanüstü bir insandan bahsediyorsunuz.

- Sıradan insanlar da ahlak geliştirebilirler. Hiç şüphe yok ki halkımın arasında acınacak kadar eğitimsiz kişiler vardır ve

onların eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum. Fakat mutlak anlamda eğitimsiz olan kişilerin bile Satyagraha prensiplerini anlaması imkansız değildir. Bu benim uzun süren deneyimlerinden çıkardığın bir sonuçtur.

Burada Gandhi, Hartal ve Satyagraha arasındaki farkı gösterdi. Hartal, Satyagraha'nın ayrılmaz bir parçası değildir. Ona yalnızca gerekli olduğu zaman başvurulur. Hartal Sayın Horniman'ın yurt dışına sürülmesi ve Hilafet olayında başarıyla denenmiştir.

- Sorumsuz, yabancı memurlara muhalefet etmekten başka çare olmadığını düşünüyorsunuz; bu harekete başlama sebebiniz budur, değil mi?

- Bunu kesinlikle söyleyemem. Gelecekte tam sorumlu olabilecek hükümetimize karşı muhalefet olarak da Satyagraha'nın gerekli olacağını düşünüyorum. İngiliz memurlar, bugün şartlarını bilmiyoruz diyerek kendilerini savunabilmelerine rağmen, bakanlarımız şartlarımızı bilmediklerini söyleyemezler.

- Kendi hükümetimiz olduğunda bakanlarınızı indirebilir miyiz?

- İngiltere'de, kamunun güvenini yitirmesine rağmen bakanların yürütme erkinde kaldığı sık sık görülür. Aynı şey burada da olabilir; kendi yönetimimiz altında bile Satyagraha'ya ihtiyaç duyulacağını düşünüyorum.

- Satyagraha hareketinden sonra hiç bir isyan olmaması gerektiğini mi düşünüyorsunuz?

- Öyle düşünmediğim gibi, eğer Anasuyabehn'de kargaşa olmasaydı ve tutuklanmasaydım hayal kırıklığına uğrardım. Fakat bu direniş, şiddet şeklini almayacaktır. Bir Satyagraha gönüllüsü, diğerleri acı çekerken kendisiside acı çeker; Satyagraha gönüllüsünün biri arkadaşını hapse kadar izler. Ben böyle bir isyanı isterim.

Satyagraha Teorisi ve Uygulaması

Satyagraha parasal veya diğer maddi yardımlardan bağımsızdır; onun en ilkel biçimi bile şiddetten ve fiziki güçten kesin olarak ayrıdır. Gerçekten, şiddeti, tamamiyle şiddetten kaçınan kişiler tarafından ancak ulaşılabilen büyük manevi güç reddeder. Satyagraha, toplumlar gibi bireyler tarafından da uygulanabilir. Ülke meselelerinde olduğu gibi politik meselelerde de kullanılabilir. Onun evrensel uygulanabilirliği, devamlılığının ve yenilmezliğinin bir işaretidir. Erkekler, çocuklar ve kadınlar tarafından benzer şekilde kullanılır. Sadece zayıfların, şiddete şiddetle karşılık veremedikleri sürece kullanabilecekleri bir güç olduğunu söylemek tamamen yanlıştır. Bu önyargı İngilizce ifadedeki, pasif direniş'in yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Kendilerini zayıf hissedenlerin bu güce başvurmaları imkansızdır. İnsanlığın hayvansal tabiatın üzerinde bir şey olduğuna inanan ve ona daima teslim olan bir kişi ancak gerçek bir Satyagraha gönüllüsü olabilir. Aydınlık, karanlık için ne ifade ediyorsa bu güç de şiddete yani bütün tiranlık ve haksızlığa karşı onu ifade eder. Politikada Satyagraha'nın kullanılmasının meşruiyeti, değişmez bir kurala, bir toplumun yönetilmesinin ancak yönetilenlerle yöneticiler arasında bilinçli veya bilinçdışı olarak bir oydaşma olduğunda mümkün olabileceği kuralına dayanır. Biz Transvaal'in yaptığı 1907 Asiatic Kanunu ile yönetilmek istemiyoruz ve bu kanun kalkmak zorundadır. Bizim önümüzde iki yol vardır: Bu Kanuna uymamız istendiğinde şiddet kullanmak veya Kanunun müeyyidelerine katlanmak ve yöneticiler veya yasa yapıcılarla benzer sese ulaşabilecek kadar uzun süreyle ruhumuzun gücünü ortaya çıkarıp göstermektir. Ulaşmaya çalıştığımız şey budur. Bütün Satyagraha gönüllülerinin bu gücün değerini takdir ettiği söylenemez bu yüzden daima şiddetten kaçınan kişilere

sahip değiliz. Bu gücün kullanılması, yemek ve giyinmekle fazla ilgili olmamak anlamında yoksulluğu kabul etmeyi gerektirir. Geçen mücadele süresince bütün Satyagraha bağlıları buna hazır değillerdi. Bazıları, sadece ismen Satyagraha bağlısıydı. Bazıları hiç bir ikna sürecinden geçmeden ve çoğu zaman karmaşık dürtülerle, saf olmayan niyetlerle geldiler. Bazıları hatta mücadele içinde bile, çok yaygın önyargı nedeniyle şiddete başvurdu. Bu yüzden mücadele uzadı; en saf mükemmel haldeki ruh gücü hemen bir rahatlama getirir. Böyle bir uygulama için kişisel ruhun uzun süre eğitilmesi mutlak bir gerekliliktir; böylelikle mükemmel bir Satyagraha bağlısı mükemmel bir insan olur. Biz bir anda böyle mükemmel insanlar olamayız fakat eğer benim tezim doğruysa -ki bildiğim kadarıyla doğrudur- bizdeki Satyagraha ruhu büyüdükçe daha iyi insan olunacaktır. Bu yüzden onun kullanılması tartışma götürmezdir ve eğer o evrenselleşirse, Batı ülkelerinde büyüyen militarizmi ve despotizmi kovacak ve hatta Doğu toplumlarındaki sıkıntıları yenecek bir güçtür. Eğer geçmişteki mücadele çok az sayıda Hintli'nin bile kendilerini mümkün olduğu kadar mükemmel bir Satyagraha bağlısı olma görevine adamasına sebep olmuşsa, onlar kelimenin gerçek anlamıyla sadece kendilerine yararlı olmuş olmazlar, geniş anlamda insanlığa da hizmet etmiş olurlar. Görüldüğü gibi Satyagraha en iyi ve en soylu eğitimdir. Çocuklar için okuma yazmanın öğretildiği eğitimden sonra değil, ondan önce gelir. Bir çocuğun alfabeyi öğrenmesinden ve kelime bilgisi kazanmasından önce ruhun, gerçeğin, sevginin ve ruhda gizli olan gücün ne olduğunu öğrenmesi gerektiği inkar edilemez. Bir çocuğun gerçek eğitimi, yaşam mücadalesinde sevginin nefreti, gerçeğin yalanı, nefsine acı çektirmekle şiddetin altedileceğini öğrenmesiyle elde edilmiş olur.

Türkçe Olmayan Sözcüklerin Anlamları

Abkari: Alkollü içki ve narkotik vergisi
Anand: Mutluluk
Abhyasa: Çalışmak, ezberden okumak
Ahimsa: Şiddet dışılık
Bhajan: Bir ilahi
Bhang: Bir çeşit kenevirden yapılma sarhoş edici içki
Brahmachari: Dini nedenlerle evlenmemiş kişi
Bracmacharya: Bekarlık, nefsine hakim olma
Bhakti: Adama Brahma: İlahi Gerçek
Brahmavidya: İlahi Gerçek bilgisi, Upanişad
harkha: Çıkrık
Chit: Bilgi
Diva-dandi: Fener Kulesi
Dhurama: Herhangi bir isteğe zorla onay alma
Dukkha: Sefalet
Duragraha: Manasız inatçılık
Ganja: Bir çeşit kenevir
Goonda: Kavgacı
Goondaism: Çatışma düzeni
Gumasta: Satıcı
Guru: Öğretmen
Hai hai: Utanç
Harijans: Lugat anlamıyla Hari'nin, yani Allah'ın halkı; Gandhi'nin dokunulmazlara verdiği isim
Harijan, Harijanbandhu, Harijansevak: Mahatma Gandhi'nin İngilizce, Gujarati dilinde ve Hintçe çıkardığı dergiler
Hartal: İşi bırakma; grev
Hathayoga: Dini meditasyonun şiddetli bir şekli
Hijrat: Çıkış veya kişinin kendi memleketinden uzaklaşması
Himsa: Şiddet
Jam-ijam: Evrensel rızk verici
Kalpadruma: Bütün arzulara ulaştıracağı düşünülen bir ağaç
Khaddar, Khadi: El eğirmesi ve el dokuması elbise
Lathi: Uzun bir baston
Lotaful: Kap doiusu(lota, metal bir kap)
Mahajan: Ticaret loncasının büyükleri, bir ticaret loncası
Mahatma: Yüksek ruhlu adam
Mahayajma: Büyük fedakarlık

Mantra: Meditasyon ve kendinden geçmek için kullanılan kutsal büyüler

Mukti: Kurtuluş

Navajivan: Lügat anlamı yeni bir yaşam; Mahatma Gandhi tarafından Gujarati dilinde çıkarılan bir derginin adı

Neci, Neti: Bu değil, bu değil

Nirvana: Yok olma

Panchama: Beşinci kasttaki kişi, kast dışı biri

Pan: Misket ıhlamuru ve cevizle çiğnenen bir yaprak

Pardanashin: Bir perde arkasında oturmak

Puma Swaraj: Tam bağımsızlık

Raj: Krallık

Rishi: Kahin, peygamber

Salaam: Selam,

Sanatani: Ortodoks

Sangha: Komün, topluluk

Sarkarı: İdari sat,

Satya: Gerçek

Satyagraha: Hakikate yapışma; sivil veya şiddet dışı itaatsizlik veya direniş

Satyagrahashram: Gandhi'nin 1915'te Ahmedabat'ta kurduğu Ehram

Satyagrahi: Satyagraha bağlısı

Savarna: Dört kasttan birine bağlı olma

Sena: Bir ordu

Shastra: Kutsal metin

Shethia: Tüccar, zengin adam

Shraddha: Ölü yakınlarının ruhun çıkışı onuruna yaptıkları tören

Swadeshi: Yerli yapım; kişinin kendi ülkesinde veya yöresel olarak yapılan şeyler

Swaraj: Kendi kendini yönetme

Tahsil: Bölge

Takli: Çıkrık için kullanılan odun veya metal alet

Talati: Bir köy tahsildarı

Tapa, Tapasya: Ceza, dini münzevilik

Thana: Polis karakolu

Tonga: At arabası

Vairagya: Dünyevi çıkarlara kayıtsızlık, arzusuzluk

Vamashrama: Yaşamdaki dört kast ve derece

Yajna: Kurban

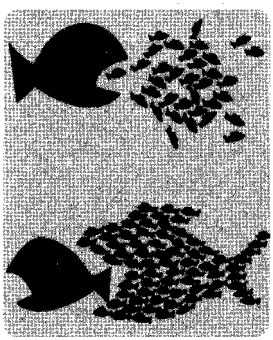
Young India: Gandhi'nin İngilizce çıkardığı haftalık bir dergi

Zoolum: Zulüm

Young India; 3-11-'27 104

III. BÖLÜM

Sivil İtaatsizlik Üzerine Görüşler

(Bu bölümün çevirisi Fatma Ünsal'a aittir.)

Sivil İtaatsizlik Üzerine Görüşler

"Protesto etme hakkı", "kanunlara karşı koyma", "şiddet-dışı gösteri", "yürüyüş yapma özgürlüğü", "Sivil İtaatsizlik" gibi kavramlar yakın zamanlarda günlük dilde kullanılmaya başlamıştır. Burada yer alan yazılar bu konudaki görüşlerin bir analizini yapmaya çalışır. Yazarları arasında hukukçu, filozof ve siyaset bilimciler vardır. Takdim niteliğindeki makale, Harrop Freeman'ın bir konferans için yazdığı yazıya dayanır. Diğer yazılar konuyla ilgili sözlü ifadelere dayanır. Bunlar, bugün protesto eylemlerinin doğurduğu hukuki, sosyal ve politik meselelerde kullanılan yorum ve yaklaşımların çeşitliliğini göstermesi açısından kayda değerdir.

Harrop A. FREEMAN[*]

Geçtiğimiz on yılda, hükümet politikaları ve eylemlerine karşı koyma teknikleri hususunda toplum, oldukça bilinçlenmiştir. Oturma eylemleri, yürüme eylemleri, öğretici konuşmalar, protesto yürüyüşlerinin hepsi insanların meseleye ilgisini çekmek ve hukuki değişiklik yaratmak amacıyla yaptıkları çalışmalardır. Zenci hakları ve savaş karşıtı hareketler (ki çoğu zaman bu tek harekettir), New Deal politikasındaki Granger-Progressive-Labor (Çiftçi-İlerici-İşçi) hareketlerinden sonraki en önemli politik-ahlaki gücü oluşturmuştur. Günümüzdeki bu hareket, insanlığın yirminci asrın ortalarındaki özlemlerini gösterir. Bunlar savaş karşıtlığı, adaletsizlik karşıtlığı, eşitçi ve şiddet karşıtlığıdır.

---

1 Freeman, 1945'den beri hukuk profesörü olduğu, kamu hukuku ve hukukun ilkeleri üzerinde derinleştiği Cornell Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesidir. Cornell öğrencilerinin Quaker (şiddete karşı çıkan Hristiyan bir dini grub ç.n.) avukatıdır ve aynı zamanda sivil haklarla ilgili olarak hayli deneyimli bir avukattır. Freeman hukuk dergilerine pek çok makale yazmıştır. Kitaplarından bazıları: Peace Is the Victory (Barış Zaferdir), Road to Peace (Barışa Giden Yol) ve çocuklarla ilgili kitaplar (karısı Ruth Freeman ile birlikte).

Politik yabancılaşmadan kaçınmayı isteyen ve bir politika manivelası bulan, gelişen toplumda insanın ait olması gereken yeri göstermeye çalışan bir toplum eğitimcisidir.

Konumuza, "Sivil İtaatsizlik" ifadesi etrafındaki popüler kabullerin çoğunun yanlış kavramlar olduğuna dikkat çekerek başlayabiliriz. Protesto eylemi çoğunlukla Sivil İtaatsizlik olmaz hatta bazen "itaat" (Berkeley öğrencilerinin, Oakland'a ikinci yürüyüşlerinin lideri bunu "kütlesel Sivil İtaat" olarak adlandırıyor) olur. Genel olarak anarşik veya totaliter değil demokratik gelenek içinde (özgür konuşmanın bir ifadesi olduğunu iddia eder) bulunur. Bu teori hukuk karşıtı değil hukuk çerçevesindedir Daha sonra da göreceğimiz gibi kullandığı yöntemlerin çoğu, hukukun normal işleyişi yetersiz olduğunda veya hukuk, hukuk karşıtı güçler tarafından kuşatıldığında hukuk çerçevesinde bir değişiklik getirmenin yani demokratik, uzlaşmacı ve şiddet-dışı bir yolla değişiklik meydana getirmenin yollarını bir avukat olarak göstermiş olan Gandhi'ye kadar gider.

Devlete, onun hukukuna ve uyguladığı politikaya karşı çıkan herhangi bir iddiada şu terimleri sıkça duyarız: 1) karşı koymama 2) pasif direniş 3) şiddet dışı direniş 4) süper direniş 5) şiddet dışı, hükümetin eylemlerine katılmama 6) şiddet dışı eylem 7) Sivil İtaatsizlik 8) şiddet dışı zorlama 9) savaş veya şiddet dışı devrim 10) Satyagraha veya manevi güç 11) pasifizm. Onlardan birinci maddeyi kendi başına; 2,3,4 ve 5'i birlikte; 6, 7, 8 ve 9'u aynı özellikte ve 10 ile ll'i çok benzer olarak ele alıyorum.

Bu tartışmayla ilgili bir başka kavram kümesi vardır: Güç, Zorlama, Şiddet, Direniş. Güç, değişikliği sağlamak için fiziki güç kullanmak olarak tanımlanabilir. Zorlama ise güce boyun

eğen kişiyi veya grubu, isteklerine aykırı bir eyleme zorlamak için, ister fiziki ister manevi olsun güç kullanmaktır. Şiddet ise gücün kişi veya gruplara fiziki zarar verecek tarzda kullanımıdır. Direniş ise, başkasının eylem veya iradesine karşı psikolojik veya fiziki her tür muhalefeti kapsar, zorlamanın karşısındaki savunma hareketidir.

Şiddet Dışı Eylemler Yelpazesinde Sivil İtaatsizlik

Günümüzde sivil haklar ve savaş karşıtı protestolarda bulunan kişilerin şiddet dışı protesto biçimleri ve kabulleri düşüncenin her tonunda bulunduğundan, şiddet dışı eylem çeşitliliğini anlamak gerekir. Eğer biz bir uca, nefret etmeyen şiddeti koyar diğer uca aktif iyi-düşünceyi ve uzlaşmayı (pasifizm) koyarsak Sivil İtaatsizlik eylemi ortalarda bir yerde bulunur:

Bu sınıflamadaki bazı kategoriler diğer kategorilerdeki, özellikle de daha alt kategorilerdeki, yöntemleri kullanabilir.

"Sivil İtaatsizlik" (Disobedience) kavramını bu bütünsel yelpaze içinde şu iki nedenle gösteriyoruz: 1) çünkü o burada orta terimdir 2) başta bulunan "dis" eki (olumsuzluk eki) insanların hukuka karşı koymayı kabul etmesinde en büyük engel olmaktadır.

VIOLENCE WITHOUT HATE (Nefret etmeksizin şiddet): Hemen herkes kabul etmektedir ki şiddetten gerçekten nefret eden bir kişi bile dayanılmaz bir kötülükle karşılaştığında ona karşı koymanın tek yolunun güç olduğunu hisseder. Abraham Lincoln'ün şiddeti kullandığı ruh hali buna örnek olarak gösterilebilir.

NON-VIOLENCE BY NECESSITY (Güce sahip olamadığı için şiddet dışılık): Bazı kişiler yahut gruplar, muhaliflere

karşı memnuniyetle şiddet veya silah kullanabilecekken bu tür silaha veya güce sahip olmadığı için şiddet kullanmıyorlar. Bazen bu "şiddet kullanmaksızın nefret" olabilir. Şiddet içermemek bir prensip değil şartların getirdiği bir yöntemdir; pozitif değil de negatif ve savunmacıdır. Güneydeki geçen yüzyılın Zenci hareketleri bu tiptendir. Nazi işgali altındaki devletlerin (Danimarka, Norveç, Fransa, Kuzey Afrika) Nazilere yönelik şiddet içermeyen direnişleri diğer bir örnektir.

NON-VIOLENT COERCION (Şiddet dışı zorlama): Bu eylem türünde, kendi idealleri veya çıkarları için diğerlerinin hareketlerini şiddet içermeyen yöntemlerle değiştirmek isteyen kişilerin önünde bir seçenek durmaktadır. Grev, boykot veya hükümetin politikalarına katılınama gibi eylemler kabul edilmiş yöntemlerdir. Bunlar sadece çekinme eylemleri olduğu için zorlayıcı değil gibi görünebilir ama zorlayıcıdırlar. Modern çağda direnişin yöneldiği "iktidar yapısı", ayakta kalabilmek için direnişçi güçle işbirliği yapmak zorundadır. Hükümetin politikalarına katılmayan direnişçi, hakim gücü (muhalifleri önleyecek mutlak kontrole sahip olduğu düşünülen güç) uzlaşma yapmaya zorlar hatta gücün kendi arzusu hilafına gerçekleşir bu uzlaşma. Bu hareket çiftyönlü bir saldırıdır: "Efendi"nin vicdanına dokunur, onları dinlemeye zorlar "mazlum"ları izleyen üçüncü kişilerin desteğini elde etmeyi sağlar. Eugene Debs tarafından düşünülen ve 1930'larda görülen işçi grevleri buna bir örnektir (işçilerin çalıştıkları yeri terketmeyi reddettikleri 1936-7 işçi oturma eylemlerinde ilk defa görülen oturma eylemi, sivil ve Zenci hakları hareketleri tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır). Grevler yaygın ve çok önemli bir politik öneme sahiptir.

CIVIL DISOBEDIENCE (Sivil İtaatsizlik): Non-violent coercion'a (şiddet dışı zorlama) benzer bir teorinin üzerine

bina edilir, aynı amaca, aynı tekniklere dayanır (Yelpazedeki diğer hareketlerle -Satyagraha veya şiddet dışı doğrudan eylem ve pasifizmle - de ortaklıkları vardır). Ayırıcı bir özelliği, belli bir kanuna veya devletin kanun kuvvetindeki bir eylemine karşı olması; devlete protestocuyu yargılama hakkını veren kanuna karşı olmasıdır. Bu yüzden, "sivil" bir savaştan bahsettiğimiz zaman Sivil İtaatsizlik, sivil şiddet dışı direniş olmaktadır.

Sivil İtaatsizliğin başka özellikleri de vardır: 1) "Sivil" kelimesi "suçlu" kelimesinin zıddı olarak kullanılmaz (çünkü bazı Sivil İtaatsizlik suça eğilimlidir), "Devlete karşı, sivil ve civitas" olarak kullanılır. 2) Tesadüfen yapılan bir hareket değil düşünülerek yapılan bir eylemdir, seçilmiş bir yoldur. 3) Harici bir amacı (adaletsizliğe ve şartları değiştirmeye dikkat çeker) vardır. 4) Şiddet dışıdır, en azından başlangıçta öyledir. 5) Sıradan suç niyetine sahip değildir. 6) Anayasa'nın İlk Düzeltme teorisinde yer alan bir ifade ve iletişim şeklidir. 7) Gücü elinde bulunduranlar tarafından engellenen kişilerce kullanılır. 8) Yasal veya yasalara karşı olabilir. 9) Dini bir felsefeye sahip olabilir ama zorunda değildir; sahip olduğunda da pasifizme çok yakındır. Tabii hukukun yanı sıra yeterli dini meşrulaştırmaya da sahiptir.

'SATYAGRAHA' OR NON-VIOLENT DIRECT ACTION ('Satyagraha' veya şiddet dışı doğrudan eylem): Gandhi Satyagraha'nın hem teorik hem de pratik temellerini atmıştır. Genç bir avukat olarak o, 1893'te, ırk ayrımı olan ve ayrımcı kanunların yaygın bulunduğu Güney Afrika'ya karşı Hint toplumunu temsil etmek üzere gitti. Mahkemelerde amacına ulaşamayınca Tolstoy Farm'ı (Tolstoy Çiftliği), boykotları, grevleri ve diğer katılmama eylemleri yapan Natal Indian Congress'i (Hindistan Doğuş Grubu) kurdu. Saldırıya

uğraması ve tutuklanması esnasında ahimsa teorisini ve eylemsel politikalarını açıklamak için Satyagraha'yı tedricen geliştirdi.

NON-RESISTENCE (Direnmeyen): Direnişçi olmayan en önemli ve en büyük grup Dağdaki Vaazlarında yer alan "direniş kötü değildir" prensibini uygulayan ve devlet ile dini başarıyla ayıran (teoride kendini bütün devlet fonksiyonlarından soyutlayan) ve Anabaptist hareketten neşet eden Mennonites'dir. En önemli direnmeyen yazarlar Tolstoy (anarşist), Adam Ballou (New England Non-resistance Society) ve William Llyod Garrison (yıkıcı, reformcu)dır. Şiddet dışı doğrudan hareket, direnişçi olmayan hareket ve pasifist hareket arasındaki tonlar çok bulanıktır.

PACIFISM-ACTIVE GOOD-WILL, RECONCILIATION, A WAY OF LIFE (Pasifizm- aktif iyi niyet, uzlaşma, bir yaşam tarzı): "Pasifizm" politik bir hareket -savaş politikalarına karşı olmak- anlamına gelir. Bu terim, hareketin dışındakilerin kullanımıyla bu anlama kavuşmuştur. Devrimci laik pasifizm olarak da adlandırılabilir. Beş temel inanca sahip olan politik bir felsefedir:

Şiddet, demokratik ve barışçı bir düzeni tehdit eder.

Modern devletler şiddet üzerine bina edilmişlerdir ve sadece devrim, pasifist bir düzeni sağlayabilir.

Bu devrim, şiddet dışı etiği kullanan bir teknik geliştirmeli ve kullanmalıdır. Politikada ademi merkeziyet ve ekonomide istikrar gerekir. Şiddet dışı ideoloji politikayla doğrudan ilgilidir.

Pek çok pasifist için pasifizm bundan çok daha fazla bir şeydir. O bir din, bir felsefe ve savaş karşıtı bir yaşam biçimi

ve buna bağlı olarak politika ile ilgili bir eylemdir. Bütün büyük dinler iki önemli düzenlemeye dayanır: 1) İnsanın yaratılanla ve yaratıcıyla bir uyum içinde olması, insanın vücut, akıl ve ruhu -bunlardan birinin diğerinden daha önemli olduğunu belirten hiç bir işaret yoktur- bütünsel bir biçimde yaşaması 2) Bunu başarabilmesi için insanın kendisini sevmesi gerekir, bu da ancak diğerlerini veya "komşularını" sevmesiyle olur. Bu kabuller şu şekilde devam eder: a) Her bireyde Yaratıcı'nın bir parçası, yaratıcılık ve eşsizlik vardır; b) Her birey kendi eşsizliğini idrak ettiği zaman Tanrı veya yaratıcı dünyada yaşıyor olacaktır; c) Bireyler arasındaki ilişkiler her bireyin büyümesi, olgunlaşması ve kendini ifade etmesini sağlayacak bir yaratıcılıkta olmalıdır; d) Her tür sömürü -ekonomik, cinsel, entellektüel, duygusal veya politik- ilişkisi yanlıştır; e) Güç sömürmeye eğilimlidir; f) Sevgi (eğer yeterli acıyı çekmişse) sömürü karşıtı eylemi teşvik eder; g) Sömürmenin nihai sonucu insanı öldürmek yani yaratıcı insanı bir şeye -onu hiç kimse tekrar yaratamaz-dönüştürmektir; h) İnsanın yok edilmesi yaratıcılığın yani Tanrı'nın öldürülmesidir; i) Bu yüzden insan pasifist olmalıdır. Bu ideali yerine getirmeyen herşeye, ideal çok uzak kalır.

Pasifist, uygun yöntemleri kullanır ve bu felsefeyle uyumlu amaçları hedefler. Oldukça seçmecidir.

Kanuna veya devlet politikalarına karşı duran şiddet dışı direnişlerin yüzde 80'i tümüyle "itaatkâr"dır. Vietnam'la veya [ırk] ayrımıyla ilgili broşür dağıtır, seçmen kayıtlarına yönelik programlar yapar ve izinli veya iznin gerekmediği yerlerde izinsiz grev gözcülüğü yaparlar. Elinizdeki broşürün bu bölümü, bu olaylar sivil haklar ve savaş karşıtı hareketleri temsil etmesine rağmen hukuki kurallara karşı olmadığı için bu olaylarla ilgili değildir. Bir kişi ancak devletin belirli bir kanununa

veya bir kanununu ihlal eden bir politikaya karşı çıktığı zaman hukuki problemi gündeme getirdiği için Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunmuş olur.

Sivil İtaatsizlik kavramını, yüksek yetkililer tarafından kontrol edilerek geçerli kılınmış kanunların, kasıtlı olarak ihlal edilmesi anlamına geldiğini söyleyerek sınırlandıran önyargılı kişiler vardır. Böyle bir tanım hem kanunun hem de Sivil İtaatsizlik eylemcilerinin amaçlarını kapsamadığı için kabul edilemez.

Sivil İtaatsizlik eylemi hakkında şunları söyleyebiliriz:

1) Sivil İtaatsizlik hukuka ve politikaya karşı çıkan, kabullenilen bir prosedürdür ve varolabilmesi için yargı bağımsızlığını gerektirir; 2) hukuk teorileri, kanunlara ve idarenin eylemlerine şiddet dışı eylemle karşı koymayı uygun görür; 3) kanunlara itaat etme zorunluluğu, mutlak değil görecelidir ve bazı şiddet dışı karşı koyma eylemlerine izin verir; 4) Sivil İtaatsizlik ve protesto eylemleri Anayasanın ilk düzeltimindeki maddelerin koruyuculuğu altındadır; 5) kanun teknik olarak protesto edildiği veya itaatsizlik eyleminde bulunulduğu hallerde bile bu itaatsizlik ancak para cezasma sebebiyet vermelidir.

Bu maddeleri biraz daha açarsak;

1. Prosedür, yasada tanınmış hakları hayata geçiren bir kurallar bütünüdür. Kanun, bir hakkı, onu koruyacak bir prosedür belirtmediği sürece var olamaz. "Sivil İtaatsizlik" eyleminde bulunma, haklar için tanınmış olan hukuki prosedürden biridir. Bu konuyu şu şekilde açabiliriz:

Vergi Kanunu, kişinin gelirini ve ödediği vergileri -bütün vergileri- dürüstçe göstermesini gerektirir. Fakat kanun, kişiye

devletin bu emrine uyup uymama konusunda prosedürel bir seçim hakkı verir. Vergi ödemeyi reddedebilir (Sivil İtaatsizlik eylemine kanun izin verir) ve Vergi mahkemesine gider veya öder (razı olur). Oldukça benzer bir prosedürel tanım, 1964 Sivil Haklar Sözleşmesi'nin II. bölümünde vardır.[1]

Buna ilaveten bir sözleşmeyi ihlal eden, rekabeti engelleyen ve anti-tröst konusu olarak değerlendirilen, komşusunun kapayacağı doğru yolu kullanmaya devam eden her şahıs, çoğaltma yapmaya veya patenti, amblemi kullanmaya yetkili olmayan her şahıs, Federasyon düzenini, kuralları veya diğer yönetmelikleri ihlal eden her ihlalci, devlet eyleminin ve kabul edilemez bulduğu yönetimin meşruluğunu test eden bir prosedür olarak Sivil İtaatsizlik eylemiyle ilgilidir.

Anayasa, Mahkemesi; geçerliliğini test etmek için bir ceza kanununu (ayırımcılık yaptığı için geçersiz olduğu ileri sürülen bir kanun) ihlâl eden kişi hakkında karar verirken, o kişiyi korumakta çok ileri gitmiştir. Bu durum, Vietnam Savaşı'nın uluslararası hukuku ihlal ettiği ve bu yüzden Nuremberg Kanunlarına göre savaşa zorlanmamaları gerektiğini iddia eden, Vietnam Savaşı'nı ve silah altına alınmayı protesto eden kişilerin durumuna benzemez. Keegan v. U.S.'de, Alman-Amerikan Bund'un bir üyesi, askeri hizmet yapmayı reddetmişti. Gerekçesi de, Seçici Hizmet Kanununun, Bund üyelerinin belirli işleri yapmasını yasaklaması dolayısıyla Amerikan vatandaşlarına karşı haksız bir ayırımda bulunması nedeniyle, söz

---

[1] Sivil Haklar Sözleşmesi (1964) II. bölüm: Hiç kimsenin "hiçbir hakkı yerine getirmek için hiç kimseyi cezalandıramaması veya cezalandırmaya teşebbüs edememesi" sözleşme tarafından korunur. Anayasa Mahkemesi "Kanun tarafından güvenceye alınan kurumların teşebbüsleri yahut güç kullanmayan teşebbüsler soruşturmadan muaftır" der. Hamm v. City of Rock Hill, 379 U.S. 306, 311 (1964).

konusu kanunun kendilerine uygulanmasının anayasaya aykırı olduğu iddiasıdır. Bund meseleyi mahkemeye intikal ettirdi. Kanunu ihlal etme eyleminin pozitif düşünceyle yönlendirildiğini dikkate alarak mahkeme şuna karar verdi: "..Masum dürtülerle bir kanunun anayasaya aykırı olduğuna inanan bir kişi, bu yüzden, zorlayıcı olmamak kaydıyla bu kanunlara uyulmaması gerektiğini söyleyebilir; bir mahkeme onu geçerli ilan edene kadar kanunun hükümlerine karşı direnebilir, fakat bu bilerek, kurnazlıkla o kanunun hükümlerinden muaf tutulmayı içermez."

Keegan davasında uygulanan prensip Okamoto v U.S'de de uygulanmıştır. Okamoto v. U.S.'de Batı sahillerinden iç bölgelere tahliye edilen, Seçici Hizmet Görevlilerinin otoritesi altındaki Amerikalı ve Japonların, yani bu kamplarda hükümetin koruması altında bulunan kişilerin, Seçici Hizmet Kanunu'na bağlı olmadığı ve eğer bu kanun uygulanırsa anayasaya aykırı olacağı yargısıyla orduya itaat etmemeye karar vermeleri durumunda da uygulanmıştır. Aynı şekilde Seçici Hizmet Görevleri'nin, göstericileri I/A'dan başlayarak sınıflamakta ısrar etmelerini de ayrımcı bir uygulama (Yick Wov Hopkins) olduğu için protesto etmişler ve bunun anayasaya aykırı olduğunu öne sürüp itaat etmemişlerdir. Vicdanına uygun olmadığını söyleyerek askerlik yapmayan ve protesto eylemlerinde bulunan birinin davasında Anayasa Mahkemesi, protestocunun askerlik şubelerinde meşru olmayacak biçimde sınırlandırıldığını düşünerek kanunu ihlal etmeyi (toplanmayı reddetmeyi) meşru görmüş ve sınıflamayı gayri meşru bularak buna karşı gelme prosedürünü savunma olarak kabul etmiştir.

Sivil İtaatsizlik Eyleminin, anayasal bazı problemleri ileri sürmek için bir yöntem olarak kullanıldığını kabul eden

davalar da vardır. Yüksek mahkemelerin bir kanunun anayasal olduğunu belirtmesinin, kişilerin o kanuna itaat etmeme hakkını durdurduğu iddiası doğru değildir. Bu Drew Scott, Plessy, Macintosh ve bu türden olan diğer sayısız örneğin zıddına verilen bir kararın, sabit bir kanun ve hukuk olarak dondurulması demektir. Ben hiç kimsenin, Güneydeki memurların Brown v. Board of Education veya Baker v. Carry veya NAACP v. Alabama kanunlarının anlamını irdelemek amacıyla tekrar tekrar mahkemelere başvurdukları veya 1883'teki sivil hak davalarını "sivil itaatsizlik" olarak değerlendirdiği için cezalandırılması gerektiğini ileri sürdüğünü duymadım.

2. Hukuk Teorisi: Burada iki teori vardır: birisi eski diğeri de ABD Anayasa Mahkemesi'nin benimseme sürecinde bulunduğu günümüzdeki teori. Birinci teori, doğal hukuk veya üst hukuk'tur. Yönetenleri "hukuka tabi" kılan, çeşitli politik krizlerle karşılaşan bu teori, kaynağını Logos veya ilahi hukukta bulur ve insanın, yasanın gayri meşruluğuna karşı çıkmasına izin verir. Antigon'un, kardeşinin cesedinin, kralın onu köpeklere verilmesi doğrultusundaki emrine rağmen gömülmesi yönündeki ısrarı; Hristiyanların, Sezar'ın imajını tütsü ve buhur ile kutsamayı reddetmeleri; Aquinas'ın "insan ürünü hukuk, vicdanlı kişiyi bağlamaz .... [ve üst hukukla çeliştiğinde] insan yapısı kanununa uyulmamalıdır." sözü; Amerikan kolonilerinin İngiltere'den bağımsızlıklarını "bütün insanların Allah'ın verdiği bazı Haklara sahip olarak eşit yaratıldıkları"nı ifade ederek ilan etmeleri; Anayasa Mahkemesi'nin vicdanı "Devletten daha üstün güce karşı bir görev" olarak tanıması.- Bütün bunlar, hepsi daha üst bir hukuka, tabii adalete, hiçbir politik iradenin yok edemeyeceği insanın temel haklarına dayanır. Ve bu Amerikan geleneğidir.

Şiddet dışı devrim olan ikinci teori ise; hukukun sınırları içindedir. Daha önce, dünyanın on devrimle şekillendiğini belirtmiştim. Bunlar "politik değişimin (Hindistan'da) ve sosyal değişimin (Güney ABD) şiddet dışı başarılabileceği ve başarılması gerektiğini gösteren şiddet dışı devrim"leri içerir. Arnold Toynbee ve Senator Fullbright, gelişmekte olan toplumların devrimci savaşları veya "kurtuluş savaşları" meselesiyle ilgili olarak barışm gerekleri konulu 1965 yılındaki toplantıda, yirminci asrın, devrim hakkını tanıdığını fakat şiddet devrimini tanımadığını ifade etmiş; hukuk düzeni altında bulunan her hangi bir yerde şiddet kullanma hakkının kaybolduğunu ve yerine şiddet dışı değiştirme hakkının geçtiğini belirtmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi, Dennis, Yates ve Rowoldt davalarında, şu görüşleri kabul etmiştir: "politik sistemimizin temel kabulü: -değişim, şiddet dışı anayasal süreç tarafından yapılmalı, [ve bu şekilde] Anayasamız meşru bir alternatif sunarak, [oyun gücünü tanıyarak] statükonun aynı şekilde devamını, şiddet kullanan bir saldırı için mazeret olarak bırakmamalıdır. Sıradan bir değişiklik için insanları silahlandırmak yerine, Anayasa, onların ellerine seçimleri etkilemek için basın, konuşma ve toplanma özgürlüğünü verir. Bu özgürlük, komünizmin seçim sandıkları yoluyla meşrulaştırılabileceği anlamına gelir, fakat şiddetin kullanılmasını içermez."

3. Yasaya Uyma Zorunluluğu genellikle soyut terimlerle ifade edilir fakat yukarıdaki örnekler bununla çelişir. Prima facie mutlak terimlerle ifade edilmesine rağmen ben daha göreli terimlerle ifade edilmesi gerektiğine inanıyorum. Hukuk açık bir şekilde kasıt ve kasıt eksikliği durumları (delilik, cinayete teşebbüs, kasıt) arasında bazı ayırımlar yapar. Yukarıda örnek olarak verdiğimiz davalar Sivil İtaatsizlik eyleminde

bulunma hakkını tanıyan davalardan yalnızca bir kaç tanesidir. Sivil İtaatsizlik eylemini ve kişilerin yasanın meşru-ahlaki temellerine uyma veya uymama görevini inceleyelim:

a) Bir şeyin yasal olmadığı zaman ahlaki de olmadığı sık sık ileri sürülür. Yasal olmamak= Ahlaksızlık. Buna göre hukuk ahlakı yönetir. Fakat bu iddia, iki ahlak arasında bir zıtlaşmaya sebep olur. Yasanın önündeki ahlaki olanla yeni, bir ahlak anlayışı "yasal olan ahlaktır" karşılaşır. İki ahlak çeliştiğinde, daha üst ahlakın kontrol etmesi kabullenilir. Böylelikle Sivil İtaatsizliğin göreceli anlayışına geri döneriz.

b) İkinci iddia, yasaya itaatin bir kanun meselesi (ahlakı dışladığı) olduğudur. Yasal olmayan her şey gayri meşrudur. Hukuk kendi görevini yaratır. Bu görüş ahlak veya "üstün hukuk" gereklerini dikkate alma konusunda oldukça totaliterdir. Bu ve önceki iddiayla ilgili olarak, Anayasa Mahkemesi'nin "Devletten üstün bir güce karşı bazı görevleri" tanıdığından bahsetmeliyiz.

c) Bütün mantıki alternatifleri içermek için kişinin, ahlaki olan hiç bir eylem yasalara aykırı olamaz (veya zıddı: ahlaksız hiç bir eylem yasal olamaz) iddiasını kabul etmesi gerekir. Ahlak=yasallık. Ahlak kanunu yönetir. Bu, "üst hukuk" ve Aquina'nın iddiasıdır. Açıkça görüldüğü gibi görelidir ve sürücü koltuğuna ahlakı oturtmaktadır.

d) Dördüncü iddia, Scott Buchanan'ın, hukukun bir emir olmadığı sadece bir soru olduğu iddiasıdır, "Hukuka itaat eder misiniz; yoksa hukuka itaat edecek misiniz?" Bazıları şüphesiz şöyle cevaplayacaktır-İtaatsizliğimi (çabucak) saklayacağım ve yakalanmayacağım; diğerleri otomatik olarak hiçbir yasayı sorgulamadan bütün kurallara uyacak. Bu iki grupla ilgilenmeyeceğiz çünkü Sivil İtaatsizlik eyleminin belli bir amaca

binaen yapılan iradi bir eylem olduğunu düşünüyoruz. Rasyonel olarak belirli bir kanuna karşı olan kişi için üç seçenek vardır. Ya herkesin, yasaya konu olan eylemin yasaklanması gerektiğini kabul ettiğini düşünür ve itaatsizlik etmez. Ya bu yasanın yeterince açık olmadığını düşünüp onu deneme sürecine tabi tutar ve bunun sonucunda itaat eder veya etmez, bir şekilde "yasa"yla ortak bir yoruma giderek uzlaşır. Ya da demokratik bir yöntemle yasaya itaat etmez ve yöneticilerine başvurur. Bu, yasal prosedürün içinde de olabilir, dışında da. Bu son grup şöyle der: Eğer "onlar" (kamu, belediye savcısı, mahkeme) bizimle aynı fikirdeyse biz haklıyızdır; eğer aynı fikirde değillerse ceza ödemeye hazırız.

e) "Demokrasi" kavramını şu şekilde biraz daha açabiliriz: Bir görüş "demokratik olarak vazedilen herşeye uyulmalıdır" (yüzde 51 veya çoğunluğun yaptığı yüzde 49'u veya azınlığı bağlar) demektedir. Karşı taraf, demokrasinin, azınlıkların Sivil İtaatsizlik eylemlerinin, kanunları tekrar gözden geçirmek amacıyla kullanılması gereken yerler olduğu görüşündedir. Kötü ve ahlak dışı yasalar ortaya çıkarıldığında her azınlık görüş, (Justine Douglas'ın dediği gibi bir tek kişi bile olsa) bu kanunların tekrar gözden geçirilmesini sağlamak için özgür ifade hakkına (grev, oturma eylemi, gösteriler) sahiptir. İtaatsizliğin meşru olmaması ahlakı ve demokratik hassasiyeti zedeler ve yasaların gelişmesini engeller.

f) Pek çok yasaya uyulmadığını da görüyoruz: Devletin aktif bir eylemi olmaksızın onlara "uyulmaz". Yasa vasiyetin iki şahit önünde olması gerektiği, bu yazılı ifadenin noter önünde olması gerektiği vs. gibi şeyler söyler. Uymamanın cezası olarak yasa sizi korumaz. Bazen yasalara uyulmadığı ama hiç bir cezanın verilmediği de oluyor. Yasaya aykırı görünen şeylerin gerçekten gayri meşru olmadığı zamanlarda olur. Oturma

eyleminin bir iddiası da yerel hukuka göre yasaya aykırı gibi görünse de eğer, tam hukuk (ayrımın olmadığı) uygulanırsa hiç bir aykırılığın olmayacağı iddiasıdır.

g) Sivil İtaatsizliğe yöneltilen iki eleştiriyi kısaca gözden geçirelim. Birincisi: Eğer herkes yasaya uymazsa sonuç felaket olur. Bu özelden genele giden mantıksız bir iddiadır. Bir yasa için Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan kişi bütün yasalara itaat etmemiş olmaz. O asla bir itaatsizliğin diğer itaatsizlikleri meşru gösterdiğini iddia etmez. Bu itaatsizliğin diğer kişilerin de yasaya uymamasına sebep olduğunu gösteren ne küçük bir delil vardır ne de sıradan yasa ihlalcileri onu zerre kadar dikkate alır. Diğer iddia: Toplumun nimetlerinden faydalanan bir kişi külfetlerine de katlanmalıdır. Bu, bir dereceye kadar Sivil İtaatsizlik eyleminin ters çevrilmiş iddiasının meşru bulunmasıdır (Amerikan kolonilerinin söyledikleri gibi "temsil edilmeden vergi yok"). Gençler, fakirler, mahrumlar ne yapacak? Onlar şunu sormayacak mı: "Karar alma sürecinde olmadığım bir yerde, bana ekmek vermeyen bir sistemi korumamı, bana hiç hak vermeyen yasal sisteme saygı göstermemi istiyorlar. Bu iki yönlü bir alışveriştir. Siz hiç hak vermeden görevleri yerine getirmemi istiyorsunuz; ben haklarımı istiyorum ve sadece benim kabul ettiğim görevleri yaparım." İhtiyaçları karşılamakta başarısızlığa uğradığımızda "Fayda" iddiası ahlaksız ve mantıksız olmaz mı?

4. Sivil İtaatsizlik Eylemini Tanıyan Anayasa'nın İlk Düzenlemedeki Hakları: Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından aldığımız aşağıdaki alıntılar daha da arttırılabilir:

"İfade özgürlüğü, medeniyetimizin bitmez kaynağıdır. İlk Düzeltmenin temeli şu hipoteze dayanır: Söz sözü çürütür, propaganda propagandayı cevaplar, düşüncelerin özgürce

tartışılması en iyi hükümet politikasına ulaştırır. Tam ve özgür tartışma, toplumu durağanlıktan ve bütün medeniyetleri parçalamaya çalışan zorlamalara karşı hazırlıksız olmaktan korur."

"Tam ve özgür tartışma, inancımızın ilk maddesi olmuştur. Onun korunması, demokrasinin varlığı için elzemdir. Özgürce konuşma hakkı, düşünce ve programların çeşitliliğini teşvik, bizi diğer totaliter rejimlerden farklı kılan başlıca özelliğimizdir."

"[İlk Düzeltme]nin koruduğu ve önem verdiği ana tema tartışma ve farklı düşünceden kendini arındırmış hiç bir gerçek -dini, siyasi, ekonomik veya bilimsel- olmadığını varsayar."

"Hükümet sistemimizdeki konuşma özgürlüğü, tartışmayı teşvik eder."

"İlk Düzeltmenin koruması altında her kişi, görüş sahibi olma hakkına ve düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir."

"Bağımsızlık mücadelesi veren büyüklerimiz, devletin nihai amacının, insanı, kabiliyetlerini geliştirmede özgür bırakmak olduğuna inanmışlardır ve onlara göre yönetsel güç keyfi olmamalıdır. Onlar özgürlüğe, hem bir amaç olarak hem de bir araç olarak değer verdiler. Özgürlüğün, mutluluğun gizi olduğuna ve cesaretin de özgürlüğün gizi olduğuna inandılar. İstediğiniz gibi düşünmek ve düşündüğünüz gibi konuşma hakkı politik gerçeğin keşfedilmesi ve yaygınlaşmasının ayrılmaz bir parçasıdır; konuşma ve toplanma özgürlüğü olmaksızın tartışmanın bir yararı olmaz ancak onlarla birlikte olursa; tartışma, zararlı doktrinlerin yayılmasına karşı yeterli bir koruma sağlar. Özgürlüğe yönelik en büyük tehdit, hareketsiz bir toplumdur. Kamusal

tartışma, siyasal bir görevdir, bu, Amerikan hükümetinin temel prensiplerinden birisidir."

"Nihayet, farklı olma özgürlüğü, önemli olmayan şeylerle sınırlı değildir. Bu, özgürlüğün sadece bir gölgesidir. Özgürlük, kurulu düzenin en önemli şeylerine dokunduğu zaman farklı olabilme hakkıdır."

"Anayasal yıldız kümemizde hiç bir sabit yıldız olmadığı gibi, politikada, milliyetçilikte, dinde veya diğer düşünsel meselelerde, doğruyu tayin eden, eylem veya sözle, vatandaşların inançlarını itiraf etmeye zorlayan hiç bir makam yoktur. Eğer istisnaya yol açan koşullar varsa bile o koşullar bize uygulanamaz."

Musser v. Utah'da Mahkeme, yasaları ihlal etme hakkını şu şekilde, dürüstçe değerlendirmiştir: "Problemi soyut olarak ele aldığımızda şu çözüm yollarını bulabiliriz: Bir uçta, toplumun kendisini sadece varolan kötülüğün yasaklanmasına dayandırmalıdır diyenler; diğer uçta, bozucu propogandaya karşı en etkili yöntemin özgürce yapılan fikir alışverişi olduğunu ileri sürenler vardır. Devletin, insanları, yasaları ihlal etmeye iten her şeyi yasaklaması ve yasadışı eylemlerini sürdürmesi İlk Düzenleme haklarıyla bağdaşmaz".

Anayasa Mahkemesinin "açık ve yakın tehlike" ve "karışıklık çıkaran ifadeler"i dikkate aldığı davalar vardır. Eğer Komünist Parti için üye yapılıyorsa (Herndon v. Lowry), eğer çok eşlilik savunuluyorsa (Musser v. Utah), yüzde 90'ı Katolik olan bir yerde Katolik Mezhebi'ne karşı bir kaset dinleniyorsa (Cantwell v. Connectitut), savaş zamanlarında savaşı ve savaşa gidenleri lanetleme ve savaşa katılanların ailelerine, onları taciz edici mektuplar gönderme (Taylor v. Mississippi), ulusal bütünlüğe gerek duyulan savaş zamanlarında, bayrağa

selam vermeyi reddetme (West Virginia v. Barnetta) olayları, açık ve yakın bir tehlike olarak görülmezse, sivil haklar, Vietnam Savaşı ve ifade özgürlüğü için gösteri yapanların eylemleri, millete karşı nasıl bir tehdit olabilir? 'Açık ve yakın bir tehdit şu şekilde özetlenebilir (Bridges v. California): Açık ve yakın tehlike ifadesinden kastedilen şu prensiptir; sözkonusu kötülük çok ciddi ve bu kötülüğün gerçekleşme ihtimali çok yüksek. Böyle haller ifade özgürlüğü sınırlarına giremezler, Bill of Rights (İnsan Hakları Sözleşmesi) hükümlerince tanınmazlar. İlk Düzenleme'de müphem bir şey yoktur, konuşma veya basın özgürlüğünü zedeleyen her yasayı yasaklar. İlk Düzenleme-Anayasa, özgür bir sevgi toplumunda, en geniş bakış açısıyla okunmalıdır.

Herndon v. Lowry ve Thomas v. Collins'in yürüyüş, grev ve bu tür gösterilerle ilgili davasında, Mahkeme şunu söylemiştir: "Fakat onların istedikleri koruma sadece entellektüel amaçlar için değildir. Onlar, soyut tartışmanın dışına çıkmışlardır. İlk Düzenleme, hükümet için öğrenilecek prensipler değildir; hükümet onun bütün prensiplerini hayata geçirmekle yükümlüdür; 'düşünsel alışveriş' sadece olayları anlatma fırsatına değil eyleme ikna etme fırsatına sahip olan bir alışveriştir."

Bu özgürlük, yürüyüşlere ve parkların, sokakların protesto amacıyla kullanılmasına izin verilmesiyle, bir adım daha ilerler. Parklar ve caddeler başkaları tarafından da benzer amaçlarla kullanıldığı için, hiç bir özgür konuşma grubunun, buraları benzer şekilde kullanmaktan mahrum edilemeyeceği, çeşitli davalarda alınan kararlarda belirtilmiştir. Sokak ve parklarla ilgili olarak ne bir ön kısıtlama yapılabilir ne de bu hakların inkar edilmesini doğuracak şekilde bu yerlerin kullanım şartları belirlenebilir. Hiç bir ayrım yapılmadan, her gruba izin verilmelidir. Normal koşullarda kullanıma, ileri

derecede rahatsızlık verilmemek kaydıyla izin verilmelidir. Geçen yıl, Anayasa Mahkemesi, Zenci hakları ve sivil haklar savunucularının oturma eylemini uygun bulmuş ve bu eyleme katılanları korumuştur.

Bundan başka Anayasa Mahkemesi, üçüncü bir kişinin zarar gördüğü bir yasa ihlaliyle, sadece Devlete rahatsızlık veren bir ihlal arasında bir fark olduğunu ve ayrıca, Devletin kendini vatandaşların vicdanına ve İlk Düzenlemenin gözettiği çıkarlara[2] uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini pek çok kez söylemiştir. "...Asırlardır dini özgürlük için yapılan mücadele aslında devletin istekleriyle, bireyin vicdanı arasında bir uyum sağlama çabasıdır. Bill of Rights, vicdanda, devletten üstün bir ahlak olduğunu kabul eder. Asırlardır insanlar Allah'a itaat etmeleri yüzünden değil devletin otoritesine tabi olmaktan dolayı telef olmuşlardır. İlk Düzenleme tarafından garanti edilen din özgürlüğü bu mücadelenin bir ürünüdür." (Girouard v. US., 328 US. 61, 6 8) Mahkemenin fikri, Quakers ve diğerleri tarafından yapılan itaatsizlik eylemine İlk Düzenleme'deki özgürlüklerinin sebep olduğudur. İlk Düzenleme'nin koruması altında olduğu için -Sivil İtaatsizlik eyleminin- gösteri ve protesto davaları savunma açısından güçlü davalardır.

5. Vicdana Uygun Bir Sivil İtaatsizlik Eylemine Verilecek Ceza Nakdi Olmalıdır. Gandhi, ("kurban"a yönelik vurgusu nedeniyle) Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan kişinin, bu eylemi nedeniyle "ceza" ödemeye istekli olması gerektiğini, ısrarla

---

[2] "Burada belirtilen özgürlükler, üçüncü kişilerin haklarına halel getirmez. Bu kişilerin gösteriye katılmalarını önlemek, diğerlerinin haklarını ihlal etmez. Onların davranışının barışsever ve düzen getirici olduğuna yönelik bir şüphe yoktur. Tek tezat otorite ile kişi hakları arasındadır." (W. Virginia v. Bamette, 319 US. 624, 630)

söylemiş ve pek çok Sivil İtaatsizlik eylemi teorisyeni (özellikle pasifistler) güdülerinin "saf" olmasını devam ettirebilmek için bu niteliği gerekli görmüşlerdir. Bu amaç göz önüne alındığında bu iddiayı makul görüyorum. Fakat, hükümet ve mahkeme teorisiyle ilgili olarak ele alındığında makul olamaz. Toplum, İlk Düzenlemedeki hakların aşırı kullanılmasından, Sivil İtaatsizlik eyleminden, kanuna karşı gelmekten korkabilir. İyi motive edilmiş Sivil İtaatsizlik eylemcileri yasayı ihlal ederler. Fakat bunlara, hapis cezaları veya normal suça niyetin sonucu olarak yasalara karşı gelenlerden daha fazla ceza vermek için bir sebep göremiyorum. Aslında, sebep olanın cezalandırılması genel olarak kabul edilen bir uygulamadır, bu yüzden "demokratik" veya "İlk Düzenleme"nin en çok para cezası alması gereken aktör olduğuna inanıyorum.

Toplumun her sivil özgürlüğü, içinde değerlendireceği bir çerçeve olarak sivil itaatsizlik gibi belirli çerçevelere sahip olma problemi vardır.

Onaylanmasa bile bir harekete, minumum bir tolerans veya sabır gösterilmelidir. Bu, Yargıç Learned Hand'in The Spirit of Liberty '(Özgürlüğün Ruhu)deki sözleriyle şöyle ifade edilmiştir: "Özgürlük öyle geniştir ki; güçlü zayıfla uyuşmayı seçer." Barışçıl birlikteliğe önem verilmesi Kant'ın şu sözlerinde (Metaphysik der Sitten) görülebilir: "Kişinin irade özgürlüğüne, prensiplerine uyan ve yasalara göre herkesin sahip olduğu özgürlüklerle uyum gösteren her eylem haktır". Üçüncü ifade bir Hristiyan vecizesidir: İnsanı sevin fakat hatalarını ve budalalıklarını onaylamayın (onu değiştirmeye çalışın). Wordsworth'un dediği gibi: "Zamanın disipliniyle hikmet elde ederiz. Yani diğerlerinin hatalarını ve kararsızlıklarını hoş görmeyi öğreniriz." En sonunda toplum, açık ve özgür tartışma topluma faydalı olduğu için, kişinin farklı olma

kendisine (ve Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunma) sahip olduğu bir duruma gelir.

Benim söylemek istediğim şey, Sivil İtaatsizlik eylemine tolerans göstermekle ilgilidir; onu yasal bir hak olarak gösterenleri görelim.

Bayard RUSTIN[*]

Doktor King'in, 1955'teki Montgomery protestosundan beri zenciler Sivil İtaatsizlik eylemlerine büyük oranda katılmıştır fakat genel olarak halk, Vietnam'la ilgili olarak öğrencilerin sokaklara dökülmesine ve şiddet karşıtlığını sorgulayan konferansların başlamasına kadar Sivil İtaatsizlik eylemine katılmadı. Sivil İtaatsizlik eyleminin önemli olduğunu düşünüyorum çünkü şu anki konferansın yalnızca toplumun şiddet dışılığı gözden geçirmek istediği için yapıldığına inanmıyorum çünkü toplumun şiddet dışılık konusunda kafası karışıktır. Bu yüzden herşeyden önce öğrenciler hakkında birkaç söz söyleyeceğim.

Bu gençlerin strateji ve taktikleriyle pek çok yerde uyuşmadığımı açıkça ifade etmek isterim. Onların metodlarında

[*] Rustin, War Resisters League (Savaşa Direnenler Grubu)nun yıllardır müdürlüğünü yaptıktan sonra, şu anda New York'daki A. Philip Randolph Institute'un müdürlüğünü yapmaktadır. Pasifist ve sivil haklar hareketinin tüm dünyadaki emekçisi bir Quarker (Şiddete karşı çıkan bir dini grubun üyesi ç.n.) olarak 1963'te Washington'da Özgürlük Yürüyüşü'nün düzenleyicisiydi.

tuhaflıklar buluyorum. Toplumları, belirli programlara dayanan belli öğütlerle değil de "Vietnam'dan Çıkın" gibi basit sloganlarla eğitebileceklerine inanmalarına şaşırıyorum. Fakat bugün, toplumumuzda, bu öğrencilerin gün ışığına çıkarmaya çalıştıkları problemlerle ilgili net bir yetişkin sesi duyulmadığı için, pek çok şeyi onlarla paylaştığımızı da görüyorum.

Onların çarpıcı sorgulamalarının, yaşamlarında gerçeği arama ve sosyal problemlerine çözümler bulma çabası olduğuna inanıyorum.

Ben, bu çabayı dini bir sentez kurma gayreti olarak görürüm. Bu, onların tamamiyle inkar edecekleri bir yorumdur, fakat bana göre, fakirin fakir veya daha fakir kaldığı bir toplumda yaşamanın ahlaki temellerini bulma gayretidir. Gençler, Zencilerin gittikçe daha fakir oldukları ve çıkarılan bütün yasalara rağmen on yıl önceye nazaran daha azının iş bulabildiği, yine on yıl önceye göre daha çoğunun ayrı okullara gittiği, on yıl önceye göre daha çok zencinin şehrin pis yerlerinde yaşadığını görüyor. Öğrencilerin isyanı toplumumuzun adaletsizliği ve ayırımcı olması nedeniyledir. Hiçbirimiz bunun, bazı hataları olmasına rağmen, demokrasiyi ve uygun çözüm arama çabası olduğunu inkar edemeyiz.

Ben, her kıtadaki Sivil İtaatsizlik hareketlerini inceledim; Sivil İtaatsizlik eyleminin, üyelerinin, şimdi sunacağım problemlerin tümüyle ilgilenmyi istediği söylenemez belki. Ama, en azından yedi problemin altısı veya dördüyle ilgili olarak Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan grubun ortak bir kanısı vardır. Demokratik bir toplum, yasaları çıkarmak için demokratik bir süreç istiyorsa, toplum üyelerinin bu yasalara bağlı kalmasında ısrar etmesi görevdir. Bu yüzden, Sivil İtaatsizliğin, insanın, sadece hakkı olduğuna inanmıyorum. Bundan daha

önemli olarak, insanın toplumun tutarsızlıklarını açığa çıkarıp onu düzeltme amacındaki sivil itaatsizlik görevine sahip olduğuna inanıyorum. Acı çekmeyi neşeyle kabul eden Sivil İtaatsizlik eylemcisinin bu isteği, diğer insanların, toplumun yanlışlıkları üzerinde düşünmesini sağlayan en önemli araçtır. Bu yüzden Sivil İtaatsizlik eylemine karışan kişiler, toplumlarına aşağıdaki soruları sorarlar ve hepsine "evet" cevabının verilmesini umarlar:

1. Soru: Bir yasayı sadece ihlal mi ediyorsunuz yoksa daha yüksek prensibe bağlanarak ve bu prensibe dayanan yeni bir yasa konulacağı ümidiyle mi yasayı ihlal ediyorsunuz?

2. Soru: Yasayı ihlal etmeden önce demokratik sürece katılıp anayasal imkanlarınızı kullandınız mı? Köleliğin Kaldırılması Yasasından yüz yıl sonra, Zenci liderlerin kendi toplumları için benzer haklar elde etme mücadelesinde bulunduğu ve son on yıla gelinceye kadar başarısız olduğu dikkate alınırsa, Zencilerin Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunma hakkına sahip olduğunu kimse söyleyemez. Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan Zenciler, bu soruyu şöyle cevaplayacaklardır: "Evet, biz, adaleti sağlayan yasanın egemenliğini sadece değerlendirmez onu tamamıyla kullanırız."

Bugün, genç isyancılar için soru daha değişik şekilde sorulmalıdır: Anayasal araçlarla ilgilenmek için zamanınızın olmadığına inanmıyor musunuz? Onların cevabı "evet" olacaktır çünkü onlar Orta Doğu'da ne olup bittiğini anlamayan Amerikalı gençlerin ölümlerini görmek istemediklerini söyleyeceklerdir; Amerikalı askerlerin, kadın ve çocukların içinde bulunduğu kulübeleri yaktıklarını görmek istemediklerini dile getireceklerdir. Bu genç insanlara, Amerikan zulmünü çok fazla abarttıklarını söyledim. Viet Kong da eşit

derecede zalimdir. Pakistan, Hindistan veya herhangi bir savaşta olsun her iki taraftaki şiddet yöntemi eşit derecede kötüdür. Hangisinin daha kötü olduğunu ayırdetmeye çalışmak savaşın mantığını anlamamızı engeller. Kötü olan savaştır, ne Viet Kong ne de Birleşik Devletler...

3. Soru: Egomu mu tatmin ediyorum? Bir başka deyişle gazetelerde resmim çıksın diye mi yürüyorum yoksa deli miyim yoksa annem bunu yapmamı istemiyor da ben ona kendimi mi gösteriyorum?Yoksa şahsi olmayan, objektif nedenlerle mi burdayım?

4. Soru: İsyan edenlere sorduğum bir başka soru, onların feci bir yanlış içinde oldukları gibi bir hisse kapılıp kapılmadıkları ve isyanın onların içinde olan ama ifade etmeye cesaret etmedikleri hisleri açığa çıkarmaya yardım edip etmediğidir?

5. Soru: Ben, eylemlerimin sonuçlarına gönül rızasıyla katlanmaya hazır mıyım? Sivil haklar mücadelesinde caddelerde yatanlarla birlikte mücadele etmiş ve polis tarafından taşınmıştım. Polis omzuma dokunup "Tutuklusun," dediğinde, benimle aynı fikirde olmayan ve "evet, ben yasayı ihlal ettim çünkü onun yanlış olduğuna inanıyorum; sizinle gitmek istiyorum, beni taşımanızı istemiyorum" dediğimde kişileri eğitme yeteneğimin kuvvetlendiğine inanıyorum. Yargıcın karşısına geçtiğimde "Toplumun yanlış olarak hissettiği şeyi yaptım. Cezayı kabul ediyorum" demek isterim.

6. Soru: İsyanımla yeni bir sosyal düzen mi getirmeye çabalıyorum yoksa şu anda bulunandan daha iyi olan yeni bir yasa mı istiyorum?

7. ve son soru, Kant'ın şu sorusundan türetilir: Eğer herkes, sadece benim ülkemdeki insanlar değil, sadece siyahlar değil dünyadaki herkes aynı şekilde davranırsa dünya daha

iyi bir yer olabilir mi?Açıkça görülüyor ki dünyadaki herkes askerlik kağıtlarını yaksa savaş mümkün olmaz.

Burada, yasayı ihlal etme girişimini hak olarak değil de ondan daha bağlayıcı olan bir görev olarak gören inancını genel olarak açıkladım. "Sivil İtaatsizlik" terimi yerine "adil olmayan yasayı ihlal etme" terimini kullanmayı tercih ederek netleştirmek isterim çünkü Zencilerin Birleşik Devletler'de Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunduklarına inanmıyorum; Güneyli Beyazlar, Sivil İtaatsizlik eylemcileriydi çünkü onların yasaları Anayasa Mahkemesi Kararları'na ve Anayasa'ya uymuyordu. Zencilerin yaptıkları şey gerçekten yasayı ihlal etmekti fakat herhangi bir bilimsel tanımın onları Sivil İtaatsizlik kavramı içine sokacağından şüphem var. Buna rağmen, Sivil İtaatsizlik-terimi kullanmaya devam ederek- eyleminde bulunarak Amerikan yaşamına büyük katkıları olan ve daha önce sorduğum sorulara "evet" cevabı veren toplum kesimine, kütlesel bir taktik kullanmalarını teklif ederim. Sivil İtaatsizlik eyleminin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

Birincisi, demokratik bir toplumda Sivil İtaatsizliğin kullanılması bazen gizlenen adaletsizliğin dramatize edilmesinde ve onu göz önüne sermede topluma kalan tek çaredir. Kaçan köleleri geri vermeyi reddeden Quakerler, Birleşik Devletler'de milyonlarca kişinin köleliğin korkunçluğunu anlamasını sağladı; Black Sash Hareketindeki kadınlar sessiz kalmadıkları ve bu toplumda kabul edilen ırk ayırımına izin vermediklerinde bir bilinç oluşturmuşlardı.

İkincisi, Sivil İtaatsizlik dini ve sivil özgürlüğü garanti eder. Sokrat, ifade özgürlüğü ile özel olarak ilgilenmemişse de özgür konuşmanın babası olarak değerlendirilebilir: "Şehrimi seviyorum fakat inandığım doğruyu söylemekte duraksamam;

beni öldürebilirsiniz fakat ben sizi değil Tanrı'yı dinlerim." Aynı şekilde Antigone da erkek kardeşini gömebilmek için ölmeye hazır olduğunu gösterdiği için dini özgürlüğün babasıdır ve toplumu derin bir şekilde etkilemiştir.

Üçüncüsü, Sivil İtaatsizlik, yasama organı adil yasa yapmaya hazır olmadığı zamanlarda bile adil hukuku yaratabilir. Başkan Kennedy Kongrenin önüne Bill of Rights'ı koyduğunda ilginç bir şey söyledi: "Kongre üyeleri, sivil haklar manzumesini önünüze koymaya niyetli değildim; onun gerekli olduğunu düşünmemiştim. Fakat Zencileri Birmingham ve diğer şehirlerin caddelerinde görene kadar Birleşik Devletlerde sosyal barış olmayacaktır". Özet olarak o, yasama organının "sokaktaki insanın" yararına kanunlar yapması gerektiğini söylüyor. Eğer Selma'da yasalar ihlal edilmiş olmasaydı Sivil Haklar Bildirgesi'ne sahip olmamış olacaktık.

Dördüncüsü, Sivil İtaatsizlik, kitaplarda olan ama pek çok sebepten görmezden gelinen kanunların uygulanmasını sağlar. Otuzların başlarında, 1935'te, ülkedeki istikrarsızlık nedeniyle Wagner Yasası çıktı. Fakat 1935'ten 1937'ye kadar, hemen hemen her dava yargıç önüne gelmeden önce işçilerin örgütlenmesini yasaklayan karar yaygınlaşıyordu. Bu yüzden 1937'de Walter Reutherve diğerleri caddelere, fabrikalara çıkıp oturdular. Sonuçta 1938'de mahkeme, kitaplarda bulunan kanunları uygulamamanın mantıksızlığına son verdi ve o zamandan beri göreli bir işçi barışçı ortamı olabilmiştir.

Beşincisi, Sivil İtaatsizliği kısıtlamaya çalışmayan, fakat buna rağmen, ona katılan bireylerin olmayacağı bir toplum güvenli değildir. Bu yargı, faşizme ve sosyal potalojiye karşı bile doğrudur; tabii, demokrasiye karşı da doğrudur. İki basit örnek vereceğim. Hollandalı liman işçileri'nin Amsterdam'da

Nazi mallarını kullanmayı reddetmeleri ve bunun sonucu olarak Naziler tarafından vurulmaları, dövülmeleri ve hapse atılmalarından sonra ancak direniş hareketleri Avrupa'yı sardı. Diğer örneğim, Hitler'in kitaplarını okutmayı reddeden Norveçli öğretmenlerdir. Hepsi sürgünle tehdit edilmiş, birçoğu toplama kamplarına atılmış fakat onlar boyun eğmemiştir. Sonuç olarak Norveç'te, Hitler'in beli kırılmış ve Hitler orada asla tam kontrolü elde edememiştir.

Altıncı ve sonuncusu Sivil İtaatsizlik mahkeme kararlarını etkiler ve yönlendirir; yeni mahkeme kararlarının gerekli ve vazgeçilmez olduğu durumlarda uyulacak objektif şartları yaratır.

Sonuç olarak, Sivil İtaatsizlik "görevi"nin anlaşılabilmesi için kitlesel Sivil İtaatsizlikle ilgili bazı kavramların doğru ve tam olarak anlaşılması gerekir. Bir demokraside, devletin yargı, yürütme ve yasama dalları, toplumlarındaki adaletsizlik ve çelişkileri dengeli bir şekilde ele alıyorsa, orada kitlesel Sivil İtaatsizlik olmaz. Kitlesel Sivil İtaatsizlik ancak devletin gelişmesi, yeni ve farklı bir konsensüz yaratılması için halk harekete geçtiğinde yollar kapatılırsa olur. Harekete geçen halk, herşeyin eskisi gibi devam etmesini istemeyen, eylemlerinin sonuçlarına katlanmaya hazır olan ve toplumu etkileyip harekete geçiren kişilerdir. Hiçbir toplumun, Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan insanları olmaksızın canlı olamayacağını itiraf etmeliyim. Nuremberg Mahkemeler'inin anlamı kısaca şudur: Baylar, kanun olduğu için bunları yaptığınızı söylüyorsunuz. Hitler'e karşı Sivil İtaatsizlikte bulunacak kadar manevi güce sahip olmadığınız için sizin kafanızı kopartacağız. Nuremberg Mahkemeleri'nin kararlarının doğru olduğuna inanıyorum (suçluların kafalarının kesilmesinden hoşlanmasam da). Fakat bu kıyas ancak evrenselleşirse doğru olabilir.

Tüm dünyada, nerede adaletsizlik varsa, orada Sivil İtaatsizliğe ihtiyaç vardır yoksa adaletsizliği yok edemeyiz.

Richard LICHTMAN[*]

Sivil İtaatsizlik eylemlerine karşı en sık ve en ciddi yapılan eleştirilerden biri; onların genelleştirilemeyecekleri için yanlış olduklarıdır. Bu iddiaya göre, herkes yasalara itaatsizlik ederse sonuç felaket olur, bu yüzden hiç kimse yasaları ihlal etme hakkına sahip olmamalıdır. Eğer bir kişi, o hakka sahip olduğunu iddia ederse, diğerlerinin de o hakka sahip olduğunu iddia etmemeleri için hiç bir sebep yoktur; bunun sonucu medeni bir toplumun ve hukuk düzeninin yıkımı olacaktır.

Bu önemli bir iddiadır, fakat net değildir. Kişinin sahip olduğu etik anlayışlara bağlı olarak çok çeşitli şekilde anlaşılabilir. Bu iddiayı üç farklı etik teoriye göre yorumlayacağım. Bunlar, sadece ahlak felsefecilerinin savundukları değerler değildir; bunlar, bir iddiayı genelleştirmek için kul-

[*] Lichtman Kansas Üniversitesi'nde felsefe okutuyordu; şimdi Santa Barbara'da California Üniversitesi'nde felsefe okutuyor. Lisansını Pennsylvania Üniversitesi'nden, Felsefe doktorasını Yale'den aldı. Pekçok gazete ve dergiye makaleler yazdı.

lanılan ve durumun karmaşıklığını görebilmemizi sağlayan farklı teorilerdir.

Birincisi, eylemleri özel sonuçlarına dayandırarak değerlendiren etik teoriler vardır. Bu teori grubu şu sorularla ilgilidir:

1) Bu eylemin sonuçları ne olacaktır? 2) Bu sonuçlar iyi mi yoksa kötü mü, diğer bir alternatif eylemden daha iyi mi yoksa daha kötü sonuçlara mı sahiptir.

Sivil İtaatsizlik eylemini değerlendiren ahlak felsefecisi, yasayı ihlal eden eylemin, toplumu eğitmeye yardımcı olup olmadığını yahut eyleminin sonuçlarının, toplumda yasalara itaat etmeye sebep olup olmayacağını düşünür. Bu teoriye göre kişi şu değerlendirmeyi yapmalıdır: Eğer bir Sivil İtaatsizlik eylemi yaparsam, diğerlerinden kaç kişi gerçekten beni örnek alır ve bu tür benzer bir eylem yapar, bunun hangi iyi ve kötü sonuçları olabilir? Kısaca tekil sonuçlara önem veren etik teori için bir eylemin genel sonucu özel sonuçların toplamıdır başka bir şey değil.

Bu teori aslında, açık ve doğrudandır fakat buna bazı ciddi eleştiriler yöneltilmiştir. Sadece bir tanesine göz atalım. Bu teori, kişilere ve kişisel sonuçlara önem verir. Fakat insanlar, pek çok bakımdan birbirlerine benzerler ve kendilerine haklar, görevler, imtiyazlar veren rollere sahiptirler. İnsanlar sadece birey değil belirli sınıfların üyeleridir -vatandaş, baba, arkadaş, seçilmiş temsilciler. Bir tek kişi tarafından yapıldığı zaman iyi olan bir eylem, diğer kişiler tarafından yapıldığı zaman felakete sebep olabilir. Tek başına iyi olan bireysel eylemler yaygın olarak yapıldığında çok kötü sonuçlara sebep olabilir. Tek başına bir yalan iyi olabilir ama yaygınlaşırsa ne olur? Yine bir yargıç, tekil bir olayda izin vererek adaletin

ilerlemesini sağlayabilir, fakat bütün mahkemeler bu şekilde hareket ederse ne olur? Yargıç bir hakkı diğerlerine de yaymadan nasıl verebilir?

Eylemlerin sadece bireysel sonuçlarını dikkate alan teorilerdeki bu tür sınırlılıklar yüzünden, prensiplere ve genel davranış kurallarına önem veren teoriler üretilmiştir. Fakat bu teoriler iki farklı şekil alabilir ve bunların birbirinden ayırdedilmesi gerekir. İlki; sadece prensibe önem verir, ikincisi; genel pratiğin hipotetik sonuçlarına dayanır.

1. Saf prensip teorisi, en iyi Kant'ın etiğinde görülür ve yazarın anladığı gibi anlaşılmalıdır. Kant'a göre ahlakın en üst prensibi, insanların evrensel bir yasa olarak kabul edebileceği yasaya uygun davranabilmesini gerektirir yani diğer insanların da o yasaya uygun davranabilmesi öngörülür. Fakat temel prensip, diğer insanların eylemlerinin sonucundan türetilmez. Diğerlerinin eylem yapmalarına izin vermeyecek tarzda hareket eden şahsın, rasyonel iradesinden, tutarsızlığından hareket ederek prensibe varılır. Kant, size, diğer insanlar da size uyduğu takdirde kötü sonuçlar doğurabilecek eylemleri yapmayın demez. Onun söylediği şey, rasyonel iradenizi zedelemeden, diğerlerinin eylemine müsaade etmeniz gerektiğidir.

Kant'ın en iyi örneklendirmelerinden biri yalan üzerinedir. Yalan söylemek, mutsuzluğa sebep olduğu veya herkesin bunu yapmasının kötü sonuçlara sebep olacağı için yanlış değildir. Yalan, evrensel bir pratik olduğunda konuşulan kelimeye güveni zedeleyeceği için yanlıştır. Yalan, sadece, insanların çoğunun doğruyu söylediği durumda mümkündür. Bu yüzden yalan söylemekle kişi, rasyonel iradesini, uygun davrandığı

takdirde devam ettireceği kuralın önünde keyfi bir istisna yaparak zedelemektedir.

Bu tür bir eylemin mantıki tutarsızlığı Alice ve Kraliçe arasında geçen aşağıdaki diyaloğun yer aldığı Through the Looking Glass'da hoş bir şekilde belirtilmiştir:

Alice, Kırmızı Kraliçe'ye çekinerek bakıp "Lütfen bana söyleyebilir misiniz" diye söze başladı,

Kraliçe onun sözünü sertçe keserek "Seninle konuşulduğu zaman konuş" dedi.

Her zaman küçük bir söz düellosuna hazır olan Alice "Fakat herkes bu kurala uysa, yani eğer siz, sadece sizinle konuşulduğu zaman konuşursanız, diğer kişiler de sizin başlamanızı bekleyecek ve hiç kimsenin size hiç bir şey söylemediğini göreceksiniz, bu yüzden..."

"Saçma" diye bağırdı Kraliçe. "Niçin görmüyorsun be çocuk..." derken burada durdu ve kaşlarını çatmaktan vazgeçti; bir kaç dakika düşündükten sonra konuyu değiştirdi.

Bu önemli bir iddiadır. Bir insanın sahip olduğu bir hakka benzer şartlarda benzer şahısların da sahip olması gerektiği gibi güçlü bir düşünceye dayanmaktadır. Ve bu iddia, hukukun ve ideal adaletin en temel kavramıdır. Kant'ın bu prensibi rasyonel ahlaklılıkla özdeşleştirmesinin, diğer filozofların benzer iddialar üzerinde durmasının sebebi budur. Fakat bu kadar önemine rağmen, Kant'ın formülasyonunda bazı güçlükler vardır. İlk olarak, genel olarak kötü, mesela sebepsiz zalimlik gibi kötü eylemlerin bir dizisini istemekte mantıki bir çelişki olduğunu göstermek çok güçtür. Bir insanın zalim bir eylemi yapmak istemesinde veya ona karşı diğerlerinin zalimce davranmasını istemekte mantıki olarak tutarsız olan hiç bir şey yoktur.

İkincisi, yalan söyleme durumu gibi, Kant'ın en güçlü olduğu örnekte bile teori başarısızdır; çünkü eğer ben, anlamlı sözsel diyaloğu sonlandırmak için söze olan güveni azaltarak aldatmak istiyorsam, bu eylem nedeniyle kendi kendimle çelişkiye düşmüş olmam. Kaos amaçlı aldatma evrenselleşebilir. Bu da sadece, kişinin değeri ile yaygınlaşmış yalan söyleme pratiği arasında bir zıtlaşma doğduğunda olan değer alışverişine önem verdiğinde olur. Yalan söylemek kendi içinde bir çelişki barındırmaz.

Hepsinin üzerinde, Sivil İtaatsizlik eylemlerini yüceltme amacımız için en zor problem, genelleştirme problemidir. Kısaca, evrenselleştirilmesi düşünülen bir eylemi bir kişi nasıl belirleyebilir?

Aynı eylem, hemen hemen sınırsız sayıda ve değişik şekilde tanımlanabilir. Aynı eylem, sadece katil olarak ya da kötü bir câninin veya milyonlarca kişinin ölümünden sorumlu bir zalimin katli veyahutta benzeri şekilde tanımlanabilir. Bir eylem sınırsız sayıda detaylı şekilde tanımlanabilir ve açıkça görülmektedir ki bazı tanımlar evrenselleştirilebilirken bazıları evrenselleştirilemez.

İnsanların rastgele seçtikleri bir kişiyi öldürebileceklerini genel bir kural olarak istemeyebilirim ama milyonlarca kişinin ölümüne sebep olan bir zalimi öldürme hakkına izin vermeyi isterim. Bu tanımlardan hangisini seçeceğim? Aynı şekilde, bir söz hem sıradan bir yalan olarak hem de diğer bir kişinin hayatını kurtarmak için söylenen bir yalan olarak tanımlanabilir. Hangi kategoriyi kullanacağım? Bu noktada Kant'ın teorisi bana yardımcı olmaz; Sivil İtaatsizlik eylemini nasıl karakterize edeceğimizi söylemediği için Sivil İtaatsizlik meselesinde bu teori tümüyle uygun düşmez. Sivil İtaatsizlik

eylemine girme kararı basitçe, yasaya itaatsizlik etme kararı olarak mı tanımlanır yoksa belirli bir yolla yasaya itaatsizlik etmek için alınan özel bir çeşit karar mıdır? Eğer ikincisiyse en uygun olan Sivil İtaatsizlik formülü nedir?

2. Bu güçlükler nedeniyle herkesin izlediği belirli bir eylemin genel sonuçlarına önem veren farklı bir çeşit teori kuruldu. Burada, belirli bir eylemin ne özel sonuçlarına ne de belirli bir prensibin iç tutarlılığına önem verilmektedir. Burada elirli bir eylemin istenen sonucunun gerçekten istenmekte olup olmadığıyla ilgilenilir.

Bu iddiaya göre bir eylem, belirli bir eylem türünün bir örneği olarak değerlendirilmeli ve her eylem, bir örneği olarak düşünüldüğü belirli bir eylem grubunun benimsediği hedef gözönüne alınarak değerlendirilmelidir. Bu kural-sonuç teorisinde, kuralın istisnai bir örneği değil genel sonuçları göz önünde tutulmalıdır.

Eğer bir kurala toplumun geneli uymazsa bu kuralın hitabettiği kişilerden çok farklı olmayan kişilerce de uygulanmayacağını düşünebiliriz. Fakat kural-sonuç teorisi, herkesin belirli bir pratiği uygulayacağını da iddia etmez. Bu teori, eğer herkesin uyguladığı bir şeyin sonuçları kötüyse, o zaman hiçkimsenin bu pratiği uygulama hakkının olmadığını iddia eder. Bu iddia hipotetiktir ve bir eylemin yaygın olmadığının gösterilmesiyle geçersiz kılınamaz.

Sivil İtaatsizliğe karşı olan bir iddia kural-sonuç teorisine göre nasıl anlaşılmalıdır? Muhtemelen şu şekilde: Medeni toplum yasalara bağlıdır, yasalar meşru kurumlara gösterilen saygıya ve onların gerekliliklerine olan inanca dayanır, bu yüzden belirli bir yasaya itaat etmeme kararı sosyal insanın iyi özelliklerine zarar verecek sonuçlar doğurur. Kısaca

itaatsizlik eylemi hoşgörülemez. Ve bu kuralın hiç bir özel durumu olamaz. Eğer bir kişi kendisi için bir istisna yapacak olursa, diğerleri de kendileri için benzer istisnalar yapacaklar ve o zaman tekrar kaos olacaktır.

Fakat bu iddianın gücünü zayıflatan bazı yönleri vardır:

Birincisi, biz hâlâ tanım yapmanın güçlükleriyle içiçeyiz. Sivil İtaatsizlik eylemini nasıl tanımlayacağız? Sivil İtaatsizlik eyleminde bulunan kişinin yasayı ihlal etmeyi seçtiğini söyleyebiliriz ama o zaman, Sivil İtaat kavramının en önemli özelliğini -onun barışçı bir biçimde olduğunu, yasayı ihlal etmenin tüm yasal müeyyidelerini kabul ettiğini ve toplumun meşru kurumlarına saygı duyduğunu- gözardı etmiş oluruz. Sivil İtaatsizlik eylemi, herhangi bir şekilde yasayı ihlal etmek demek değildir; belirli özellikleri olan bir ihlaldir. Ne zaman veya nasıl olursa olsun, insanların yasaları ihlal etmesine izin vermenin tehlikeli olduğu kolaylıkla ispatlanabilirse de eğer Sivil İtaatsizlik teorisinin önerdiği, belirli bir tarzda yasanın ihlal edilmesine izin verilirse sonuçlar çok daha farklı ve çok daha az şiddet içerecektir. Bu yüzden, etiğin kural-sonuç teorisi, Sivil İtaatsizliğin kaosa sebep olacağı gibi bir yargıya götürmez.

Fakat Sivil İtaatsizlik eylemini eleştirenler şu argümanları ileri sürerler: Sivil itaatsizlik eyleminin önerdiği, yasayı prensipler dahilinde ve barışçıl bir şekilde ihlal etmeyi diğer ihlallerden ayırdetmek güzel, fakat bu Sivil İtaatsizlik eylemcisinin yasayı ihlal ederken kendi vicdanına başvurmasını engellemez. O, yasayı belirli bir şekilde ihlal etmektedir fakat bu, kişinin vicdanının bu tür eylemi gerektirmesi nedeniyledir. Sivil İtaatsizlikte bulunan bir birey, diğer insanların kendi vicdanlarına dayanma haklarını nasıl reddedebilir? Kısaca, eğer bir

eylemci kendi vicdanına başvuruyorsa ona başvurma hakkı var demektir ve o zaman, diğerlerinin benzer başvuru haklarını nasıl reddebilir? Eğer onların ahlak görüşleri şiddeti meşru görüyorsa o zaman da haklı görülebilirler mi?

Bu soru gerçekten önemlidir. Şunlar geçerli bir cevap olabilir. İlk önce 1) bir ahlaki eylemi haklılaştırmakla 2) ahlaki bir vasıtayı haklılaştırmak arasında ayrım yapmak gerekir. Bir ahlaki eylem, eğer o eylemi destekleyen sebep geçerliyse haklıdır. Fakat ahlaki bir eylemci, ahlak görüşüyle uyumlu olduğuna inanarak yaptığı bir eylem sözkonusu olduğunda ancak haklıdır. Onun eylemi adil bir değerlendirmeyle hatalı bulunabilir, fakat kişi inandığı görüşü uygulama konusunda ahlaken bağımlıdır. Böyle bir birey, bazılarınca haklı görülmese bile bizim ahlaki değerlerimize uygun olduğu için haklı bulunur.

Sivil İtaatsizlik teorisi, kişinin yalnızca kendi vicdanını dinleme hakkına sahip olduğu anlamına gelmez. Savunulması düşünülen tek ahlaki eylem, belirli şekilde düzenlenmiş Sivil İtaatsizlik eylemidir. Bazı iyi insanlar, itaatsizlik eyleminde bulunma veya şiddet kullanmama öğüdü verirler. Sivil İtaatsizlik eylemcisi bu tür eylemleri yapmayı ister fakat bu eylemlerin geçerli olup olmadığı değerlendirmesini yapmaz. Bu nedenle, Sivil İtaatsizlik eylemcisi, "herkes kendi vicdanını izlerse ne olacak?" sorusunu cevaplamak zorunda değildir. Onun sorumlu olduğu şey, "herkes kendi vicdanını Sivil İtaatsizliğin gereği olan özel bir tarzda izlerse ne olacağı"dır.

Şüphesiz bu zamana kadar yapılan değerlendirmeler, Sivil İtaatsizlik eylemcisinin, diğer insanların aynı prensipleri uygulayarak kendisinin kötü bulacağı sonuçlara ulaşmak için kullanıp kullanamayacağını düşünmesini gerektirmediğini göstermiştir.

Vietnam'daki savaşı desteklemekte kullanıldığı için vergi vermeyi reddetmek veya refah harcamalarına gitmesi nedeniyle vergilendirmeyi reddetmek aynı genel iddiadır.

Sivil İtaatsizlik eylemcisi, itaatsizlik eyleminin, protesto ettiği kötülüğün bu eyleme gösterilecek zalimlikten çok daha az olduğu iddiasıyla karşılaşabilir. Bu iddiayla Sokrat'tan Gandhi'ye kadar bütün muhalifler mücadele etmişler; dünyanın kötülüklerine karşı, onların meydan okuyan eylemi çok gerekli olmuştur.

Kendisine yönelik protestonun gerekli olduğu topluma bakarsak, yasanın işleyişine bakmamız gerekir. Yasaya itaat etme mecburiyeti farklı toplumlarda çok farklı şekillerde temellendirilmiştir. Yasa topluma katkıda bulunduğu ve bazı sosyal kurumlar yoluyla insan hayatını geliştirip devam ettirdiği için ister demokratik olsun isterse olmasın her toplumda yasalara itaat etme zorunluluğu vardır. Fakat bu zorunluluğun gücü, toplumun genel niteliğine göre değişir ve uç noktadaki kötülüğün olduğu bazı yerlerde bu zorunluluk kalkar.

Demokratik bir toplumda yasaya itaat etme, özel bir zorunluluktur çünkü böyle bir toplumda yönetilenler, yasaları yapacak üyeleri konsensüsle seçer. Demokrasi, Bill of rights (insan hakları sözleşmesi) dışındaki noktalarda, azınlığın çoğunluğun kurallarına uymasını gerekli kılar. Demokratik bir toplum, özgür tartışma prensibine dayanır ve bu prensip, azınlık toplumsal diyaloğun kurallarıyla sınırlı olmadıkça sürdürülemez.

Demokratik bir toplumda yasanın işlevi iki yolla yerine getirilir: Birincisi, insanlara kendi akıllarıyla yönetme otonomisi verildiği için içkin olarak; ikincisi, toplumun dışındakiler tarafından vaz'edildikleri için harici olarak yapılır. Hariçteki

kişiler tarafından yapılan kanunlara göre içkin olarak yapılan kanunlar daha üst bir konumdadır. Bu yüzden, demokratik bir toplumda, değişmenin demokratik yöntemlerini kullanma zorunluluğu vardır.

Bununla birlikte, demokratik süreç aksadığında Sivil İtaatsizlik eylemi aleyhindeki iddia oldukça zayıflar. Bu şekilde oluşturulmuş yasaya karşı yapılan Sivil İtaatsizlik, halkın iradesiyle oluşturulmuş yasaya karşı yapılana göre çok daha önemsiz olarak değerlendirilir. Bir toplumun açık bir tartışma sonucu ulaştığı dış politikaya muhalefet etmekle, bir grup insanın kitle iletişim araçlarıyla savundukları kararlara muhalefet etmek oldukça farklıdır.

Toplantımız boyunca pek çok kez önümüze gelen sorun, Sivil İtaatsizliğin, kamu eğitiminin önemli bir parçası olarak tanımlanmasının doğru olup olmadığıdır. Bu doğru bir tanım mıdır?

Sivil İtaatsizlik bundan bağımsız bir işlevi de yerine getirdiği için bu tanım bence doğru görünmüyor. Sivil İtaatsizlik, bir bireyin, kendisinin bozulmasına izin vermeme eylemidir de. Bireyin belirli bir noktada topluma meydan okuması, kendi vicdanına -onun ahlaki otonomisine- saygı duyma zorunluluğuna ve insan ilişkileriyle ilgili doğru yargıya saygılı davranmasını gerektirir, bu da kişiye baskı yapan olaylar hakkında kişinin bilgilendirilmesi sonucunu doğurur. O, karşı çıktığı yasal veya kurumsal sistemin değişeceği yönünde küçük bir umuda sahiptir fakat yasanın kendisini değiştirmesine izin vermez.

Debs'in 1918'de mahkemede söylediği şu söz pek çok kez örnek olarak gösterilmiştir: "Söylediğim sözlerin tek bir kelimesini bile geri alamam, söylediğim sözleri yalanlayamam,

sizin önünüzde, konuşma yaptığım için suçlu bulunuyorum. Varacağınız hükmün ne olacağını bilemem, zaten bu da o kadar önemli değil." Diğerlerinin ikna edilmesi daha iyidir ama eğer ikna edilmezlerse, bu durum kişinin karşı çıkma zorunluluğunu kaldırmaz.

Bu olay, kişinin kendi ahlaki otonomisini -mesela askeri hizmeti reddetme- koruma eylemi, kişinin, farklı prensiplere inanmış bir gruba yabancılaşmasına yol açan bir çıkmaz ortaya çıkarır. Diğer bir deyişle, kişi, kendi bütünlüğünü sağlamakla daha büyük bir grubu eğitme ihtimalini reddetme seçenekleri arasında kendisini çok zor bir durumda bulabilir. Bu, kurallarla çözülemeyecek gerçek bir çıkmazdır.

Sivil İtaatsizlik, genel hukuki yapıyı korumak niyetinde ise, belirli bir yasayı ihlal ederken tüm yargı ve yasama sistemi yahut bu sistemin kullanıldığı kurumlar bozulmuş olsalar bile bu kurumlarla ilgilenmez. Tüm sistem bozulmuş olmasa fakat bir yasa, tüm sistemi kitlesel güçlerle yıkmayı gerektirecek şekilde etkilese bile, Sivil İtaatsizlik buna karşı ilgisiz olabilir. Tüm sistemi değiştirmek ya yaygın bir engelleme hareketi yahut şiddetli devrimi gerektirir.

Şiddet kullanmamanın en büyük avantajı, insanın varoluşundaki üst değere -onların en yüksek yeteneğine, rasyonel olarak kendi kaderlerini kendilerinin belirleme yeteneğine- hitabetmesidir. Fakat insanlık, tarihte de görüldüğü gibi, öyle bozulmuştur ki idealleri ne olursa olsun rasyonel tabiatlarına başvurmaları varolan kötülükle birleştirilir. Bu nokta, akla dayanmanın rasyonel olmaması durumunda karşılaşılan çok keskin bir kavşak noktasıdır. Herhangi bir şeye karşı çıkmak gerektiğine inanan bir kişi ya kendi olgusal düşmanlığını kullanır ya insanlara dair umutlu bir duygudan hareket ederek

insanlığın ortak amaçlar etrafında toplanacağı ve nihai aklın temel birliğe götüreceği düşüncesine dayanır.

Devrimde yer alan bir bireyin kullanacağı araçlar hususunda endişeleri olsa bile kendisinin en sonunda, gelecek kuşaklarca temize çıkarılacağına inanma gibi bir tesellisi vardır. Fakat çağdaşlarınca veya gelecek nesillerce temize çıkarılma beklentisi olmayan bir kişinin, sisteme karşı muhalefeti, kederci kahramanlığa zıt, tümüyle kendine güvenme durumudur.

Bu kederciliğin, temelde komik veya trajik olması, kişinin görüşüne bağlıdır: Eğer kişi eziyet seçeneğini ve sonuçta eski dünya düzenini desteklemek için kendini feda etmeyi seçerse trajiktir; fakat kişi şu saçma prensibe, insanın iyiliğinin kendi yıkımının sebebi olacağına inanırsa komiktir.

Sivil İtaatsizlikle İlgili Bazı Materyaller[*]

Belfrage, Sally: *Freedom Summer* (Viking, 1965).

Bondurant, Joan: *Conquest of Violence* (Princeton, 1958).

Case, Clarence M.: *Non Violent Coercion: A Study in Methods of Social Pressure* (Century, 1923).

de Light, Barthelemy: *The Conquest of Violence: An Essay on War and Revolution* (Dutton, 1938); daha bütün bir çalışma (fakat Fransızca) La Paix Creative, 2 cilt.

Draper, Hal: Berkeley: *The New Student Revolt* (Grove Press, 1965).

Gandhi, Mohandas K.: *Non-Violent Resistance* (Satyagraha) (Schocken, 1961); ve onun "Yazılarının herhangi bir koleksiyonu.

Gregg, Richard: *The Power of Non-Violence* (Lippincott, 1934).

Hentoff, Nat: *The New Equality* (Viking, 1964).

Konvitz, Milton R.: *Fundamental Liberties of a Free People* (Cornell, 1957 ve 1965).

Lewis, John: *The Case Against Pacifism* (Allen & Unwin, 1940).

Oppenheimer Martin and George Lakey: *A Manual for Direct Action* (Quadrangle, 1965).

Pacifist Research Bureau: *Introduction to Non-violence* (PRB, 1944).

[*] Harrop a. Freeman tarafından hazırlanmıştır.

Shridharani, Krishnahal: *War Without Violence* (Harcourt, Brace, 1939).

Sibley, Mulford Q.: *Quiet Battle: Writings on the Theory and Practice of Non-violent Resistance* (Quadrangle & Anchor 1963).

Templin, Ralph: *Democracy and Non-violence* (Sargent, 1965).

Thoreau, Henry : *Civil Disobedience* (in "Writings").

Waskow, Arthur I.: *From Race Riot to Sit-in, 1919 ve 1960's* (Doubleday, 1966).

Zinn Howard: SNCC: *The New Abolitionists* (Beacon, 1964).

Dergiler

The Activist, Liberation, New University Thought, Partisan Review, Root & Branch (Berkeley, sadece 2-3. sayı*), Studies on the Left, SDS Bulletin & ERAP Bulletin (*bundan başka *SDS)*

Not: *John Hopkins Magazine*'in Ekim 1965 sayısı tümüyle Harekete adanmıştır...

Not: Gandhi, bir taraftan varolan sosyal ve siyasi sistemin radikal dönüşümünü önerirken; diğer taraftan da toplumun ve politikanın sınırları çerçevesindeki sosyal değişim ve politik eylemin devrimci tekniklerini geliştiren bir görüşe sahiptir. Geliştirdiği Satyagraha doktrini -en geniş anlamıyla şiddet dışı direniş- Gandhi'nin aşağılanmış kişilerin keskin acısını bir ahlaki müeyyideye çevirip saygı görme teşebbüsüdür. Buna göre Devlet, tabiatı icabı zorlayıcıdır ve insanlar verilmiş zorlayıcı gücü kullanma eğilimindedirler. Sonuçta her Devlette şahsi bütünlük ve onurun zedelenme tehlikesi vardır. Devletin bu şekilde görüldüğü bir görüşte Kant'taki anlamıyla ahlaki bir vasıta ancak vatandaştır ve bu nedenle Devletin otoritesine karşı ahlaki bütünlük veya gerçeklik konusunda kendi vicdanına başvurabilir. Fakat bu, Gandhi'ye göre sadece zorlayıcı olmayan metodlarla yapıldığı sürece mümkündür. Kişi zorlayıcı vasıtaları kullandığı an kendisini Devletle aynı iktidar zeminine koymuş olur.

Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş, *Gandhi & Thoreau*

İnsanlıktan çok ticaretle, tarımla, gündelik hayatın meşgaleleriyle uğraşarak bir iktidarın işleyiş çarkına kendini kaptırmış olanlar, kölelik düzeninin hükümranlığını sağlayan esas düşmanlardır ve bu düşmanlar uzaktan gelmemiş, yanı başımızda hatta bizzat içimizde bulunmaktadırlar. Yanı başımızdaki, içimizdeki düşman olmasa uzaktakiler hiçbir halt karıştıramaz diyor, Thoreau.

Yaşadığı dönemde siyasal iktidarın kölelikle, insan hakları ihlalleriyle, savaşla ilgili tüm icraatlarına karşı sade bir birey olarak mücadele etmenin, tepki vermenin yollarını arayan Thoreau, ödeyeceği her kuruş verginin masum insanların canına kastedecek bir kurşuna yatırılacağı gerekçesini ilan ederek vergi kaçakçılığı suçlamasına maruz kalırken içimizdeki düşmana karşı koymanın pratik bir yolunu işaret etmiş oluyordu. Thoreau, açık bir sosyal-siyasal etiğe "kula kulluğun yadsınması" idealine sımsıkı bağlıdır. Ancak bu yadsımanın toplumsal ve siyasal bir şiddet sınırına varması konusunda da oldukça duyarlıdır. Bunun için iktidarın nüfuz edemeyeceği şiddet-dışı bir pratik varoluş alanını işaret eder ve adını koyar bunun: "Yönetime boyun eğmeyiş" veya "kişinin boyun eğmezliği" veya yaygın tabiriyle Sivil İtaatsizlik. Bu alan, şiddete başvurmaya gereksinim bırakmayacak kadar iktidarları çıldırtan ve dönen tekerlerine çomak sokan yeterince geniş bir alandır.

Bu görüşleriyle Thoreau, Hindistan'dan Amerika'ya ve Afrika'ya bir çok özgürlük hareketinin düşünsel ve eylemsel çerçevesinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bunlardan belki de en önemlisi Mohandas Gandhi'nin Pasif Direniş kavramıyla ifadesini bulan eylem programıdır. Bir taraftan varolan sosyal ve siyasi sistemin radikal dönüşümünü öneren bir görüşe sahip olan Gandhi, aynı zamanda toplumun ve politikanın sınırları çerçevesindeki sosyal değişim ve politik eylemin devrimci tekniklerini geliştiren bir görüşe sahiptir. Geliştirdiği Satyagraha doktrini -en geniş anlamıyla şiddet dışı direniş- Gandhi'nin aşağılanmış kişilerin keskin acısını bir ahlakî müeyyideye çevirip saygı görme teşebbüsüdür. Buna göre devlet tabiatı icabı zorlayıcıdır ve insanlar verilmiş zorlayıcı gücü kullanma eğilimindedirler. Sonuçta her devlette şahsi bütünlük ve onurun zedelenme tehlikesi vardır. Devletin bu şekilde görüldüğü bir görüşte Kant'taki anlamıyla ahlakî bütünlük veya gerçeklik konusunda kendi vicdanına başvurabilir. Fakat, bu Gandhi'ye göre sadece zorlayıcı olmayan metodlarla yapıldığı sürece mümkündür. Kişi zorlayıcı vasıtaları kullandığı an kendisini devletle aynı iktidar zeminine koymuş olur.

Elinizdeki derleme Thoreau'nun Sivil İtaatsizlikte ilgili temel makalesinin yanısıra Thoreau'nun gerek Gandhi, gerekse başka bağlamlardaki muhtemel sonuçlarının ve uzanımlarının enine boyuna tartışıldığı yazıları içermektedir.

9 789757 726524

THG 0415259 CVF

Vadi *toplum*, 24